

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

İÇİNDEKİLER

OKUMA	7-75
OKUMA KURALLARI	10
OKUDUĞUMUZU ANLAMA	11-73
METİN NEDİR?	14
GÖRSEL-İÇERİK İLGİSİ	14
BAŞLIK	15
KONU.....	16
ANA DÜŞÜNCE	17
YARDIMCI DÜŞÜNCELER	17
AMAÇ	18
YAZININ BÖLÜMLERİ	19
METNİN YAZARI/ŞAİRİ.....	20
ŞİİR	22
Şiir Nedir?	23
Şiirin İçerik Özellikleri	25
ÖN BİLGİLER	29
METİNLE İLGİLİ SORULARI YANITLAMA	29
ZİHİNDE CANLANDIRMA	30
KARŞILAŞTIRMALAR	31
ÇIKARIM	33
SORUN/ÇÖZÜM	36
YAŞAMDAN ÖRNEKLER	38
FARKLI DÜŞÜNMEYE YÖNLENDİREN İFADELER	41
ÖNEM BELİRTEN İFADELER	43
BETİMLEME	44
TANIMLAMA	45
GENEL VE ÖZEL İFADELER	47
DESTEKLEYİCİ VE AÇIKLAYICI İFADELER	48
ÖZETLEYEN VE SONUÇ BİLDİREN İFADELER	50
DUYGUSAL VE ABARTILI İFADELER	54
GERÇEK VE HAYAL	56
ÖZNEL VE NESNEL YARGILAR	57
NEDEN-SONUÇ İLGİSİ	60
ÖYKÜ ÖGELERİ	65
ÖZETLEME	67
DEĞERLENDİRME	68
ÇELİŞKİLİ İFADELER.....	69
DİL, ANLATIM VE BİLGİ YANLIŞLIKLARI	70
SINIFLANDIRMA	71
ANLAM KURMA	74
TÜR, YÖNTEM VE TEKNİKLERE UYGUN OKUMA	75

YAZMA	76-108
YAZMA KURALLARINI UYGULAMA	78
KENDİMİZİ YAZIYLA İFADE ETME	79-84
TÜR, YÖNTEM VE TEKNİKLERE UYGUN YAZMA	85-95
ANI, GÜNLÜK	85
ÇAĞRI, KUTLAMA	86
MEKTUP	88
DUYURU, AFİŞ	88
AÇIKLAYICI VE BİLGİLENDİRİCİ YAZI	90
ÖYKÜ	90
OYUN	91
İKNA EDİCİ YAZILAR	92
SORGULAYICI YAZILAR	92
İŞ BİRLİKÇİ YAZMA	93
ÖZGÜR YAZMA	94
İFADELERİ VURGULAMA	94
ŞİİR YAZMA	94
YAZIM KURALLARI VE NOKTALAMA İŞARETLERİ	96-108
YAZIM KURALLARI	98-105
BÜYÜK HARFLERİN KULLANIMI	99
SORU EKİ (MI/Mİ/MU/MÜ)NİN YAZILIŞI	99
"DA/DE"LERİN YAZILIŞI	100
"Kİ"LERİN YAZILIŞI	101
SAYILARIN YAZILIŞI	102
KISALTMALARIN YAZILIŞI	103
NOKTALAMA İŞARETLERİ	106-108
NOKTA	106
VİRGÜL	106
İKİ NOKTA	106
SORU İŞARETİ	106
ÜNLEM İŞARETİ	107
KISA ÇİZGİ	107
UZUN ÇİZGİ	107
YAY AYRAÇ (PARANTEZ)	107
TIRNAK İŞARETİ	107
KESME İŞARETİ	107
GÖRSEL OKUMA VE GÖRSEL SUNU	109-119
GÖRSEL OKUMA	111
GÖRSEL VE METİN	112
GÖRSELDEN HAREKETLE YAZMA	113
RENKLER	113
DOĞA	114
KARİKATÜR	115
SOSYAL OLAYLAR	115
BEDEN DİLİ	116
ŞEKİL, SİMGE, İŞARET	117
GRAFİK, TABLO, HARİTA, KROKİ	117
REKLAMLAR	118
KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI	119
GÖRSEL SUNU	120-121

DİLİMİZİN İNCELİKLERİ	122-169
SES BİLGİSİ	122-128
SES, HARF, ALFABE, HECE	124
KALINLIK-İNCELİK UYUMU	126
ÜNSÜZ UYUMU	127
YUMUŞAMA	128
SÖZCÜKLER	131
SÖZCÜKLERİN YAPISI	132
SÖZCÜKLERİN ANLAM ÖZELLİKLERİ	135
SÖZ VARLIĞIMIZI GELİŞTİRME	137
SÖZCÜKLER ARASINDA İLGİLER	146
Anlamdaş (Eş Anlamlı) Sözcükler	146
Karşıt (Zıt) Anlamlı Sözcükler	148
Sesteş (Eş Sesli) Sözcükler	149
SÖZ VARLIĞINDAN YARARLANMA	150
SÖZCÜK TÜRLERİ	154
ADLAR	154
ADILLAR (ZAMİRLER)	157
SIFATLAR	158
EYLEMLER	160
TÜMCELER	162-169
ANLAMLI VE KURALLI TÜMCELER	164
TÜMCE KURMA (OLUŞTURMA)	166
TÜMCENİN YARGIYI BİLDİRİŞİ	167
TÜMCE TAMAMLAMA	167
TÜMCENİN YORUMU	168
DİNLEME	170-173
DİNLEME KURALLARINI UYGULAMA	171
DİNLEDİĞİMİZİ ANLAMA	172
TÜR, YÖNTEM VE TEKNİKLERE UYGUN DİNLEME	173
KONUŞMA	174-176
KONUŞMA KURALLARINI UYGULAMA	175
KENDİMİZİ İFADE ETME	175
TÜR, YÖNTEM VE TEKNİKLERE UYGUN KONUŞMA	176

OKUMA KİTAPLARIM

Sevgili okuma kitaplarım! O kitaplar, aylara bölünmüştü. Kış aylarına düşen parçalarda kış resimleri vardı. Sonra o resimler gittikçe değişirdi. Dallar yavaş yavaş tomurcuklanır, ağaçlar çiçek açardı. Paltolu çocuklar, paltolarını çıkarmaya başlardı. O resimler böylelikle, bizlere de tatilin yaklaşmakta olduğunu hatırlatırdı.

Bazen kitapların son sayfalarını açardım. Orada bir kelebek veya çiçekli bir dala konmuş bir kuş resmine dalar giderdim. "Bu sayfalara ne zaman kavuşacağız?" diye düşünür dururdum. Oysa camlarını sert yağmurlu kış rüzgârları sarsıyordu. Böyleyken ben, kitaplardaki o resimlere baktıkça yaz tatilinin hayallerine kapılmaktan kendimi alamazdım.

Dost okuma kitaplarım! Onlarda neler yoktu ki? Kısa pantolonları diz kapaklarını örtecek şekilde biraz geçen, saçları düzgünce taranmış, güler yüzlü çocuk resimleri vardı. O kitaplarda temiz giyimli köylüler, babalar analar vardı. Bu insanların güzel resimleriyle doluydu. Bu resimlerdeki insanlar, güzel bir dünyanın insanlarıydı. Kötülük nedir bilmez, iyilikten başka bir şey düşünmezlerdi. Bize de:

— Bizim gibi olun, iyilikten başka bir şey düşünmeyin! derlerdi.

Ziya Osman SABA

—KISALTMA—

Aşağıdaki sözcüklerin, sözcük öbeklerinin metindeki anlamlarını **x** ile gösteriniz.

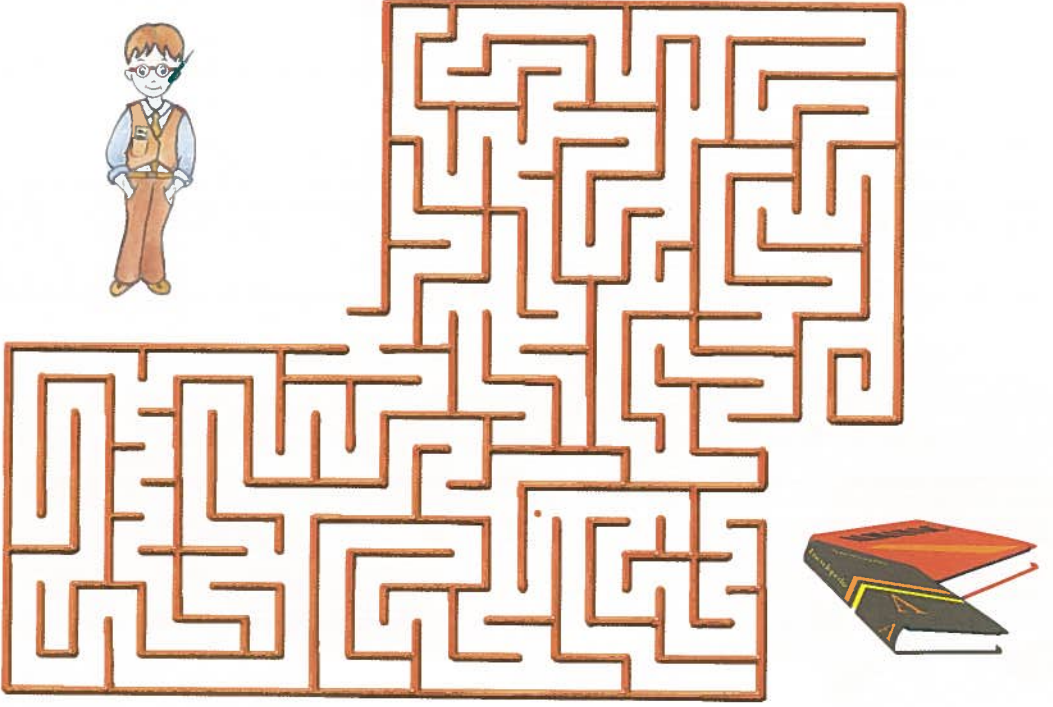
- dalmak** ☐ Hızla bir yerin içine girmek.
☐ Başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendisini bir şeye kaptırmak.
☐ Kendisini bilmez duruma gelmek, kendinden geçmek.
- hatırlatmak** ☐ Birinin unuttuğu bir şeyi aklına getirmek, anımsatmak.
☐ Birinin bir şeyi unutmasını sağlamak, onu uyarmak,
- hayal** ☐ Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş.
☐ Görüntü.
☐ Duyularla alınan bir uyarın söz konusu olmaksızın zihinde beliren nesne veya olaylar.
- kendini alamamak** ☐ Bir eylemi yapmaktan geri duramamak.

A) 1- Metne göre aşağıdaki tümcelerin hangileri doğrudur? **x** ile gösteriniz.

- ☐ Her mevsimde okunacak kitaplar belirlenmişti.
☐ Paltolu çocuklar, paltolarını çıkararak okumaya başladılar.
☐ Kitapların son sayfalarında kelebek veya kuş resmi bulunurdu.
☐ Kışın kitaplardaki resimlere baktıkça yaz tatilini hayal ederdim.
☐ Okuma kitapları iyi insanların resimleriyle doluydu.
☐ Okuma kitaplarımı özleyeceğimi bilemedim.

- 2- Yazar, doğru yolu izleyebilirse okuma kitaplarına kavuşacak. Hangi yolu izlemelidir?

- B) 1- Unutamadığınız bir kitabın kapağını veya içindeki bir resmi anımsayınız. Yan tarafa çiziniz.

- 2- Bazı insanlar kitap okumayı seviyor. Onlara okumak niçin çekici geliyor? Düşünüp yazınız.

.....

.....

.....

.....

OKUMA KURALLARI

Okuma kurallarını uygulayalım.

Okuma kitapları üzerine bir yazı okudunuz. Yazar, bu kitaplarından öylesine etkilenmiştir ki bir türlü onları unutamamaktadır. Hep onları özlemekte, hayal etmektedir. Bu derin sevgi, kitabın ve okumanın onun yaşamındaki yerinden ve öneminden kaynaklanmaktadır.

Biz de kitaplarla içli dışlı olmalı, onların renkli dünyasında yolculuğa çıkmalıyız. Bunun için önce okuma kurallarını uygulamalıyız.

Aşağıdaki öğrenciler okuma kurallarının tartışıyorlar. Onlara kulak verelim.

OKUDUĞUMUZU ANLAMA

Okuduğumuz metinlerle ilgili resimlerle karşılaşırız. Bunlar içerikle ilgilidir. Yine her metnin bir başlığı olur. Bu başlıklar da konuyu yansıtır. Gerek resme bakarak gerekse başlığı yorumlayarak metnin içeriğini tahmin edebiliriz.

Aşağıda inceleyeceğimiz metinle ilgili bir resim var. Onu inceleyiniz. Sonra da başlığı okuyup yorumlayınız. Bunlardan yola çıkarak metnin içeriğini tahmin edip yazınız.

Metni okuduktan sonra tahmininizle karşılaştırınız. Bakalım ne ölçüde yaklaşmışsınız?

Bence bu metinde şunlar anlatılıyor?

.....

.....

.....

.....

.....

Bir zamanlar, büyük bir dağın tepesinde bir kartal yuva yapmış. Bir süre sonra kartalın dört yumurtası olmuş. Yumurtalar henüz kuluçka dönemindeyken dağda deprem olmuş. Kartalın yuvasındaki dört yumurtadan biri, depremin şiddetiyle yuvadan düşüp dağın tepesinden yuvarlana yuvarlana vadideki çiftliğe ulaşmış. Bu çiftlik tavuk çiftliğiymiş. Buradaki tavuklar kendilerinininkine pek benzemeyen bu değişik ve biraz büyük yumurtayı sahiplenmek istemişler. Yaşlı bir tavuk yumurtayı koruması altına almış. Öteki yumurtalardan çıkacak yavruardan ayırmaksızın büyötmeye karar vermiş.

Günü dolup zamanı geldiğinde yumurtanın içindeki kartal yavrusu kabuğunu kırmış ve dünyaya gelmiş.

Bir tavuk çiftliğinde bulunduğunu ve kendisinin de çevredeki yüzlerce tavuğun arasında olduğunu görünce kendisini de tavuk sanmış. Çiftlikteki tavuklarla birlikte o da tavuk gibi büyümeye başlamış. Yalnızca o kendisini tavuk gibi görmekle kalmıyormuş, çiftlikteki tüm tavuklar da onu kendilerinden sayıyor ve ona bir tavukmuş gibi davranıyorlarmış. Kartal yavrusu, zaman zaman içinden, "Ben çevremdeki tavuklara pek benzemiyorum... Acaba ben kimim?" diye geçiriyor ama bu kuşkusunu bir türlü dile getiremiyormuş. *Ne de olsa bir tavukmuş. Tavuk olduğunu bilmeli, kabul etmeliymiş.*

Bir gün çiftlikte öteki tavuklarla birlikte oyun oynarken yukarılarda birkaç kartalın özgürce uçtuklarını görmüş.

Kendisini tutamamış, yüreğinde bir anda oluşuveren coşkuyla haykarmış:

—Aman be, ne kadar güzel uçuyorlar! Ben de onlar gibi uçmak istiyorum...

Tavuklar onun bu sözlerine hep birlikte gülmüşler:

—Sen bir tavuksun, demişler ve şunu asla aklından çıkarma: Tavuklar, kartal gibi uçamaz.

Küçük kartal, o günden sonra hemen her gün gökyüzüne bakıyor ve yukarılarda uçan kartal arıyormuş gözleriyle... Bir kartal gördüğünde çiftlikteki öteki tavukları unutuyor, gökteki kartal gözden kayboluncaya dek büyük bir hayranlık ve özlemle onu izliyormuş.

Sonra da tüm hayranlığını ve özlemini, kartal gördüğü her zaman yaptığı gibi, hep aynı sözlerle dile getiriyormuş:

—Ah, ne olur ben de onlar gibi uçabilsem!.. Ben de onlar gibi kanat açabilsem göklerde...

O böyle konuştuğca, çevresindeki tüm tavuklar da her zaman söylediklerini bir kez daha yineliyorlarmış:

—Vazgeç bu düşüncelerden, sen bir tavuksun ve hep tavuk olarak kalacaksın...

Küçük kartal, çevresindeki tavukların her gün birkaç kez yineledikleri bu sözlerden öylesine etkilenmiş ki... Sonunda bir kartal gibi göklerde özgürce kanat açmak düşüncesinden vazgeçmiş. Yaşamını bir tavuk gibi sürdürmeyi kabul etmiş. Ve bir tavuk gibi sürdürdüğü yaşamının sonunda da bir tavuk gibi ölmüş.

Bütün Dünya dergisi

A) 1- Aşağıdaki ipuçlarından yararlanarak metinde geçen şu sözcükleri bulunuz.

Nedir?	Ne değildir?	Buldu
Genellikle kızıl siyah tüylüdür. Sarı gözlü, delici bakışlıdır.	Omurgasız değildir.	
Yuvasını yüksek kayalıklar üzerine kurar, kuşların kralıdır.	Erkekleri dişilerden daha iri ve daha yırtıcı değildir.	
Gücün ve özgürlüğün simgesidir.	Korkak değildir.	
Civciv çıkarmak üzere yumurtaya yatmış kuştur.	Erkek değildir.	
Yumurtaya yatma isteğindedir.	Sakin değildir.	
Henüz anne olmuş kuştur.	Civciv makinesi değildir.	
İki dağ arasındadır.	Tepe değildir.	
Uzunca çukurdur, yamaçları ve tabanı vardır.	Mezar da ayakkabı da değildir.	
Bir akarsu tarafından oyulmuştur.	Ova değildir.	

2- Aşağıdaki sözlerin anlamlarını sözün gelişinden çıkarıp yazınız. Doğru tahmin edip etmediğinizi araştırınız.

dile getirmek :

kanat açmak :

A) Metne göre doğru olanları D, yanlış olanları Y kısaltmasıyla gösteriniz.

- ☐ Rüzgâr, kartal yavrularından birini vadideki çiftliğe yuvarlıyor.
- ☐ Genç bir tavuk, kartal yumurtalarından çıkacak yavruyu büyütmeye karar veriyor.
- ☐ Kartal yavrusu kendisini tavuk sanıyor.

- ☐ Tavuklar, onun bir kartal yavrusu olduğunu fark ediyor.
- ☐ Kartal yavrusu, bir gün gökyüzünde özgürce uçan kartallar görüyor. Onlara imreniyor.
- ☐ Tavuklar, yavru kartalın uçuşma isteğine karşı çıkıyor.
- ☐ Ama hiçbir tavuk, yavru kartalı bu istekten vazgeçiremiyor.

B) 1- Metnin resmi ve başlığıyla içeriği arasında nasıl bir ilgi vardır?

.....

.....

.....

.....

2- Metnin benimsetmek istediği asıl düşünce nedir?

.....

.....

METİN NEDİR?

*Okuduğumuz metni
biçim ve içerik
bakımından anlayalım.*

Tavuklar ve Yavru Kartal adlı yazı, gördüğünüz gibi, dil ve anlatım, noktalama ve sözcüklerden oluşan bir bütündür. Böyle yazılara **metin** diyoruz. Şimdi bu metni inceleyelim.

GÖRSEL-İÇERİK İLGİSİ

- 1- Görsellenden yararlanarak içeriği tahmin edelim.
- 2- Okuduğumuzu anlamlandırmada görsellenden yararlanalım.

Metinler resim, karikatür, grafik gibi öğelerle desteklenir. Bunları inceleyip yorumlayarak duygu ve düşüncelerimizi harekete geçiririz. Metnin içeriğiyle ilgili çağrışımlar, tahminler dikkatimizi canlı tutar. Böylece anlama yeteneğimiz gelişir.

Ayrıca okuduğumuzu anlamlandırmada, bilgilerimizi yapılandırmada da görselleri inceleyip yorumlamak pek yararlıdır.

ETKİNLİK

1- Metnin başında yaptığınız tahmini değerlendiriniz.

TUTTURABİLDİKLERİM

.....
.....
.....
.....
.....
.....

TUTTURAMADIKLARIM

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2- Metinle ilgili resmin hangi bölüm, olay veya olayları dile getirdiğini yazınız.

.....
.....
.....
.....

BAŞLIK

Başlık ve içerik ilgisini sorgulayalım.

İncelediğimiz metnin başında **Tavuklar ve Yavru Kartal** adlı kısa, tanıtıcı, orta yere ve büyük harflerle yazılmış bir yazı görüyoruz. Bu bir başlıktır.

UNUTMAYALIM

- 1- Başlıklar bir sözcük, sözcük öbeği veya kısa tümceden oluşur. Yazının adı niteliğindedir.
- 2- Ana başlıklar, ortalanarak ve genellikle büyük harflerle yazılır. Küçük harflerle yazıldığında sözcüklerin ilk harfi büyük harf olur. Ancak **ve**, **ile**, **da/de**, **ki** gibi sözcükler büyük harfle başlatılmaz:
Çevremiz ve Bölgemiz, Tilki ile Leylek, Gün Olur ki
- 3- Başlıkla metnin içeriği arasında bir ilgi bulunur. Metinlere niçin bu başlıkların verildiğini sorgulamalı, o ilgiyi bulmalıyız.

1- İncelediğimiz metne niçin **Tavuklar ve Kartal Yavrusu** başlığı konmuştur?

2- Bu başlık sizce uygun mudur? Niçin?

3- Siz olsaydınız bu metne hangi başlıkları koyardınız? Niçin?

Ben olsaydım şu başlıkları koyardım.

1-

Çünkü.....

2-

Çünkü.....

KONU

Okuduklarımızın
konusunu belirleyelim.

Tavuklar ve Yavru Kartal adlı metinde neden söz ediliyor? **X** ile gösteriniz.

- ☐ Tavukların zorbalıklarından
- ☐ Kartalların özgürce hareket ettiklerinden
- ☐ Tavukların yaşamlarına razı olmalarından.
- ☐ Tavuklarla bir yavru kartal arasında yaşananlardan

Sizin de gösterdiğiniz gibi metinde **tavuklarla bir kartal yavrusu arasında yaşananlar** söz konusudur. Bu da metnin konusudur.

UNUTMAYALIM

1- Bir yazıda veya konuşmada üzerinde durulan, ele alınan varlık, olay veya düşünce **konu**dur. Konuyu bulmak için şu sorulardan yararlanılır:

- ✿ Bu yazıda **neden/kimden** söz ediliyor?
- ✿ Bu yazı **ne/kim** hakkında yazılmış?

2- Konu bir sözcük veya sözcük öbeği biçiminde olur: **tavuklar, tavuk yetiştirme, kartalların yaşamı** gibi.

ANA DÜŞÜNCE

Okuduklarımızın ana düşüncesini belirleyelim.

Tavuklar ve Yavru Kartal adlı metnin bize benimsetmek istediği temel bir düşünce var:

Büyük düşünmeli, çevremizin olumsuz söylemlerine aldırmadan düşlerimizi gerçekleştirmeye çalışmalıyız.

Bu ana düşüncedir.

UNUTMAYALIM

Bir yazıda veya konuşmada benimsetilmek istenen asıl düşünceye **ana düşünce** denir.

Ana düşünce bir tümce biçiminde olur. Buna **ana düşünce tümcesi** adı verilir.

Okuduğunuzun yardımcı düşüncelerini destekleyici ayrıntılarını belirleyelim.

YARDIMCI DÜŞÜNCELER

Okuru ikna etmek, inandırıcı olmak amacıyla ana düşüncenin yanı sıra daha başka düşüncelere de yer verilir. Bunlar ana düşüncüyü geliştiren, destekleyen, ikinci sıradan öneme sahip düşüncelerdir.

UNUTMAYALIM

Ana düşüncüyü destekleyen düşüncelere **yardımcı düşünce** adı verilir.

Metinlerde genellikle her paragrafta bir yardımcı düşünceye yer verilir.

Aşağıdaki yazıyı okuyup inceleyiniz. İstenenleri yazınız.

Taş, beton ya da tahta... Ne önemi var?.. İnsanı barındıran bir yer olsun yeter ki... Korusun dış etkilerden, ısıtsın, sahip çıksın... Ev olsun, yuva olsun da isterse bir göz oda olsun...

Taşla, betonla yuva kurulsaydı, kocaman oteller en büyük, en görkemli yuva olurdu. Oysa eşlerinin işi gereği çoluk çocuk hep birlikte otelde yaşayan hanımefendiler bilirim, bahçeli bir eve hasrettirler. "Ne olursa, nasıl olursa olsun, yeter ki kapısını ben açıp, ben kapatayım." derler. Oysa her şeyi hazır bulurlar. Yemek pişirmek bile gerekmez. Yine de en konforlu otel bile "ev" değildir.

Suna TANALTAY

BAŞLIK :

KONU :

ANA DÜŞÜNCE :

YARDIMCI DÜŞÜNCELER

1-

2-

3-

AMAÇ

Yazının amacını belirleyelim.

Her yazıda bir amaç olur. Bunu belirlemek için birtakım sorulardan yararlanırız:

- ❖ Bu yazı niçin yazılmıştır?
- ❖ Bu olay niçin anlatılmıştır?
- ❖ Bu yazı bize neyi iletmek istiyor? gibi.

Okuduğumuzu anlamlandırmak için yazarın amacını belirlememiz gerekir.

ETKİNLİK

Yazıda genellikle aşağıdakilerden biri amaçlanır. **Tavuklar ve Yavru Kartal** adlı yazının amacı bunlardan hangisi olabilir? **x** ile gösteriniz.

- ☐ Bizi bir olayın heyecanı içinde yaşatmak
- ☐ Bir kimsenin yaşamıyla ilgili bilgi vermek
- ☐ Bir varlığı, bir yeri tanıtmak
- ☐ Bir sözü açıklamak
- ☐ Bir düşünceyi benimsetmek

YAZININ BÖLÜMLERİ

Okuduğumuz yazının bölümlerini belirleyelim. Bu bölümler hakkında tahminlerde bulunalım.

Yazılarda yer verilen olaylar veya düşünceler belli bir sıraya göre yazılır. Bu sırayı gösteren kuruluş **plan** adı verilir.

Yazılarda üç ana bölümden oluşan bir **genel plan** uygulanır:

1- Giriş : Konunun kısaca tanıtıldığı veya sezdirildiği bölümdür.

2- Gelişim: Olay anlatan yazılarda; olayların gelişip karmaşık bir durum aldığı, merak ve heyecanın arttığı bölümdür.

Düşünce anlatan yazılarda konu ayrıntılı olarak işlenir. Örnekler verilir; karşılaştırmalar, benzetmeler yapılır. Açıklamalarda, yorumlarda bulunulur.

3- Sonuç: Bu bölümde, anlatılanlar bir sonuca bağlanır. Ana düşünce dile getirilir.

Okuduklarımızı iyice anlayabilmek için giriş, gelişim ve sonuç bölümleriyle ilgili tahminlerde bulunmalıyız.

Tavuklar ve Yavru Kartal adlı yazıya göre şu soruları yanıtlayınız.

- 1- Vadideki çiftliğe ulaşan kartal yumurtasının ne olacağı hakkında neler düşünüyordunuz?

Bu yumurta.....

.....

.....

.....

- 2- Yavru kartal gökyüzündeki kartalları gördükten sonra olayların nasıl gelişeceğini tahmin ediyordunuz?

.....

.....

.....

.....

- 3- Olayların nasıl son bulacağını düşünüyordunuz?

.....

.....

.....

.....

METNİN YAZARI/ŞAİRİ

Okuduğumuz metnin
yazarı hakkında bilgi
edinelim.

Yazı yazmayı iş veya uğraş edinenler **yazar** olarak adlandırılır. Her yazarın kendisine has bir özelliği vardır. Dil ve anlatım özellikleri, işlediği konular, yazdığı türler farklılık gösterir.

İşte bu gibi özellikler yazılara da yansır. Onun için okuduğumuz yazıların yazarları hakkında bilgiler edinmeliyiz.

ÖNEMİ VURGULANAN İFADELER

Ne de olsa bir **tavukmuş**.

Yukarıdaki tümcede **bir tavukmuş** sözünün, ötekilerden farklı olarak renkli yazıldığını görüyorsunuz.

Çünkü bu, **kartal yavrusuna** kabul ettirmeye çalışılan bir durumdadır. Gerçekse kartal yavrusunun kartal gibi uçmayı düşlemesidir. Dolayısıyla söz özellik taşımaktadır. Öneminin vurgulanması, dikkat çekilmesi için metin yazısından farklı biçimde yazılmıştır.

UNUTMAYALIM

Yazılarda özellik taşıyan, vurgulanması gereken sözler vardır. Bunlar **kalin**, **renkli**, **eğik** yazılır; **tırnak içine** alınır veya **altı çizilerek** gösterilir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki metinde **özellekle** vurgulamak istediğiniz ifadeleri belirleyiniz. Yukarıda belirtilen yollardan biriyle ayırt edici duruma getiriniz.

"Korku bizi ezmeye, elimizi kolumuzu bağlamaya çalışan bir güçtür. Konuşmamızı, davranmamızı, tepki vermemizi engelleyen bir güç. Cesaretle bu gücü başka bir şeye dönüştürmeyi başarır. Korkuyu, harekete geçmemize yarayan bir güce çevirir.

- 1- Okuduğumuz şiirle ilgili özelliklerini kavrayalım.
- 2- Okuduğumuz şiirin konusunu ve ana duygusunu belirleyelim.

DÜNYAYI BANA VERSELER

Dünyayı bana verseler
Yoğurur hamur ederdim,
Pişirip ekmek yapardım,
Bölerdim lokma lokma,
Dağıtırdım çocuklara.

Dünyayı bana verseler
Sıkardım suyunu limon gibi;
Geçirirdim imbikten,
İlaç yapardım,
Dağıtırdım çocuklara.

Dünyayı bana verseler
Beslerdim eti olsun,
Sağardım sütü gelsin,
Doldururdum çanak çömlek,
Dağıtırdım çocuklara.

Dünyayı bana verseler
Yontar oyardım onu,
Oyuncak hâline koyardım onu,
Kırıp dökmeden hemen
Verirdim çocuklara.

Hüseyin YURTTAŞ
(Sevgiyle Dönsün Dünya)

1.

ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü dinleme
okuma deyim

Kutuların üzerindeki tanımlar hangi sözcüklerindir? Numaralama yoluyla eşleştiriniz.

Hangisi, neyin?

İstenen biçimi vermek
amacıyla bir şeyin dış
bölümünü keskin bir
araçla kesmek.

2

Kimi katı maddeleri, ısı
yoluyla işlemlerden
geçirerek temel öge-
lerine ayıran araç.

2

Dikkatsizlik veya
öfkeyle birçok şeyin
kırılmasına yol açmak.

3

Hayvanın memesini
parmaklar arasında
sıkarak sütünü akıtmak.

4

Topraktan yapılmış
tүrlü kaplar.

5

çanak çömlek

imbik

kırıp dökmek

sağmak

yontmak

A) Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

❁ Şair, dünyadan elde ettiklerini ne yapacağını söylüyor?

.....

❁ Şair; niçin **ekmek**, **ilaç**, **et**, **süt** ve **oyuncaktan** söz ediyor olabilir?

.....

B) 1- Metnin dili konuşma diline uygun mudur? Yanıtınıza üç örnek veriniz.

1

2

3

2- “Dünyayı pişirip ekmek yapmak”

“Dünyayı beslemek”

“Dünyayı oyuncak yapmak” gibi sözler için şunlardan hangisi söylenebilir?

- ☐ Şair gerçeklerden uzaklaşmıştır.
- ☐ Şair güzel düşler kurmuştur.
- ☐ Şair, çocuk şiiri yazdığının farkındadır.

Şiir Nedir?

Dünyayı Bana Verseler adlı metni incelediğimizde şu özellikleri görüyoruz:

1- Konuşma dilimizden farklı bir dille yazılmış. Tümceleri doğal konuşmamıza uygun biçimde kurma yoluna gidilmemiş:

ÖRNEK

❖ Şiir Dili

Bölerdim lokma lokma,
Dağıttırdım çocuklara.

❖ Konuşma Dili

Lokma lokma böler, çocuklara dağıttırdım.

- 2- Tümce bitmeden de - yer olduğu hâlde - alt satıra geçilmiş. Çünkü söz kalıpları oluşturularak müzik etkisi yaratılmak istenmiştir.

ÖRNEK

❖ *Dünyayı bana verseler
Yoğurur hamur ederdim.*

- 3- Her satır büyük harfle başlatılmış.

ÖRNEK

*Dünyayı bana verseler
Sıkardım suyunu limon gibi
Geçirirdim imbikten...*

- 4- Dizeler bir araya getirilmiş, dize kümeleri oluşturulmuş.
5- Metin, güzel hayallerle süslenmiş ve içimizde güzel duygular uyandırıyor. Bu yazı bir şiiirdir.

UNUTMAYALIM

1- Okuduğumuzda veya dinlediğimizde bizi duygulandıran, güzel düşlerle süslenmiş ve konuşma dilinden farklı bir dille yazılmış yazılara **şiiir** denir.

2- Şiirlerle ilgili birtakım özel sözler kullanılır:

dize: Şiirin her bir satırına verilen ad.

kıta (bent): Dizelerin oluşturduğu küme. Dize sayısına göre adlandırılır: **dörtlük**, **beşlik** gibi.

ozan (şair): Şiir yazan kişi.

Şiirin İçerik Özellikleri

KONU

Her şiirin bir **konusu** vardır. Bu şiirde şair, **dünya ve çocuklarla ilgili düşlerini** dile getiriyor. Demek ki şiirin konusu budur.

ANA DUYGU

Şiirler duygu yüklü yazılardır. Bunlardan biri ön plana çıkar. Şair, şiirini o duyguyla yazar. Bizde de öncelikle o duygular uyanır. İşte bu da şiirin **ana duygusu**dur.

Dünyayı Bana Verseler adlı bu şiirde egemen olan duygu, yani ana duygu **çocuk sevgisi**dir.

UNUTMAYALIM

Ana duyguyu bulmak için şu sorulardan yararlanılır:

- ❁ Bu şiir, hangi duygunun etkisiyle yazılmıştır?
- ❁ Şair, bu şiiri hangi duygunun etkisiyle yazmıştır?

ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirin konusunu ve ana duygusunu yazınız.

BEYAZ BULUT

Seni ne kadar özlemişiz,
Bunca zamandır neredeydin
Beyaz bulut?
Sensiz güzel değil bu gökyüzü,
Bu güneş, bu yıldızlar.

Ne olur gitme artık başka yere,
Sen hep üstümüzde kalmalısın.
Bahçemizde bahar,
Penceremizde rüzgâr,
Göklerimizde sevinç olmalısın.

Şükrü Enis REGÜ

Konu :

Ana duygu :

FİL VE ALTI KÖR

Altı kör, merak ediyormuş **fil**
Ne biçim yaratıktır, neye benzer
görelim, diyerek
hayvanat bahçesine gitmişler.

Körler nasıl görür? El yordamıyla.
Birinci kör, abanmış hayvanın gövdesine;
yoklamış yoklamış dikkatle, demiş:

—Bu **fil** dedikleri tıpkı bir duvar,
Belki üstünde badanası bile var.

İkincisinin eline **filin** hortumu gelmiş;
üstelik içtiği bir kova suyu,
bahçe sular gibi püskürtmesin mi fil?

—Yok canım!
Bu hayvan canlı bir hortum bence,
siz de anlarsınız bir güzel ıslanınca.

Üçüncü kör, bir kulağına el atmış;
sonra kendi görüşünde dayatmış:

—Yemin ederim size bu **fil**,
tıpkısıyla kocaman bir zembil.

Ayaklarından birine
sarılmış dördüncü de:

—Saçmalamayın,
Fil bir ağaç gibi yaratık;
Nerede dal budak salıyor,
bilemem artık!

Beşinci kör,
sıvazlamış filin dişlerini:

—Yok be kardeşler,
yanılmaz duygularım!
Bu **fil**, cilalı mermer gibi
değilse ne olayım!

Altıncının, kuyruğu bulmuş elleri
demiş kuşkuya kapılmadan:

—Dostlarım, bende yok yalan,
bu **fil** dedikleri
tıpkı bir yılan!

Evet, ülkenin bu altı körü,
her biri benzetmesinde
tek tek haklıymış.

Ama hepsi de yanıltmış,
göremedikleri için bütün.

Güngör DİLMEN
(Kuyruklu Masallar)

EKSİK HARFLERİ BUL

Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerin kimi harflerini **Yaramaz Kurtçuk** yemiştir. Verilen anlamdan yararlanarak sözcükleri bulup birer tümce kullanınız.

Sözcük	Anlamı	Tümce
_b_nm_k	Eğilerek bir şeyin veya kimsenin üzerine kapanmak.	
b_d_n_	Duvarları boyamak için sulandırılmış kireç veya plastik boya.	
d_y_tm_k	Kendi istediğini yapmaktaki diretmek.	
_ly_rd_m_yl_	Görmeden, elle yoklayarak.	
s_v_zl_m_k	Bir şeyin üstünde yavaş ve hafifçe el gezdirmek.	
z_mb_l	Hasırdan örülmüş kulplu torba.	

1- Kim, filin neresini yoklayıp ne sanmış?

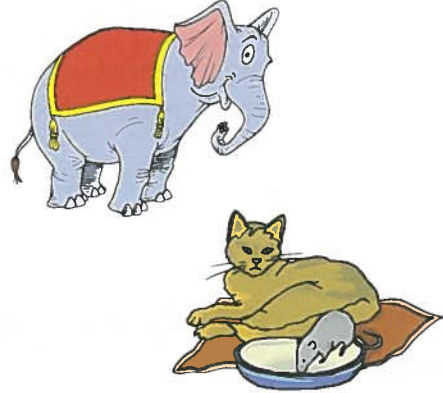
Kim?	Yokladığı Yer	Benzettiği Şey
1. Kör		
2. Kör		
3. Kör		
4. Kör		
5. Kör		
6. Kör		

2- Herhangi bir alanda gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanmaya **öğrenme** denir. **Öğrenmeyle ilgili aşağıdaki bilgilerden doğru olanı D, yanlış olanı Y** kısaltmasıyla gösteriniz.

- ☐ Yaşamımızı sürdürebilmek için sürekli öğrenmek zorundayız.
- ☐ Öğrenme ve öğretme aynı şeydir.
- ☐ Doğru bilgiler okul kitaplarında olur.
- ☐ Anne babalar ve yöneticiler öğrenmemize katkı sağlamaz.
- ☐ Ezber olmadan öğrenme de olmaz.
- ☐ Öğrenciyi isteklendirmek yalnız öğreticinin görevidir.
- ☐ Öğrenme için somut örnekler yeterlidir.
- ☐ Öğrenme istek ve merakı doğuştan gelen, insanın içinde olan bir şeydir.

B) 1- Aşağıdakilerden doğuştan geleni **D**, sonradan öğrenilenleri **S** kısaltmasıyla gösteriniz.

- ☐ (Kuşlar) Yuva yapmak.
- ☐ Bir fili sevmek
- ☐ Fillere bakmak
- ☐ Otomobil kullanmak
- ☐ Ayakkabı boyamak
- ☐ Eller üstünde yürüyebilmek
- ☐ (Kedi) Fare yakalamak
- ☐ Kaçmak

2- Aşağıdakilerden beceri gerektirenleri **B** harfiyle gösteriniz?

- ☐ Otobüsün kaçta geleceğini bilmek
- ☐ Fillerin hangi bölgelerde yaşadığını bilmek
- ☐ Fare gördüğünde ne yapacağını bilmek
- ☐ Salata yapmayı bilmek
- ☐ Virgülün nerede kullanılacağını bilmek
- ☐ Bisiklete binmeyi bilmek
- ☐ Sofrada bıçak ve kaşığı hangi elle tutacağını bilmek
- ☐ Kimsesizlere nasıl davranacağını bilmek

3- Öğrenme, öğretene için mi yoksa öğrenene için mi önemlidir? Niçin?

ÖN BİLGİLER

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

✿ **Fil ve Altı Kör** adlı metni, **fil** ve **körlük** hakkında bilgisi olmayanlar anlayabilir mi?

✿ Bir konuda bilgi sahibiyseniz o konuda öğretilen yeni şeyleri anlamak daha kolay oluyor mu?

Demek ki bir konuyu yeterince anlayabilmek için o konuda önceden birtakım bilgilere sahip olmak ve o bilgileri kullanmak gerekiyor.

Öyleyse okuduklarımızı iyice anlayabilmek için ön bilgilerimizi anımsayalım. Bunlar yardımıyla edindiğimiz yeni bilgileri yapılandıralım.

Ön bilgilerimizi kullanarak okuduğumuzu anlamlandıralım.

UNUTMAYALIM

Ön bilgilerimizi harekete geçirmek için, "**Bu konuda neler biliyorum?**" sorusundan yararlanabiliriz.

METİNLE İLGİLİ SORULARI YANITLAMA

Okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrasında metinle ilgili soruları yanıtlayalım.

Bir şey öğrenmek üzere birine yöneltilen ve karşılık gerektiren sözlere **soru** denir.

Sorulan soruları yanıtlamak düşünmeyi, zihin bakımında uyanık olmayı gerektirir. Dolayısıyla öğrenme düzeyimiz yükselir, konuyu anlayıp anlamadığımız ortaya çıkar.

O hâlde okuma öncesinde, okurken veya okuma sonrasında bize yöneltilen sorulara yanıtlar verelim.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1- Siz bir kör olsaydınız ve fili yoklasaydınız neye benzetirdiniz?

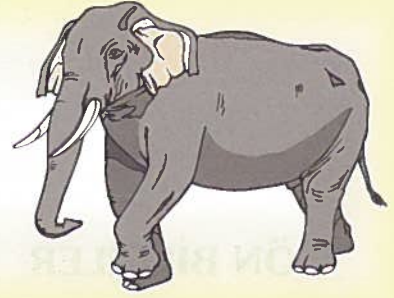
.....

.....

.....

2- Metindeki körler niçin yanılıyor?

.....

ZİHİNDE CANLANDIRMA

Okudularımızı
zihnimizde
canlandıralım.

Beynimiz canlı, hareketli görüntülerden hoşlanır. Parkta oynayan bir çocuk, bankta oturan annesinden daha çabuk dikkatimizi çeker.

Öyleyse okuduklarımızı zihnimizde canlandırmalı, hareketli görüntüler hâline getirmeliyiz. Bu durumda hem kolay öğreniriz hem de öğrendiklerimiz kalıcı olur, kolay anımsanır.

1. ETKİNLİK

1- Körlerin benzetmelerine uygun bir fil resmi yapınız.

[illegible]

KARŞILAŞTIRMALAR

Okudularımızda
karşılaştırmalar
yapalım.

“—Bu fil dedikleri tıpkı bir duvar,
Belki üstünde badanası bile var.”

Yukarıdaki dizelerde kör, yokladığı nesne (fil)yi bir duvara benzetmiştir.
Bu bir karşılaştırmadır.

UNUTMAYALIM

Aralarında bir bağ bulunan varlıkların, kavramların benzer veya farklı yönlerini ortaya koymaya **karşılaştırma** denir.

❁ Karşılaştırmalarda **gibi, benzer, aynı, tıpkı, farklı olarak,kadar...,den daha** vb. ifadeler kullanılır:

- Filin kuyruğu yılan **gibidir**.
- Filin kuyruğu yılan **benzer**.
- Filin kuyruğu **tıpkı** yilandır.
- Deve fil **kadar** büyük değildir.
- Fil deveden **daha** büyüktür.

Karşılaştırmalar türlü biçimlerde olur. Sonuçta ya benzerlik ya farklılık görülür ya da hem benzerlik hem farklılık bulunur:

- ❁ Fil bir ağaç gibi yaratık. → Benzerliğe dayalı karşılaştırma
- ❁ Fille masa arasında bir ilgi yoktur. → Farklılığa dayalı karşılaştırma
- ❁ Filin kulakları yelpazeye benzer ancak katlanıp çantaya konamaz. → Hem benzerliğe hem de farklılığa dayalı karşılaştırma

1. ETKİNLİK

Herhangi bir hayvanla ilgili aşağıda istenen karşılaştırmaları yapınız.

**Benzerliğe dayalı
karşılaştırma**

**Farklılığa dayalı
karşılaştırma**

**Hem benzerliğe hem de
farklılığa dayalı karşılaştırma**

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki resim bulup çiftlerini karşılaştırınız. Aralarında ikişer benzerlik ve farklılık bulup yazınız.

	
Benzerlik ①	
②	
Farklılık ①	
②	

	
Benzerlik ①	
②	
Farklılık ①	
②	

	
Benzerlik ①	
②	
Farklılık ①	
②	

	
Benzerlik ①	
②	
Farklılık ①	
②	

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri verilen karşılaştırma ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız.

gibi

benzer

aynı

tıpkısı

farklı

.... kadar

....den daha....

Bir çift attı. Biri güçlüydü.

Şapkası, az önce çıkan adaminkinin

..... renk gömlek giymişlerdi.

Bu meyve, elma sulu değildi.

Masanın üzerinde toprağa bir nesne vardı.

Sol eldivenimi kapar, oyuncak oynardı.

Bu sefer olarak beyaz kurdele takmıştı.

ÇIKARIM

Okudularımızda
karşılaştırmaları
yapalım.

"Bu hayvan canlı bir hortum bence."

Aşağıdaki soruların doğru yanıtlarını **X** ile gösteriniz.

❖ Yukarıdaki kişinin, fili anlayamadığını doğrudan **doğruya** belirten söz var mıdır?

☐ Evet

☐ Hayır

❖ Peki belirtilmediği hâlde bu durum anlaşılıyor mu?

☐ Evet

☐ Hayır

İşte bu sonuçlara çıkarım yoluyla varıyoruz.

UNUTMAYALIM

Bir görüşü veya durumu dile getiren tümceden kabul edilebilir anlamlar çıkarmaya **çıkarm** denir.

Çıkarımlarda bulunmak için şunları yapalım:

- ❖ Açık anlamı inceleyip yorumlayalım.
- ❖ İpucu olabilecek sözlere dikkat edelim.
- ❖ Tümcenin veya tümceyi oluşturan sözcüklerin bize anımsattıklarına bakalım.
- ❖ Sözün bütününe değerlendirelim.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki tümcelerden birer çıkarımda bulununuz.

TÜMCE	ÇIKARIM
Altı kör merak edermiş fili.	
Körler nasıl görür? El yordamıyla.	
Bu fil, cilalı mermer gibi değilse ne olayım?	
Ama hepsi de yanıltmış göremedikleri için bütünü.	

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları soran kişilerin durumundan birer anlam çıkarınız.

Bir dakika rahat durmayacak mısınız yaramaz şeyler?

Bence bu adam,.....
Çünkü.....

Niçin ben Kızılde-
rili rolünü oynaya-
yım ki?..

Bu öğrenci,
Çünkü.....

Deli misin nesen?

Bence çocuk,.....
Çünkü.....

Off! Yine mi
aritmetik işlemi?

Bu öğrenci,
Çünkü.....

3. ETKİNLİK

Aşağıda verilen yargılardan örnekteki birer sonuç çıkarınız.

✿ Bütün atlar dört ayaklıdır.

Dört ayaklı olmayanların hiçbiri at değildir.

✿ Balıklar suda yaşar.

✿ Kimi güller pembedir.

✿ Canlılar suya gereksinim duyar.

✿ Çocuklar kumla oynamayı sever.

Aşağıda verilenlere bakarak sonuçta öne sürülen yargıya varılabilir mi? Neden göstererek açıklayınız.

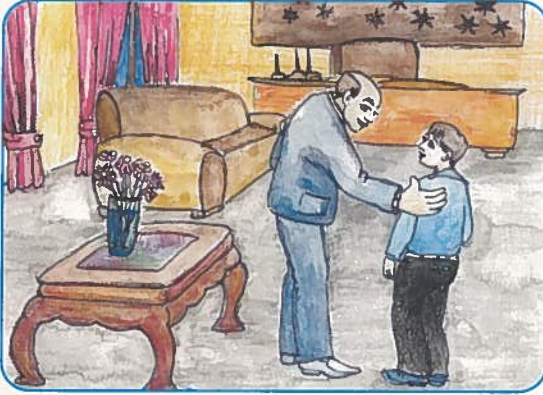

1- Çiğdem daha önce hiç tiyatroya gitmemiştir.

2- İzlediği bu oyundan çok hoşlanmıştır.

SONUÇ: İlk kez tiyatroya giden kişi izlediği oyundan hoşlanır.

ÇIKARIM :

1- Yaramazlık yapanlar müdür beyin karşısına çıkarılır.

2- Aras, müdür beyin karşısındadır.

SONUÇ: Aras yaramazlık yapmıştır.

ÇIKARIM :

1- Çelik çomak oyunu çocuklarca aynanır.

2- Bu oyun için bir çelik ve çomaklar gerekir.

3- Hasan, Mehmet, Osman, Veli çomaklarıyla gelmiş. Hasan'ın cebinde çelik...

SONUÇ: Bu çocuklar çelik çomak oynayacak.

ÇIKARIM :

SORUN/ÇÖZÜM

Metinde ortaya konan sorunları belirleyelim. Onlara çözümler bulalım.

Yaşamda sıkıntı veren kimi durumlar vardır. Bunlara **sorun** denir. Sorunları gidermek için birtakım yollara başvururuz. Bunlara da **çözüm** adı verilir.

Söz gelimi kentlerde görülen trafik sıkışıklıkları, çevre ve hava kirlilikleri birer sorundur.

Metroya yönelmek,

Çöpleri zamanında toplamak,

Kömür yerine doğalgaz kullanmak da bunlar için birer çözüm yoludur.

1. ETKİNLİK

Fil ve Altı Kör adlı metinden iki sorun bulunuz. Bunlara çözüm yolu öneriniz.

SORUN

1-

2-

ÇÖZÜM

1-

2-

2. ETKİNLİK

Aşağıdakilerden sorun olanı **S** ile gösteriniz.

- ☐ Yeni aldığınız pantolonunuza çay döküldü.
- ☐ Pazar yerinde annenizi kaybettiniz.
- ☐ Kırdan gezerken tuhaf hayvanlarla karşılaştınız.
- ☐ Yabancı biri telefon numaranızı tuşlamış.
- ☐ İsteddiğiniz bir oyuncak alamıyorsunuz.

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları birer örnekle açıklayınız.

SORU	YANIT/ÖRNEK
Bir sorun başka bir soruna yol açar mı?	
Çözümsüz sorunlar da olabilir mi?	
Sorunların çözümü için bilgi gerekir mi?	
Sorunlar örtbas edilmeli mi?	

4. ETKİNLİK

Aşağıda sorunlar ve çözüm seçenekleri verilmiştir. Bu sorunlar için belirtilen seçeneklerden hangisini kullanırsınız? Gerçekçenizi yazınız.

- 1 Konuşmayı tercih ederim.
- 2 Görmezden gelirim.
- 3 Yardım isterim.
- 4 Güç kullanırım.
- 5 Kabullenirim.

Yaralı bir hayvan gördünüz.

Komşunuzun çocuğu oyuncaklarınızı istiyor.

Kardeşiniz defterinizi karalıyor.

Bir arkadaşınız dedikodunuzu yapıyor.

Proje ödeviniz hakkında endişeniz var.

YAŞAMDAN ÖRNEKLER

Okudularımıza kendi yaşantımızdan ve günlük yaşamdan örnekler verelim.

Hatice Hanım,
sen hiç bilmediği bir şeyi,
bildiği bir şeye benzeten
birini gördün veya
duydun mu?

—Evet, size bir
örnek vereyim: Recep'in
eşi hiç karpuz görmemiş.
Geçenlerde Recep bir karpuz
getirmiş. Zavallı kadın kabak
sanıp kabuğunu soymuş ve onu
tencereye doğramış...

Fil ve Altı Kör adlı metinde, körler fili bilmiyorlar. Onun çeşitli yerlerini yoklayıp bildikleri bir şeylere benzetiyorlar.

Biz de böyle değil miyiz? Çoğu kez bilmediklerimizi bildiklerimize benzetmiyor muyuz? İşte yukarıdaki konuşma da buna bir örnektir.

Bildiğimiz gibi okuduklarımızı anlamak ve öğrenmek için daha önceden edinilmiş bilgilere, deneyimlere gerek vardır. Metni okurken onunla ilgili bilgi, yaşantı ve deneyimlerimizi harekete geçirmeliyiz. Okuduklarımıza kendi yaşamımızdan ve günlük yaşamdan örnekler vermeliyiz. Böylece zihnimiz bize daha fazla yardımcı olur, anlamamız ve öğrenmemiz daha kolay, daha kalıcı olur.

ETKİNLİK

Fil ve Altı Kör adlı metinde geçenlere kendi yaşantınızdan veya günlük yaşamdan bir örnek veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

BENCİL OLMA

O dağ eskiden çamla doluydu. Öyle çamlar vardı ki hey yavrum hey! Gelin gibiydi, gelin! İnsan bakmaya doyamazdı. Şimdiki gibi bomboz değildi Çamlıburun.

Söküldü, yıkıldı, hatta kökleri bile çıkarıldı çamların.

Bizim köyün, bizim yörenin yağmuru o yıllarda daha bir boldu. Çamlıburun'da mendil genişliğinde bir esmer bulut görsek bilirdik yağmur yağacağını. Hiç yanılgiya düşmezdik, Çamlıburun'un bulutu yanıltmazdı bizleri.

Şimdi gene yağmur bulutlarını Çamlıburun yönünden bekliyoruz. Orada yağmur bulutları görünce seviyoruz. Ne var ki her gördüğümüz bulut yığını, bize yağmur vermiyor. Neden mi? O zaman Çamlıburun'un ormanı vardı. Orman,

bulutları kendisine çekiyordu. Birakmıyordu başka yerlere, kendisinden daha yüksek dağların çekişine. Fakat şimdi orman yok.

Dedem, sözlerine o sırada yağan yağmura bakarak devam etti.

—Oh! Oh! Oh! Yağıyor mübarek, yağıyor! Toprağı mayalı hamur gibi kabartacak. Ekinin, otun kökü toprak altında rahatlayacak. Tarlaların yüzü gülecek. Tarlaların yüzünün gülmesi demek, bizim yüzümüzün gülmesi demektir.

—Bizim Çamlıburun'daki tarlamız da çok yağmur almıştır dede. Önce bizim tarlaya yağmaya başlamıştır. Oh ne iyi! Yağsın! Yağsın! En çok bizim tarlamıza yağsın.

Dedem birden irkildi. Elini ağzına bastırıp şaşkın şaşkın baktı bana. Sonra da:

—Aman sus Hüseyin Ali, aman sus! “En çok bizim tarlaya yağsın!” demek olur mu? Bir daha böyle deme yavrum! Bir daha kendi tarlana yağmur isteme. Öteki tarlalar tarla değil mi? Herkes tarlalarına bağlamamış mı umudunu? Öbür insanlar da günlerdir gözleri gökyüzünde, yağmur bulutları aramadılar mı? Onlar da tarlalarına ter döküp öküz yormadılar mı? Yalnız bizim mi karnımız acıkıyor sanıyorsun Hüseyin Ali? Böyle düşünmenin bencillik olduğunu bilmiyor musun?

Bencil olma Hüseyin Ali, bencil olma!

Abbas CILGA
(Dedemin Öyküleri)
-Düzenleme-

1. kitap sözcük
ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü dinleme
okuma deyim

Aşağıda tanımları verilen sözcükleri/sözcük öbeklerini metinden bulunuz. Sonra bunların belirtilen harflerini yazınız. Bulduğunuz sözü ilke ediniz.

— — — — —

Hep kendisini, kendi çıkarını düşünen.

— — — — —

Süslü, gösterişli ve güzel.

— — — — —

Metinde bir yer adı.

— — — — —

Açlık duymak.

— — — — —

Ürkerek geri çekilir olmak veya şaşırıp duraklamak.

— — — — —

Sevinci yüzünde belli olmak veya mutluluğa erişmek.

— — — — —

Bütününüyle toprak renginde, çok boz.

— — — — —

Mayalanmış olan.

— — — — —

Verimli, kutlu, uğurlu, kutsal.

— — — — —

Birçok türü olan iğne yapraklı ağaç.

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--

A) Aşağıdaki tümcelerin boş yerlerini metne bakmadan doldurunuz. Sonra yazdıklarınızı kontrol ediniz. Her doğrunuz için kendinize **10 puan** veriniz. Sonunda kaç puan aldığınızı yazınız.

- ☐ O dağ eskiden doluydu.
- ☐ Şimdiki gibi bomboz Çamlıburun.
- ☐ Kökleri bile çıkarıldı
- ☐ O zaman Çamlıburun'un vardı.
- ☐ Toprağı mayalı hamur gibi
- ☐ En çok tarlaya yağsın!
- ☐ Dedem birden
- ☐ Bir daha kendi tarlana yağmur
- ☐ Yalnız bizim mi karnımız acıkıyor Hüseyin Ali?
- ☐ olma Hüseyin Ali, olma!

☐ Puan hak ettim.

B) 1- Metinden düşüncenin yönünü değiştiren sözcüklerin geçtiği tümceler bulup yazınız. O sözcüklerin altını çiziniz.

.....

.....

2- Metinden açıklayıcı ifade geçen bir tümce bulup yazınız. O ifadenin altını çiziniz.

.....

FARKLI DÜŞÜNMEYE YÖNLENDİREN İFADELER

Farklı düşünmeye
yönlendiren ifadeleri
dikkate alarak okuyalım.

"Orada yağmur bulutları görünce seviniyoruz. **Ne var ki** her gördüğümüz bulut yığını bize yağmur vermiyor."

Bu iki tümce arasındaki anlam ilintisini inceleyelim.

İlk tümcede bulut görünüyor, "**Yağmur yağacak.**" diye düşünüyoruz. **Ne var ki** ifadesiyle bu düşünce değişiyor, "**yağmurun yağmayabileceğini**" düşünmeye başlıyoruz. Başka türlü söylersek **ne var ki** sözü, bizi farklı düşünmeye yönlendiriyor.

Farklı düşünmeye yönlendiren ifadelerin başlıcaları şunlardır:

ama

fakat

oysa

ancak

yalnız

ya da

veya

buna karşın

ne var ki

Okuma sırasında bu tür ifadeleri dikkate alalım.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki boşlukları farklı düşünmeye yönlendiren başka başka ifadelerle tamamlayınız.

- ❖ Çok iyi bir iş parası az.
- ❖ Şimdiye dek yalnız yaşadı şimdi bir torunu var.
- ❖ Her tarafa dikkatlice baktı, görünürlerde kimsecikler yoktu.
- ❖ Çok mutluydular, bu çok uzun sürmedi.
- ❖ Herkes ona dayı diyordu, hiç kimse onun akrabası değildi.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri uygun sözlerle tamamlayınız.

- ❖ O iyi bir çocuktü fakat
- ❖ İğneden korkuyorsun. Oysa
- ❖ Şimdilik bir çözüm yolu bulabilirim. Yalnız
- ❖ Herkes Buna karşın ben böyle bir şey olduğundan kuşkuluyum.
- ❖ veya hepsine bir şeyler doldurabilirsin.

ÖNEM BELİRTEN İFADELER

Önem belirten ifadeleri dikkate alarak okuyalım.

"Önce bizim tarlaya yağmaya başlamıştır. **Oh ne iyi!**"

Yukarıdaki sözlerle anlatıcı, **ne iyi** diyerek **yağmurun kendi tarlasına yağmasının önemini** belirtiyor.

Metin içindeki önem belirten böyle ifadelerle dikkat edersek daha kolay ve daha doğru anlarız.

UNUTMAYALIM

Sıkça kullandığımız önem belirtici ifadeler şunlardır:

başlıca

özellikle

daha iyi

en iyisi

daha kötü

en kötüsü

en az

en çok

1.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri verilen ifadelerle tamamlayınız.

başlıca

özellikle

en iyisi

daha kötüsü

en az

- ❖ Mamayı yedirmek için bildiği yolları denedi.
- ❖ ufaklığın canı yanmamıştı.
- ❖ Uzun sivri çenesini uzattı..... korkunç bir havlama tutturdu.
- ❖ ona yakından bakmak için eğildim.
- ❖ ından kötü bir niyetim olmadığını anlamıştı.

2. ETKİNLİK

Boşlukları uygun ifadelerle tamamlayınız.

- ✿ Başlıca zevki
- ✿ Daha kötüsü kâğıdın üzerinde
- ✿ Özellikle paranı
- ✿ bu iş midemi bulandırmıştı.
- ✿ En çok da onunla

3. ETKİNLİK

Metinde geçen önem belirtici ifadelerin altını çiziniz.

Komşu kadın, çocuğun şimdi çok daha iyi olduğunu söyledi. Ben de ziyarete gittim. Özellikle bu son ilaç işe yaramış. Zaten en çok da ona umut bağlamıştı. Onu böyle mutlu gördüğümde çok kötü günler geçirdiğini anımsıyorum. En kötüsü de bir gün bayılıp gitmesiydi. Neyse şimdi başlıca mutluluğum onun yaşama geri dönmesi...

BETİMLEME

Betimleyen ve tanımlayan ifadeleri dikkate alarak okuyalım.

"Çamlıburun'da mendil genişliğinde bir esmer bulut görsek bilirdik yağmur yağacağını."

Yukarıdaki tümcede **yağmur bulutunun** birtakım özellikleri belirtilmiş: **mendil genişliğinde (küçük)**, **esmer**. Böylece **bulut** gözümüzün önünde canlanıyor.

Bu bir betimleyici ifadedir.

UNUTMAYALIM

Bir kimseyi, bir şeyi, bir yeri gözümüzün önünde canlandırarak biçimde anlatmaya **betimleme** denir.

“Betimleme sözcüklerle resim yapmaktır.” diyebiliriz. Nasıl ki resimde kalem, fırça vb. kullanılıyorsa betimlemede de sözcükler kullanılır.

Ayrıca betimleme, ne kadar farklı duyuları (görme, işitme, koklama, dokunma, tatma) harekete geçirirse o ölçüde başarılı olur.

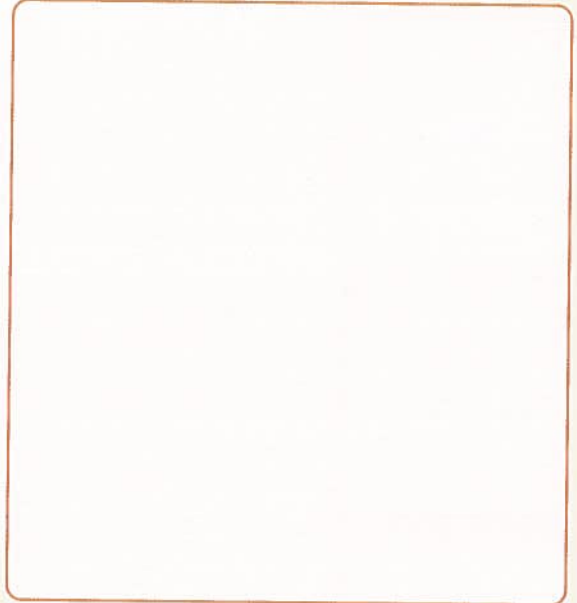
ETKİNLİK

Metindeki betimleyici ifadelerin altını çiziniz. Daha sonra da betimlenen martının resmini yapınız.

Sırtı bulut rengindeydi martının, duman rengi. Bulut rengi, sırtın ortasına doğru koyulaşıyor. Aşağılar, karın yöreleri kar gibi lekesiz, parlak, apak oluyor. Kuyrukta biri bir ucunda, öteki öbür ucunda iki kara nokta var. Ayakları turuncuya yakın, gagası kara benzer bir kırmızılıkta. Biçimli, duman renginde başı. Hiçbir kuşun başı bu kadar güzel olamaz, yeşilbaş ördeğin başı bile. Göğsü ak bir parıltıydı gün ışığında. Sırtı dumanın en güzel tadında.

YAŞAR KEMAL

TANIMLAMA

“Havadaki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olayları farklı olan yığınlara **bulut** denir.

Yukarıdaki ifade bir tanımdır.

Bir nesneyi veya kavramı; ana ögelerini, başlıca niteliklerini belirterek tanıtmaya **tanımlama** denir.

Tanımlamada **denir, adı verilir,dir, demektir, biçiminde tanımlanır, tanımlayacak olursak, şöyle tanımlayabiliriz** gibi ifadeler kullanılır.

Tanımlama için sözcüklerin sözlüklerdeki açıklamaları birer örnektir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerin tanımını ve karşıladığı varlıkların resimlerini yapınız.

SÖZCÜK

TANIM

RESİM

gelin

orman

tarla

yağmur

GENEL VE ÖZEL İFADELER

Genel ve özel durumları bildiren ifadeleri dikkate alarak okuyalım.

"Bunlar, **çoğunlukla** yağmur getiren bulutlardır."

Yukarıdaki tümcede **çoğunlukla** sözcüğü özel bir durumu değil de her zaman söz konusu bir durumu anlatıyor. Yani genel bir durumu belirtiyor.

UNUTMAYALIM

Bir şeyin bütün benzerlerini içine alana; ayrıntılarıyla değil de bütünü bakımından ele alınana **genel** denir.

Genel durumu belirten başlıca ifadeler şunlardır:

genellikle

genel olarak

çoğunlukla

tamamen

her zaman

sık sık

bütünüyle

Yalnız bizim karnımız mı acııyor sanıyorsun?

Bu tümcede **yalnız** sözcüğü, **karnı acıkanların birini** anlatıyor. Yani bütünü değil, özeli belirtiyor.

UNUTMAYALIM

Bir kimseye, bir şeye özgü olana veya olağandan farklıya **özel** denir.

Özel durumları belirten başlıca ifadeler şunlardır:

özel olarak

bunlardan biri

sadece

yalnız

tek

birkaçı

Anlatılanların sıklığını anlayabilmek için metni okurken genel ve özel durumları bildiren ifadeleri dikkate alalım.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceyi doldurunuz. Genel ve özel ifadelerin altını çizin.

- ✿ Düşüncelerini her zaman
- ✿ Adam sandalyeleri bütünüyle
- ✿ Genellikle hava başlayınca
- ✿ Mutfak kapısı tamamen
- ✿ Bunlardan biri de
- ✿ Kendisine özel olarak
- ✿ Hasta arkadaşını sık sık
- ✿ Arkadaşlardan birkaçı
- ✿ Kızağın içine

DESTEKLEYİCİ VE AÇIKLAYICI İFADELER

Destekleyici ve açıklayıcı ifadeleri dikkate alarak okuyalım.

"**Neden mi?** O zaman Çamlıburun'un ormanı vardı. Orman bulutları kendine çekiyordu..."

"Söküldü, yıkıldı **hatta** kökleri bile çıkarıldı çamların."

Birinci anlatımda "**Neden mi?**" sözüyle daha önceki bir duruma **açıklama** getirilmiş.

İkinci anlatımda **hatta** sözcüğüyle "**ayrıca, bir de, yanı sıra, gibi**" anlamlarda düşünceye **destek** verilmiştir.

Görüldüğü gibi, okuduğumuz metinlerde açıklayıcı ve destekleyici ifadeler söz konusudur. Okuduklarımızı doğru ve kolayca anlamak için böyle ifadelerle dikkat etmeliyiz.

UNUTMAYALIM

Sıkça kullanılan açıklayıcı ve destekleyici ifadeler şunlardır:

- başka bir deyişle
- açıklamak gerekirse
- benim de düşündüğüm gibi

doğrusu

hatta

bir de

yani

Konuşmaların boşluklarını verilen açıklayıcı ve destekleyici ifadelerle tamamlayınız.

örnek
veriyorum

başka bir
deyişle

benim de
düşündüğüm gibi

açıkçası

hatta

yani

Artık sorunların
üstesinden gelebiliyo-
rum. başımın
çaresine bakabilirim.

Hiç kimse onun nereye
gittiğini bilmiyordu.
..... ortadan
kaybolmuştu.

Rüzgâr estikçe çürük
tahtalar gıcırıyor,
..... bu evde
durulmaz.

..... yaşına
uygun problemleri
çözebiliyordu.

Yayla havası iyi gelmiş.
..... durumu
eskisinden de iyiymiş.

Bütün eşyalarını tahta-
dan yapmıştı.....
sandalyeleri, masası
hatta kaşıkları...

ÖZETLEYEN VE SONUÇ BİLDİREN İFADELER

Özetleyen ve sonuç bildiren ifadeleri dikkate alarak okuyalım.

“**Sonuç olarak** onlar da emek harcıyor, onlar da insan...”

Yukarıdaki **sonuç olarak** ifadesi; sözü özetlemek, sonuca bağlamak için kullanılmıştır.

Anlatılanların özünü kavrayabilmek için okurken böyle ifadelere dikkat etmeliyiz.

UNUTMAYALIM

Bir yazıyı veya sözü daha az sözcükle, daha kısa olarak anlatmaya **özetleme** denir.

Bir yazıyı veya sözü ana düşünceye uygun şekilde bitirmek de **sonuca bağlamak** demektir.

Özetleyici ve sonuca bağlayıcı ifadelerin sıkça kullanılanları şunlardır:

özetle

özet olarak

kısacası

sonucunda

sonuç olarak

son olarak

böylece

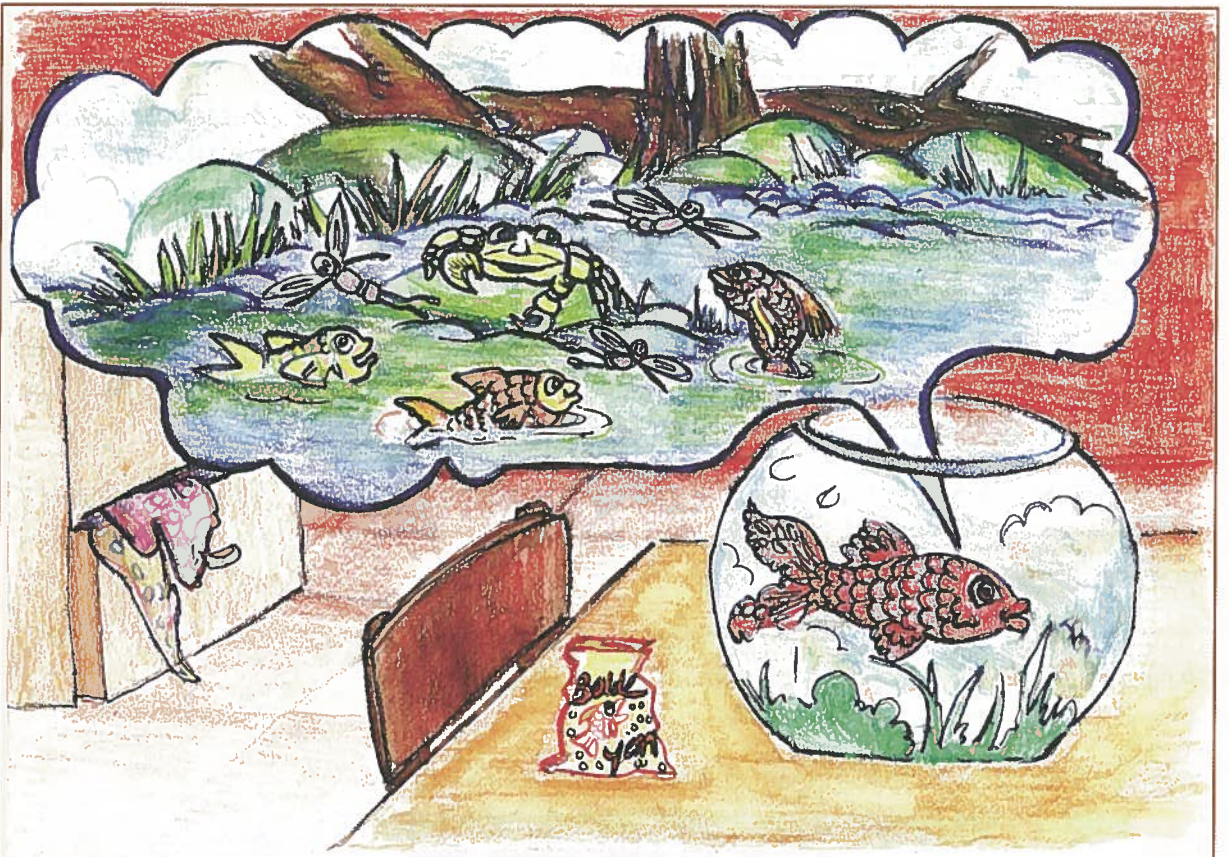
sözümüzü şöylece bitirebiliriz

ETKİNLİK

Özetleyici ve sonuç bildirici ifadeler içeren tümceleri **x** ile gösteriniz.

- ☐ Oysa tüm acılara karşın yaşamak güzel şey.
- ☐ Kısacası çocuk zaman planlamayı anne ve babasından öğrenir.
- ☐ Zaten her mevsimde doğa bir başka güzeldir.
- ☐ Kestirmeden söylersek zamanla her şey eskiyor.
- ☐ Yine de inanın, ele geçen ilk fırsatta çocuk kumla, toprakla oynayacaktır.
- ☐ Sonuçta “Vakit yok.” demek alıştığımız bir yakınmadır.

KUÇUK KIRMIZI BALIK

Ne kadar canım sıkılıyor bir bilerseniz! Bu küçük kavonazda yaşamaktan bıktım. Oysa ben böyle miydim? Biliyorum, kimsede kabahat yok. Asıl kabahat benim.

Başımdan geçenleri size anlatmam gerek. Annem ve kardeşlerimle kocaman bir gölde yaşıyorduk. Göl o kadar mavi ve büyüktü ki kenarlarında sazlar, su çiçekleri küçüçük kalıyordu.

Biz, bir taşın kovuğunda büyüyorduk. Ara sıra oradan çıkar, tekrar dönerdik. Aramıza başka balık yavruları karışırdı. Onlarla oynardık. En güzel oyun sinek yakalama oyunuydu.

Karnımız acıkınca büyük taşın etrafındaki yosunları yerdik. Güneş doğarken sazların gölgeleri upuzun olurdu.

Bir gün kocaman bir balık bize saldırdı. O kadar korktuk ki... Sonradan öğrendiğimize göre eğer korkup da kaçmasaymışız hepimizi yermiş. Bir daha çok dikkatli olmaya karar verdik.

Bir gün hava çok güzeldi. Annemiz yuvadan ayrılmıştı. Yalnızdık. Kardeşimle kovalamaca oynuyorduk. Su çiçekleri o kadar hoşuma gitmişti ki onları seyretmeye koyuldum... Farkında olmadan yuvadan ayrılmış, uzaklara gitmişim.

Birden başımın üzerinde bir gürültü duydum. Biraz sonra etrafımda iplerden örülü bir duvar belirdi. Bu, o kadar çabuk olmuştu ki kaçamadım.

Bir an için sudan çıkmış, havada çırpınırken buldum kendimi. Suyun dışında olmak ne kadar zormuş! Ama bu uzun sürmedi, yeniden suyun içine düştüm.

Bu seferki su hiç de göl kadar büyük değildi.

Etrafım dümdüzdü. Ne yosun vardı ne de su çiçekleri. Nerede olduğumu merak ediyordum. Ah, ne yapıp da yuvamdan uzaklara gitmişim?

Biraz sonra beni bir eve getirdiler. Bu cam kavonaza koydular. Bunları hep o balıkçıdan öğrendim. Hemen benim etrafıma toplandılar. "Ne güzel balık..." dediler.

Bana gölde bulamadığım yemler verdiler. Annem bunları bize anlatır dururdu. O kadar güzel yemlerdi ki ama ben bunları hiç de yemek istemedim. Çünkü kardeşlerimi ve annemi istiyordum.

Şimdi, bu cam kavanozun içinde dolaşıp duruyorum. Aklımda annem ve kardeşlerim... Su çiçeklerini, sazları, yosunlu kayamızı bir türlü unutamiyorum.

İşte böyle... Bir gün, göle dönebilirim bir daha uzaklara gitmeyeceğim... Annemden ve kardeşlerimden ayrılmayacağım.

Adnan ARDAĞI

1. kitap sözcük
ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü dinleme
okuma deyim

1- Aşağıdaki sözcükler arasında ne fark vardır? Açıklayınız.

kabahat

hata

kusur

suç

.....

.....

.....

.....

2- Aşağıda verilen **saz** sözcüklerinin resimlerini çiziniz.

saz: İnce kamış, hasır otu.

saz: 1- Çalgı. 2- Bağlama.

A) Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

🐟 Küçük Kırmızı Balığın, “benimdir” dediği kabahati nedir?

.....

.....

🐟 İplerden örülmüş duvar sözyle anlatılmak istenen nedir?

.....

.....

🐟 Küçük Kırmızı Balığın özlediği nedir?

.....

.....

B) 1- Aşağıdaki ifadeleri “**kişisel**” ve “**kişiyeye göre değişmez**” biçiminde değerlendiriniz.

	Balıklar solungaçlarıyla solunum yapar.
	Balık resmi yapmayı severim.
	Canlılar susuz yaşayamazlar.
	Her evde akvaryum olması gerekir.

“Bir gün Küçük Kırmızı Balık gölde neşeyle yüzüyordu”

2- Yukarıdaki tümcede hangi sorulara yanıt alamayız? X ile gösteriniz.

☐ Kim?

☐ Ne?

☐ Ne zaman?

☐ Nerede?

☐ Niçin?

☐ Nasıl?

3- Aşağıdaki tümcenin boş yerini, “Niçin” sorusunun yanıtını verecek biçimde doldurunuz.

..... kaçamadık.

DUYGUSAL VE ABARTILI İFADELER

Okuduklarımızdaki duygusal ve abartılı öğeleri belirleyelim, sorgulayalım.

✱ Orada yağmur bulutları görünce **seviniyoruz**.

Yukarıdaki tümcede bir duygu dile getirilmiştir: **sevinmek**. Bu bir duygusal ifadedir.

UNUTMAYALIM

Duygularla ilgili, duygu içeren, duyguya ağırlık veren sözlerle **duygusal ifade** denir.

Okuru duygulandırarak etkilemeye çalışan yazarlar; **sevgi, sevinç, mutluluk, umut, iyimserlik, karamsarlık, kaygı, korku, üzüntü, acı** gibi duygulara yer verir.

✱ Çamlar gelin gibiydi. İnsan **bakmaya doyamazdı**.

Yukarıdaki **bakmaya doyamazdı** sözüyle, **çamların olduğundan çok daha güzel olduğu** anlatılmak istenmiştir. Bu abartılı bir ifadedir.

UNUTMAYALIM

Bir şeyi olduğundan daha çok/az veya daha büyük/küçük göstermeye **abartı** denir.

Kocaman dağ, el kadar bulut, bomboz tepeler, bunca coşku, tüm yağmurların en güzeli gibi ifadeler abartı belirtir.

1. ETKİNLİK

Aşağıdakiler hangi duyguları yansıtır?

- ✿ Geceleyin ara sıra bir tıkırtı duyuyorsunuz.
- ✿ Bir arkadaşınız herkese tepeden bakıyor.
- ✿ Her durumu olumlu karşılar.
- ✿ Bu gürültü iyice tepemi attırdı.
- ✿ Arkadaşı iyi not aldığı anda suratı asılır.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri **duygusal**, **abartılı** veya **hiçbiri** ifadeleriyle değerlendiriniz.

- Elindeki sopayla hayvanları kovalıyordu.
- Ah, seni yaramaz küçük şey!..
- Sana yüz kere söylemişim, yumurtalar dolapta diye.
- İhtiyar kadın nefes nefese kalmıştı.
- **abartılı** Yakıcı güneşin altında kavruluyorduk.
- Onu görünce belli belirsiz gülümsedi.
- Ben de şu kuşlar gibi özgür olmak istiyorum.
- Gün boyu midesine bir parça ekmekten başka şey gitmedi.
- Çam ağaçlarının hisırtısını dinledi bir süre.

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri uygun düşen duygusal veya abartılı ifadelerle tamamlayınız.

- * Gürültüler
- * Sarı ve mavi çiçekler
- * Karlar erimeye başlayınca
- *, gel tokalaşalım.
- * ne bileyim ben?

4. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları birer örnekle yanıtlayınız.

- * Herkesin duyguları var mıdır?
.....
- * İnsan sevgisini mutlaka dile getirmeli midir?
.....
- * Her zaman duygularımızın peşinden gitmeli miyiz?
.....
- * Duygularımız bizi yanılgıya sürükleyebilir mi?
.....

GERÇEK VE HAYAL

Okuduklarımızdaki gerçek olanla düş ürünü olanı ayırt edelim.

❁ Kardeşlerimle kovalamaca oynuyorduk.

Yukarıdaki tümce metne göre yaşanmış, gerçekleşmiş bir olayı anlatıyor. Bu gerçek bir olaydır.

UNUTMAYALIM

Yaşanan, gerçekten kişilerin başından geçen olaylara veya durumlara **gerçek** denir.

❁ Bir gün göle dönsem ne iyi olur...

Yukarıdaki tümce düş gücüne dayanan, hayal edilen bir durumu anlatıyor.

UNUTMAYALIM

Gerçek olmayan ama olmuş gibi, varmış gibi bellekte tasarlanan veya gerçekleşmesi istenen şeylere **hayal (düş)** denir.

Anlatımlardaki gerçek olanla düş ürünü olanı ayırt etmeli ve bilgilerimizi ona göre yapılandırmalıyız.

1. ETKİNLİK

Gerçek olanı anlatan tümcelerin numarasını **nesnel dünyaya**, düş ürünü olanlarinkini de **düşsel dünyaya** yazınız.

1 Aramıza başka balık yavruları karıştırdı.

2 Onlarla oynardık.

3 Yalnız yaşamak ne de güzel olurdu...

4 Karnımız acıkınca yosunları yedik.

5 Birden aklıma o kocaman balık geldi.

6 Güneş doğarken sazların gölgeleri uzun olurdu.

7 Gözlerimin önüne o su çiçekleri geliyor.

8 Kardeşlerimi ve annemi istiyorum.

nesnel dünya

düşsel dünya

2. ETKİNLİK

Küçük Kırmızı Balık göle dönmek istiyor? Ona yol gösteren kısa bir yazı yazınız.

Sevgili Küçük Kırmızı Balık,

Başına gelenleri okudum, çok üzüldüm. Şimdi

.....

.....

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

Aşağıdakilerden gerçek olanları **G**, düş ürünü olanlar da **D** kısaltmalarıyla gösteriniz.

- ☐ Uçan daireler
- ☐ Konuşan kediler
- ☐ Ülkemizin en güçlü ülkeler arasına girmesi
- ☐ Yiyecek içeceklerin yerini küçük hapların alması

ÖZNEL VE NESNEL YARGILAR

Okuduğlarımızdaki öznel ve nesnel yargıları ayırt edelim.

✿ En güzel oyun sinek yakalama oyunuydu.

Yukarıdaki tümcede; **sinek yakalama oyununu**, **oyunların en güzeli bulma** **kişisel bir yargı**dır. Başka balık yavruları onu güzel bulmayabilir. Onlara başka oyunlar daha güzel gelebilir.

UNUTMAYALIM

Kişisel duygu ve düşüncelere yer veren yargılara **öznel yargı** denir.

✱ Göl kenarında çiçekler, sazlar vardı.

Bu tümcede kişisel bir duygu veya düşünceye yer verilmemiştir. Bu nesnel bir yargıdır.

UNUTMAYALIM

Kişisel duygu ve düşüncelere yer vermeyen, kişilere göre değişmeyen, yan tutmadan ortaya konan yargılara **nesnel yargı** denir.

Okuduğumuz yazıları doğru anlamak için değerlendirmeli, öznel ve nesnel yargıları ayırt etmeliyiz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki öznel yargıları **Ö**, Nesnel yargıları **N** kısaltmalarıyla gösteriniz.

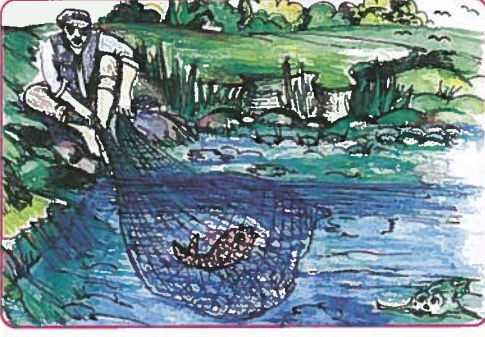
- ☐ Ne kadar canım sıkılıyor bir bilseniz.
- ☐ Biz bir taşın kovuğunda büyüyorduk.
- ☐ Bir an için havada çırpındım.
- ☐ Su çiçekleri o kadar hoşuma gitmişti ki...
- ☐ Farkında olmadan yuvadan ayrılmış uzaklara gitmişim.
- ☐ Yeniden suyun içine düştüm.
- ☐ Ah, ne yapıp da yuvamdan uzaklara gitmişim!..
- ☐ Hemen benim etrafıma toplandılar.

2. ETKİNLİK

Öznel ve **nesnel**, yargılar içeren üçer tümce bulunuz.

YARGILAR	TÜMCELER
Öznel yargı	
Nesnel yargı	

SORULARA YANIT ARAMA (1 K 5 N)

Okuduklarımız-
da *kim, ne, ne
zaman, nerede,
nasıl ve niçin*
sorularına
yanıtları
arayalım.

- Avcının biri ➡ **Kim?**
- günlerden bir gün, ➡ **Ne zaman?**
- cam kavanozda beslemek için ➡ **Niçin**
- gölde, ➡ **Nerede?**
- ağ kullanarak ➡ **Nasıl?**
- bir küçük balık yakalamış. ➡ **Ne?**

Yukarıdaki tümcede bir çok konuda bilgi verilmiş, bunları bulmak için de yanda birtakim sorular sorulmuştur. Dikkat ederseniz bu sorulardan biri **K**, öteki beşi de **N** ile başlamaktadır.

Okuduklarımızı doğru ve kolayca anlayabilmek için bu sorulardan yararlanmalıyız.

UNUTMAYALIM

1- Bu soruların sırasını ezberlememize gerek yoktur. Yeter ki doğru soruları soralım. Ancak Türkçe tümce kuruluşunda *iş yapan öge* (özne) başta olduğu için *kim* sorusunu öne almak daha doğrudur ve bize kolaylık sağlar.

2- Bu soruları daha da artırabiliriz: *neyi, neye, nereden, neye, neden, ne yaptı, ne oldu?* gibi.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki sorulara yanıt veren birer tümce kurunuz.

Kim?

Ne?

Ne zaman?

Nerede?

Nasıl?

Niçin?

Ne yaptı?

Ne oldu?

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki tümcelerde eğik çizgilerle ayrılan sözcükler/sözcük öbekleri hangi sorulara yanıt verir? Altındaki kutulara yazınız.

🐝 Öteki çocuk / tozlarını üfürerek / kapının önündeki taşa / oturdu.

🐝 Toprak taşımak için / yoldan / bir sürü araba / geçiyordu.

🐝 Feride yaklaşıncı / kedi / onu uyarırcasına / miyavladı.

3. ETKİNLİK

TATLANMAMIŞ

Akıl hastanesinin bahçesinde geziyorlardı. Durdu. Havuza eğilip ağzına biraz su aldı. Doğrulup püskürttü. Yanındaki arkadaşı sordu:

- Ne oldu?
- Sabah iki şeker attım. Su hâlâ tatlanmamış.
- Elbet tatsız olacak, karıştırdın mı ki?

Aşağıdaki sorulara fıkra göre yanıt veriniz.

Kim?	Nasıl?
Ne?	Ne yaptı?
Ne zaman?	Ne yapmamış?
Niçin?	Nerede?

NEDEN/SONUÇ İLGİSİ

Okuduklarımızda neden-sonuç ilişkileri kuralım.

Aşağıdaki anlatımlara dikkat ediniz.

❁ Bir gün kocaman bir balık bize saldırdı. O kadar korktuk ki...
neden/yan yargı sonuç/ana yargı

❁ Birinci yargı: Balığın saldırması → NEDEN

❁ İkinci yargı: Küçük Kırmızı Balık ve kardeşlerinin korkması → SONUÇ

Demek ki bu iki yargıdan biri **neden** öteki de onun **sonucudur**. Öyleyse bu iki yargı arasında **neden-sonuç ilgisi** vardır.

UNUTMAYALIM

1- Neden-sonuç ilgisi taşıyan ifadeler;

Neden → **yan yargı** (balığın saldırması)

Sonuç → **ana yargı** (küçük balıkların korkması) olarak adlandırılır.

2- Neden-sonuç ilgisinde; önce neden gerçekleşir, sonra sonuç doğar.

3- Ana yargıya **niçin/neden** sorusu yöneltilirse;

..... **diği için**,

..... **diğinden** gibi yanıtlar alınır.

4- Neden-sonuç ilgisi bir tümce biçiminde olabilir. Bu durumda genellikle **için, diye, nedeniyle, diğinden** gibi ifadeler kullanılır:

Yuvamızdan uzaklaştığım için ağa yakalandım.

yan yargı/neden

ana yargı/sonuç

Okuduklarımızı anlamak için neden/sonuç ilgisi kurmalıyız.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümcelerde **neden (yan yargı)i, varsa ilgili sözcüğü veya eki, sonuc (ana yargı)u** örnekteki gibi gösteriniz.

❁ Tüm manzarayı görebilmek / **için** / tepeye çıktı.

yan yargı/neden

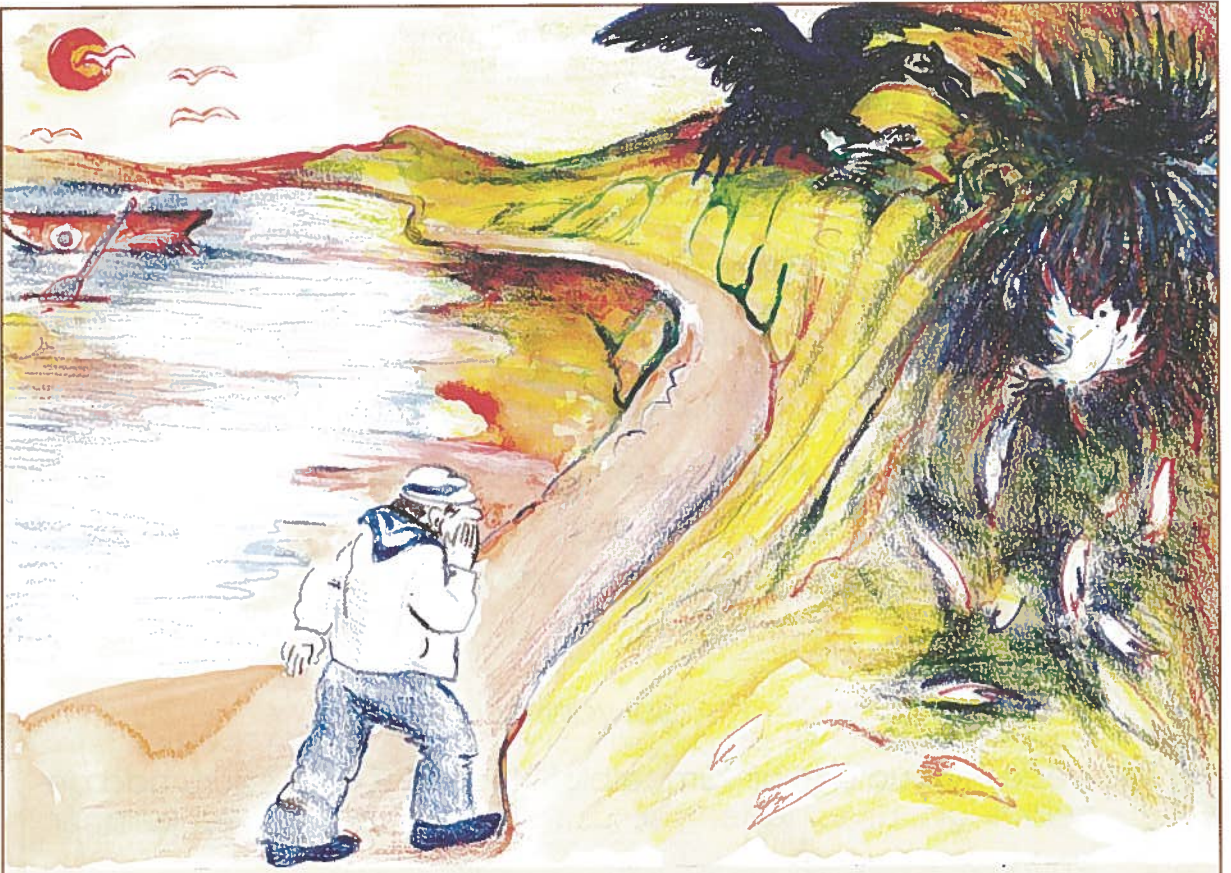
ilgi ögesi ana yargı/sonuç

❁ Çantası ağır olduğundan ikide bir dinleniyordu.

❁ Kedilerden çok korkardı ve bu hayvanları sevmezdi.

❁ Üzüntü ve endişe yüzünden iyice yıpranmıştı.

❁ Kutu iyice bağlanmadığından içinden bir paket düştü.

HOŞBULDUK SELİM DEDE’NİN MARTISI

(Hoşbulduk Selim Dede, yaşlı ve kimsesiz bir denizcidir. Yakındaki bir adada yaşayan sakat bir martıyla dostluk kurmuştur. Onu, “na, na, naa” diye çağırmaktadır.)

Martı, yirmi günden beri yumurtaların üzerinde sıcak sıcak yayılmıştı. Dört yumurta içinde dört martı civcivi. Daha yumurtaları delinmemişti bile. Tam o sırada martı, Hoşbulduk Selim Dede’nin sesini duydu. Kendisini tutamadı. Sesini “Na! Na! Naa!” diye kapıp koyverdi.

Martının ötüşü çınlayınca oralarda dönüp duran yırtıcı bir kuş, hemen ona doğru yollandı. İşte o zaman ana martı, yaralıymış gibi çırpınarak kendisini yerden yere çarparak kayanın kovuğundan çıkardı. Debelene debelene yuvasından uzaklaşıyordu ki yırtıcı kuşa kolaylıkla parçalanabileceği kanısını versin. Civcivlerin canını, kendi canını vererek kurtaracaktı. Kartal, martının üzerine çullandı.

Aradan çok zaman geçmeden, çalılar çatırdadı, ayrılan dallar arasında Hoşbulduk Selim Dede göründü. Eline bir koca taş alıp davrandı. Ama iş işten geçmiş bulunuyordu.

O gece Selim Dede uçurumun tepesinde kaldı. Yumurtaları üşütmemek için, koynuna bastı. Ertesi sabah yumurtalardan, turuncu bacaklı, beyaz pamuk yumaklar çıktı. Dede’nin avuçları, sıcak sıcak çarpan tüylü yüreklerle doldu... Ama haniydi uçurumun tepesinden, yükseklerden

çınlayacak ve yavrulara kanada binmek cesaretini verecek olan ana martının çağırışı?

Hoşbulduk Selim Dede, beş altı gün uğraştı. Yavruları balıkla besledi, koynunda barındırdı, ısıttı ama bir türlü uçuramadı.

Hergün uçurumun tepesinden, yavruları uçmaya kışkırtmak için kollarını kanat gibi kullanıyordu, hoplayıp zıplayıp çırpınıyordu. Dördüncü ya da beşinci günün akşamıydı. Selim Dede, sabahdan beri yırtınıp çabalamıştı. Ama yavrular bir türlü kanatlarına güvenememişlerdi.

Selim Dede, yavruları uçurmak için son bir gayretle ayağa kalktı. Dünyada her şeyini kaybettikten sonra elinde kala kala şuncağızlar kalmıştı. Onlar da uçmadan mı ölecekti?

İçini derin derin çekti. Ta yüreğinden kopup gelen bir özleyişle "Na! Na! Naaa!" diye bağırdı. Yavruları avucunda, yüksekte tutarak ileriye fırladı. Uçurumun kenarını aştığının farkında olmadı. Yavruların dördü birden havalandı. Uçacaklardı. Çünkü artık kanatlarına güvenmişlerdi. Hoşbulduk Selim Dede'nin de gövdesi aşağıdaki kayalara çarpmıştı. Kemikleri paramparça olmuş, denize devrilmiş, uçmuş gitmişti.

HALİKARNAS BALIKÇISI
(Ötelerin Çocukları)

1. kitap sözcük
ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü deyim
okuma

1- Aşağıdaki sözcük kuklalarını tanımlarıyla eşleştiriniz.

- ✿ Bir acının etkisiyle veya baskıdan kurtulmak için çırpınmak, kıvranmak, kıpırdamak.

- ✿ Neredeydi, ne olmuştu?

- ✿ Kendisini parçalarcasına, bütün gücünü kullanarak uğraşmak.

- ✿ Kanat çırparak uçmak.

- ✿ Kişinin vardığı, inandığı düşünce.

2- Aşağıdaki kuşlara beşer örnek veriniz.

Ötücü kuşlar

.....

.....

.....

.....

.....

Su kuşları

.....

.....

.....

.....

.....

Yırtıcı kuşlar

.....

.....

.....

.....

.....

2. ETKİNLİK

DÜŞÜNELİM YANITLAYALIM

A) Aşağıdaki tümceleri, metne göre doğru tamamlayan seçeneği x ile gösteriniz.

- ❖ Ana martı ☐ yumurtaların üzerine oturmuştu. ☐ dört civcivini ısıtıyordu. ☐ yumurtaları deliyordu.
- ❖ Martinin ötüşü çınlayınca ☐ yavrular ürktü. ☐ onun yaralandığı anlaşıldı. ☐ yırtıcı kuş onu fark etti.
- ❖ Martı, yavrularını kurtarmak için ☐ Hoşbulduk Selim Dede'ye seslendi. ☐ yuvadan uzaklaşarak canının vermek istedi. ☐ kartalla boğuşmayı göze aldı.
- ❖ Selim Dede, ☐ martıyı kurtardı. ☐ martıyı kurtarmakta geç kaldı. ☐ elindeki taşı kartala isabet ettirdi.
- ❖ Selim Dede, yumurtadan çıkan yavruları ☐ besleyemedi. ☐ koynunda barındırdı, ısıttı. ☐ uçmaya alıştırdı.
- ❖ Sonunda yavruları uçurmaya çalışan Selim Dede, ☐ uçurumun kenarını aştığını fark edemeyip canından oldu. ☐ yavruların uçtuğunu görünce mutlu oldu. ☐ denize atladı, yavrulara "Na! Na! Naaa!" diye bağırdı.

B) Metne göre aşağıda istenenleri yazınız.

OLAY	KİŞİ/VARLIK	YER	ZAMAN

ÖYKÜ ÖGELERİ

Okuduklarımızdaki
öykü öğelerini
belirleyelim.

Hoşbulduk Selim Dede'nin Martısı adlı yazıyı yazmak için kullanılan öğeleri, bir öykü haritasıyla gösterelim.

UNUTMAYALIM

Buradaki öğelerin tümüne **öykü öğeleri** denir. Bütün olay yazıları öykü öğeleri üzerine kurulur. Bunlar olmazsa olay yazıları yazılamaz.

Bu bakımdan **öykü, roman, masal, söylence, fabl** gibi olay yazılarını anlayabilmek için onun öğelerini belirlemeliyiz.

Öykü öğelerinin özellikleri şunlardır:

- 1- OLAY/DURUM:** **Olay**, olan ve gerçekleşen şeydir. **Durum** da içinde yaşanan koşullar bütünüdür.
Bütün olaylar, neden-sonuç ilgisi ve oluş sırasına göre anlatılır.
- 2- KİŞİ/VARLIK:** Olayları yaşayan, gerçekleştiren kişiler veya varlıklardır.
Bunların en önemlisine **başkişi (kahraman)** denir. Olaylar onun çevresinde gerçekleşir. Genellikle bir başkişi olur.
Kişilerin eylem, tutum ve davranış özellikleri **karakter** olarak adlandırılır. Başkişinin karakterine **ana karakter**, ötekilere de **yardımcı karakter** denir.
- 3- YER:** Olayın gerçekleştiği fiziksel veya düşsel çevredir.
- 4- ZAMAN:** Olayın gerçekleştiği zaman dilimidir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki metnin öykü öğelerini bir öykü haritasıyla gösteriniz.

İKİ YOLCUYLA AYI

İki kişi, yolculuğa çıkmak üzere birbirlerine söz veriyor: Ölüm pahasına da olsa birbirimize yardım edeceğiz.

Ormanlık bir bölgede yolculuk başlıyor. Ancak kısa bir süre sonra ağaçlar arasından bir ayı çıkıyor ve yolculara doğru gelmeye başlıyor. Yolculardan biri, hemen en yakın bir ağaca tırmanıp kayboluyor. Ötekiyse kaçacak zaman bulamadığından kendisini yere atıyor. Nefesini tutup ölmüş gibi hareketsiz duruyor. Ayı; yerdeki adamın yanına geliyor, onu kokluyor ve burnunu da adamın kulağına yaklaştırıyor. Sonra da hırlaya hırlaya uzaklaşıyor. Çünkü ayı ölmüş bir insana dokunmaz.

Ayı gözden kaybolunca ağaçtaki arkadaş yere iniyor. O sırada bir taş üzerinde oturmakta olan yoldaşına soruyor:

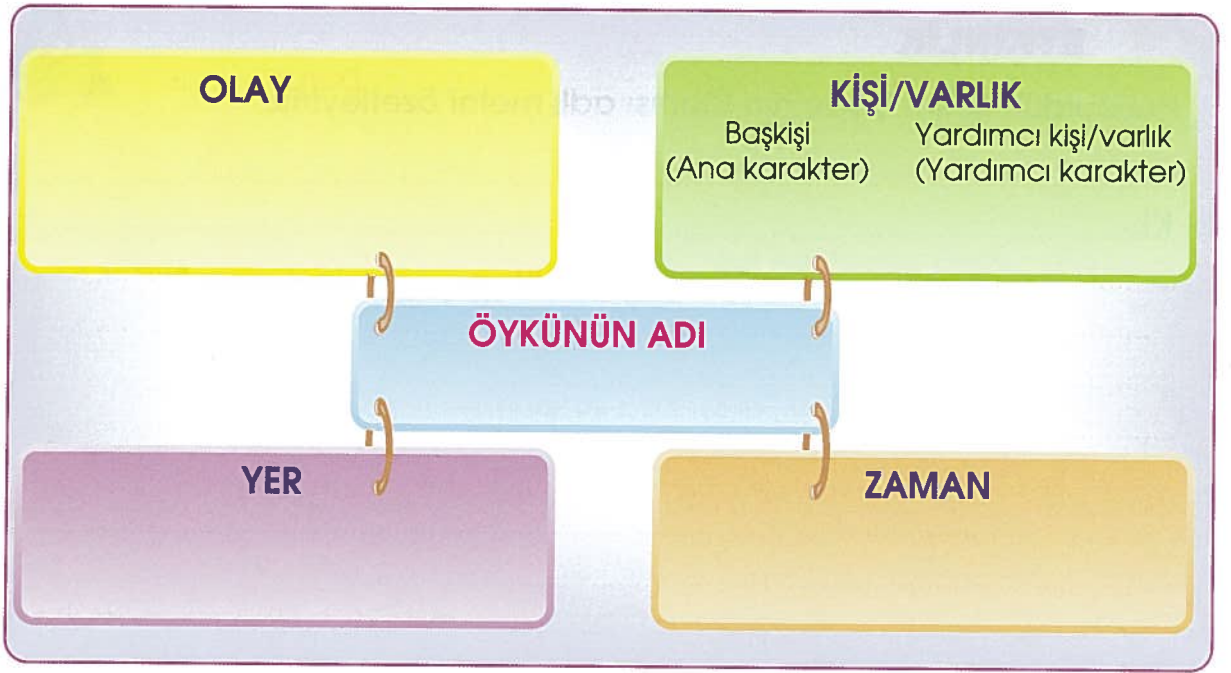
– Şansımız varmış kurtulduk. Sahi, ayının senin kulağına bir şeyler fısıldadığını gördüm. Ne dedi?

Adam, yoldaşının gözünün içine baka baka yanıt veriyor:

–Bunu bilmeyecek ne var? Bir daha senin gibi korkak ve arkadaşını satan birinin sözüne güvenmememi söyledi.

EZOP

ÖZETLEME

Okuduklarımızı
özetleyelim.

Bir söz veya yazının kısa ve özlü biçimine **özet**, onu bu duruma getirmeye de **özetleme** denir.

Konuyu anlayıp anlamadığımızı denetlemek için özetleme pek yararlı bir iştir. Bu bakımdan okuduklarımızı özetleyelim.

UNUTMAYALIM

Özetlemede şunlara dikkat edilir:

- 1- Yazı iyice okunup anlaşılır.
- 2- Ana düşünce, yardımcı düşünceler, belirleyici olaylar gibi önemli noktalar not edilir.
- 3- Bu notlar, yazının kuruluşuna bağlı kalınarak tümcelere, paragraflara dönüştürülür.
- 4- Düşünce yazılarında şimdiki zaman (-yor), olay yazılarında geniş zaman(-r/-ar/-er) yeğlenir.
- 5- Kişi, özetlemeyi kendi sözcük ve tümceleriyle yapar, yazarı yinelemez.

Hoşbulduk Selim Dede'nin Martısı adlı metni özetleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

DEĞERLENDİRME

1. Okumamızı, metnin içeriğini ve okuma ortamını değerlendirelim.
- 2- Okuduklarımızı başkalarıyla paylaşalım.

Okuduklarımızdan yararlanmak ve okuma tekniğimizi geliştirmek için birtakım değerlendirmelerde bulunmalıyız.

Okumamızı değerlendirmek için kendimize şu soruları sormalıyız:

- 1- Sesimi, bulunduğum yere ve dinleyiciye göre ayarlayabiliyor muyum?
- 2- Doğru okuyabiliyor, yazıdaki anlamı sesle yansıtabiliyor muyum?
- 3- Yazıyı konuşma hızına uygun okuyabiliyor muyum?
- 4- Sessiz okurken ses çıkarmadan, dudak kıpırdatmadan, bir şeyle izlemeyen, yalnız gözle gerçekleştirebiliyor muyum?
- 5- Gözle yazı arasını ayarlayabiliyor muyum?
- 6- Noktalama işaretlerine uyuyor muyum?

Ayrıca okumada sağladığımız ilerlemeyi şu sorularla değerlendirebiliriz:

- 1- Serbest okumaya ilgi duyuyor muyum?
- 2- Belli amaçlar için okuyor muyum?
- 3- Çok ve çeşitli konularda okuyor muyum?
- 4- Okuduğumu yorumlayabiliyor muyum?

Okuduğumuz metni içerik yönünden şu sorularla değerlendirmeliyiz:

- 1- Konu, ana düşünce, yardımcı düşünceler, ana duygu nedir? Bunların benimle ve günlük yaşamla ilgisi nedir?
- 2- Yazarın tutumu öznel midir yoksa nesnel midir?
- 3- Yazarın amacı ve görüşü nedir?

UNUTMAYALIM

- ✿ Verimli okuma için ortamın uygun olması gerekir. (Isı, ışık ve hava bakımından istenen özellikleri taşıması.)
- ✿ Okuduklarımızı başkalarıyla paylaşmayı öğrenelim.

ÇELİŞKİLİ İFADELER

Metindeki anlamca çelişkili ifadeleri saptayalım.

Maymunlar **kesinlikle** ilgisini çekti **herhâlde**.

Yukarıdaki tümcede iki anlam vardır: **kesinlik** ve **olasılık** (herhâlde). Tümceye göre bunlardan hangisinin söylenmek istendiğini, doğru kullanıldığını anlayamıyoruz. Bu bir **çelişki** (**karışıklık**) dir.

UNUTMAYALIM

Anlamca birbirine ters sözlerin bir arada kullanıldığı veya iki anlam gelmesi önlenememiş anlatımlara **çelişkili anlatım** denir.

Doğru anlayabilmek için, okuduğumuz yazıdaki çelişkili anlatımları saptamalıyız.

ETKİNLİK

Aşağıdaki anlatımlarda bulunan çelişkileri belirtiniz.

- 🐦 Ben, senin kadar ata binemem.
- 🐦 Kedi, kuyruğunu yakalamış?
- 🐦 Önemli biriydi, mahallede sözlerine kulak asan olmazdı.
- 🐦 Okul açılalı hemen hemen tam üç ay oldu.

DİL, ANLATIM VE BİLGİ YANLIŞLIKLARI

- 1- Okuduklarımızdaki dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirleyelim.
- 2- Eksik bırakılan veya ilgisi olmayan ifadeleri fark edelim.

Okuduklarımızda çoğu kez dil kurallarına uymamaktan, anlatımda özensiz davranmaktan veya yeterince bilgi sahibi olmamaktan kaynaklanan yanlışlıklar bulunur.

Bu yanlışlıklardan kimileri şunlardır:

1- Sözcük kullanımından kaynaklanan yanlışlıklar:

✿ Kulağına eğildi, *alçak sesle* bir şeyler *fısıldadı*.

Alçak sesle ve *fısıldama* aynı anlamda kullanılır bunlardan biri gereksizdir.

✿ Lise *öğretimini* tamamladı.

Öğretim sözcüğü, *öğrenim* sözcüğü yerine kullanılmış. Yani sözcükler karıştırılmış.

✿ Mahallede yirmi yıldır *kasapçılık* yapıyordu.

Kasapçılık yanlış türetilmiştir. Doğrusu *kasaplıktır*.

2- Sözcükleri yerinde kullanmamaktan kaynaklanan yanlışlıklar:

✿ Kapıcı *çok* bakkala gidiyor.

Çok sözcüğü doğru yerde kullanılmadığı için anlam bozukluğu ortaya çıkıyor.

3- Dil kurallarına uymamaktan kaynaklanan yanlışlıklar:

✿ Kahvaltıda *peynir*, *ekmek* ve *çay* içtik.

Eylem eksikliği var. *Peynir* ve *ekmek* içilmez.

Doğrusu: Kahvaltıda peynir, ekmek yedik; çay içtik.

✿ Yapının *inşaatı* bitti, hizmete girdi.

Özne eksikliği var; *inşaat hizmete giriyor* gibi anlaşılıyor.

Doğrusu: İnşaatı biten yapı hizmete girdi.

4- Bilgi yanlışlığı:

Yanlış, eksik veya gereksiz bilgilerden kaynaklanır:

✿ Çin, dünyanın *en büyük* ülkesidir.

Bilgi yanlış. Çin dünyanın *en kalabalık* ülkesidir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki dil, ifade ve bilgi yanlışlarını açıklayıp düzeltiniz.

☞ Dün gece uyurken gördüğü rüyayı anlattı.

Açıklama :

Düzeltilme :

☞ Nilgün'ün yanındaki kız, kendisini bize tanıştırdı.

Açıklama :

Düzeltilme :

☞ Bütün bildiklerimi ve bilmediklerimi size anlatacağım.

Açıklama :

Düzeltilme :

☞ Annem, bir çorba yapar ki onu çok severim.

Açıklama :

Düzeltilme :

SINIFLANDIRMA

Oyular veya varlıklar, benzerlikler veya farklılıklarına göre kümelere ayrılır. Benzer özellikleri olanları, belli öbeklerde toplayabiliriz. Böylece onları **sınıflandırmış oluruz**.

Sınıflama için önce karşılaştırmalar yapılır, sonra benzerlikler ve farklılıklar bulunur, ayrıştırmalar yapılır. Varılan sonuçlar değerlendirilir. Kümelenendirme yoluyla sınıflandırma gerçekleştirilir.

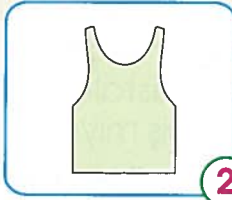
ETKİNLİK

Aşağıdaki eşyaları sınıflandırınız.

1

2

3

4

5

6

7

8

A

☐ ☐ ☐ ☐

B

☐ ☐ ☐ ☐

CANIM KİTAP

Dünyada hiçbir dost insana kitaptan daha yakın değildir. Sıkıntımızı unutmak; donuk hayatımıza biraz renk, biraz ışık vermek; daracık dünyamızda bulamadığımız şeyleri yaşamak için tek çaremiz kitaplara sarılmaktır.

Bırakınız ıssız bir adaya gitmeyi, herhangi bir yolculuğa çıkarken bile hangi okuyazar yanına bir iki roman, bir iki şiir kitabı almayı düşünmez? Yolculukta çevremize bakıp dalmaktan yanımıza aldığımız kitapları okuyamazsak bile onları gene de elimizin altında bulundurmak isteriz. Çünkü onların can yoldaşı olduğunu biliriz.

Düşünüyorum da şu dünyadan kitaplar yok olurse yaşamak ne kadar güçleşir, çekilmez bir ağırlık olur. Romancı veya şair için yazmak nasıl dayanılmaz bir ihtiyaçsa okuyucu için yazılanları okumak da öyledir. En kötümser zamanlarımızda yardıma onlar koşar. Ataç, ölüm yatağında kendisini görmeye gelen bir dostuna: "Hastalık ağrılarını dindirici en iyi ilaç şiirmiştir. Boyuna şiir okuyorum." dememiş miydi?

Dünyamızı nasıl insansız düşünemezsek insanı da kitapsız düşünemeyiz. Beyninde düşünce kıvılcımının parladığı andan beri insan, düşündüğünü ve duyduğunu türlü şekillerle eline ne geçirdiyse ona aktarmaktan kendini alamamıştır. O gün bu gündür insan yazıyor, yazdığını okutuyor. Bana öyle geliyor ki yazar söylemiyor ama Robinson Crusoe (Robenson Kruzo)'nun en büyük acısı ıssız adada kitapsız kalması olmuştur.

Suut Kemal YETKİN
(Günlerin Götürdüğü)

Metinde geçen aşağıdaki **kırmızı** yazılmış sözcükler/deyimler, bu tümceelerde **yanlış** anlamda kullanılmıştır. Bunların niçin yanlış olduğunu açıklayınız.

TÜMCE

AÇIKLAMA

Can yoldaşını görünce tüyleri diken diken oluyor.

O canım çöpleri ne diye sokaklara atıyorlar.

Civil civil donuk bir yaşam sürdü.

Hastanede biraz ölüm yatağına yatırmışlar kendine gelmiş.

2. ETKİNLİK

DÜŞÜNELİM YANITLAYALIM

Aşağıdaki soruları metne göre yanıtlayınız.

1- Kitaplara sarılmak nelerin çaresidir? Açıklayınız.

2- Okuyamamam bile niçin el altında kitap bulunduruyoruz?

3- Dünyadan kitaplar yok olurse ne olur? Niçin?

4- İnsanoğlu, düşünmeye başladıktan bu güne dek ne yapmıştır?

ANLAM KURMA

- 1- Metin içi anlam kuralım.
- 2- Metin dışı anlam kuralım.
- 3- Metinler arası anlam kuralım.

Okuduklarımızı anlamak, yararlı ve kalıcı kılmak için **metin içi**, **metin dışı** ve **metinler arası** anlamlar kurmalıyız.

ETKİNLİK

1- İnsanların insanlardan başka dostları olabilir mi? Bunu metnin hangi tümcesinden/tümcelerinden anlıyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

2- Hellen Keller (1880-1968) adlı Amerikalı kör, sağır ve dilsizdir. Normal insanın okuduğundan yüz kat daha fazla kitap okumuştur. Kendisi de on bir kitap yazmıştır. Onunla **Canım Kitap** adlı metnin arasında anlam kurunuz. Vardığınız sonucu yazınız.

.....

.....

.....

.....

3- Canım Kitap adlı metinde **Ataç** ve **Robinson Crusoe** adları geçmektedir. **Ataç**, ünlü yazarlarımızdan **Nurullah ATAÇ**'tir.

Robinson Crusoe, **Daniel de Foe** (**Danyel dö Fo**)'nun aynı adı taşıyan romanının başkişisidir.

Bu kişiler ve adı geçen roman hakkında bilgiler edininiz. (Okumadıysanız bu kitabı da okuyunuz.) Bu bilgilerle metin arasında anlam kurunuz.

.....

.....

.....

.....

1- TÜR, YÖNTEM VE TEKNİKLERE UYGUN OKUMA

1- Serbest okuma yapalım: Okumayı alışkanlık hâline getirelim. Düzeyimize ve ilgilerimize uygun kitaplar seçip kendi kendimize okuyalım. Bu konuda öğretmenimizin ve ailemizin yönlendirmelerine uyalım.

2- Anlama tekniklerini kullanalım: Kendimizi sorgulama, yeniden okuma, görselleştirme, büyüklerimizden yardım alma, dip nota bakma, sözcük ve ansiklopediye başvurma gibi yollardan yararlanalım.

3- Not alarak okuma: Bunun için okuduklarımızı görselleştirme, kısaltmalar yapma gibi yollardan yararlanalım.

4- Okurken önemli gördüğümüz yerleri belirginleştirelim: Altını çizme, renklendirme, yıldız koyma gibi yöntemler uygulayalım.

5- Metnin türünü dikkate alarak okuyalım: Şiir, masal, fıkra, tekerleme gibi türler farklı özellikler gösterir. Bunları gereğine uygun tekniklerle okuyalım.

6- Bilgi edinmek için okuyalım: Kitaplardaki içindekiler, dizin sözcük, kaynakça gibi bölümlerden ve konu başlıklarından yararlanalım.

7- Eğlenmek için fıkra, bilmece, tekerleme, masal vb. okuyalım.

8- Okuduklarımızı paylaşalım. Paylaşarak okumaktan zevk alalım.

9- Gazete ve dergi okuyalım. Bilgilenmek, günlük olayları izlemek, eleştirerek düşünmeyi geliştirmek için önemli gördüğümüz haberleri ve yazıları okuyalım.

10- Eleştirerek ve sorgulayarak okuyalım. Okuduğumuz yazının yanlış veya maksatlı olabileceğini de düşünelim.

YAZMAYA YENİ BAŞLAYANLARA

Kötü yazdığınız için üzülmeyin. Çok iyi yazarak işe başlayan bir genç, kısa süre sonra bezer ve yazmayı bırakabilir. Dünyada her şey gibi, yetenek de gelişmeyle elde edilir.

Olabilirdi çok yazın. Kötü de olsa yazın. Yaza yaza daha iyiye varacaksınız. Önemli olan, alışkanlığınızı yitirmemektir. Bol gezin, araçlarda ikinci mevkileri yeğleyin. En ilginç insanları orada bulacaksınız.

Özentili, süslü ve dolambaçlı cümlelerden kaçınin. Sade, yalın yazın. Okuyucu sizin yorumunuz olmadan da öykünüzü izleyebilmeli. Gereksizi silip atın.

Anton ÇEHOV

(Dünya Mizahından Seçmeler)

1.

ETKİNLİK

kitap sözcük

SÖZ VARLIĞIMIZ

sözlük

tümce

dil bilgisi

atasözü

deyim

Aşağıdaki tanımlar, metinde geçen hangi sözcüklerindir? Bulup yazınız.

Bıkıp usanmak, artık çekemez olmak.

İçinden güç çıkılır, karmaşık, çapraşık.

Vapur, tren gibi taşıtlarda daha çok dar gelirlilerin yolculuk ettiği bölüm.

Beğenilen şeye benzeme heves ve çabası olan.

A) Yukarıdaki metinde yazar, yazmaya başlayanlara birtakım öğütler veriyor. Bu öğütlerden biri olan tümcenin başındaki kutuya **Ö** kısaltması koyunuz.

- ☐ Kötü yazdığınız için üzülmeyin.
- ☐ Yetenek gelişmeyle elde edilir.
- ☐ Olabildiğince çok yazın.
- ☐ Kötü de olsa yazın.
- ☐ Yaza yaza daha iyiye varacaksınız .
- ☐ Bol bol gezin, araçlarda ikinci mevkiyi tercih edin.
- ☐ Sade, yalın yazın.
- ☐ Gereksizi silip atın.

B) Salyangozun yerinde siz olsaydınız çekirgenin sorusuna ne yanıt verirdiniz?

Bakıyorum, her tarafa yazı yazmışsınız. Peki, bunları yazarken hangi kurallara uyuyorsunuz.

Her şeyden önce hazırlık yaparım.

I- YAZMA KURALLARINI UYGULAMA

YAZMA KURALLARI

Yazma kurallarını uygulayalım.

Aşağıdaki öğrenciler, yazma kuralları konusunda birer açıklamada bulunuyor. Biz de bu kurallara uyalım.

Yazmak için hazırlık yaparım. Önce araç gereç, konu, yöntem belirler; plan yaparım.

Niçin yazacağımı, o konuyu niçin seçtiğimi, kısacası amacımı belirlerim.

Başlıklar, paragraflar, sözcükler, tümceler ve satırlar arasında uygun boşluklar bırakırım.

Sayfa düzenine ve temizliğine dikkat ederim. Tarihi uygun yere yazarım.

Sıralamalarda sayı, simge ve işaretlerden yararlanırım.

Bütün yazılarımı bitişik eğik yazıyla yazarım.

Konu dışına çıkmadan yazarım.

Sözcük yinelemelerinden kaçınırım.

Yazma yöntemimi belirlerim.

KENDİMİZİ YAZIYLA İFADE ETME

Kendimizi yazılı olarak ifade edelim.

Duygu, düşünce ve yaşantımızı yazarak dile getiririz. Böylece kendimizi, benliğimizi, yeteneklerimizi ifade etmiş oluruz.

Bu amaçla aşağıdaki ilkelere uyalım.

🌸 **Sözcük kullanımına özen gösterelim.** Sözcükleri yerinde ve anlamına uygun kullanalım. Yazımızda söz varlığını harekete geçirelim. Yeni öğrendiğimiz sözcükleri kullanalım.

Yahu Temel,
ana başlık var da
niye baba
başlık yok?

Bunu bilmiyor
musun? Babanın
başlığına şapka
denir, da!..

🌸 **Yazımızda ana başlık ve gerekli durumlarda alt başlıklar kullanalım.**

UNUTMAYALIM

Bir yazının başına konan ve onun adı niteliğindeki başlıklara **ana başlık** denir.

Ana başlıklar genellikle orta yere ve büyük harflerle yazılır.

Yazı bölümlerinin başlıklarına da **alt başlık** adı verilir.

🌸 **Giriş ve sonuç tümcelerini özenle seçelim.** Yazımızın ilgi duyulup okunması için çarpıcı bir giriş yapmalıyız. Aynı biçimde etkileyici bir bitirişte bulunmalıyız.

UNUTMAYALIM

Yazımıza bir soru, alıntı, anlatı, veya betimlemeyle giriş yapabiliriz. Etkileyici, düşündürücü, öğüt verici, özetleyici bir ifadeyle veya anlatıyla son verebiliriz.

📖 **Olayları oluş sırasına göre anlatalım.** Olaylar; belli zaman içinde başlar, gelişir ve biter. Anlatımda da bu gerçekleşme sırasına dikkat edilir.

Söz gelimi kahramanımız düşmana tutsak olur. Tehlikeli anlar yaşar. Sonunda bir yolunu bulup kaçar ve kurtulur.

📖 **Yazımızda mizah (gülmece) öğelerine yer verelim.** Abartma, taşlama, tersini söyleme gibi yollarla güldürücü etkiler yaratabiliriz.

UNUTMAYALIM

★ Söz dokundurmaya; alaycı, yerici bir dil kullanmaya **taşlama** denir. Taşlama daha çok halk şiirinde kullanılan bir yoldur:

Tavuğuma atma taş,
Onlar bizim evin kuşu.
Nine, nine, Fatma nine,
Tavuğa taş atma nine!
Kaşlarını çatma nine!

- Öğretmen bana taktı,
yine matematikten iyi
not alamadım.

- Madem öyle, sen de
harıl harıl çalışıp kendine
yazık etme!..

📖 **Yazılarımızı mantık bütünlüğü içinde yazalım.**

📖 **Yazılarımızı bir ana düşünce çevresinde geliştirelim.** Ana düşünceyi yardımcı düşüncelerle destekleyip geliştirelim. Her paragrafta bir yardımcı düşünceyi, yani genel düşüncenin bir yönünü ele alalım.

📖 **Yazımızı biçim ve içerik bakımından değerlendirelim.**

📖 **İmza atalım ve bunun anlamını bilelim.**

UNUTMAYALIM

İmza, kişinin her vakit aynı biçimde ve kendi el yazısıyla yazdığı adı ve soyadıdır.

★ Bir yazının altına onun okunduğunu veya anlaşıldığını belirtmek amacıyla atılır.

★ İmza atarken adı ve soyadı uzunsa kişi öz adını kısaltabilir.

★ İmzada küçük değişiklikler yapılsa da adı ve soyadı okunamayacak duruma sokulmaz.

🐞 Bize ilginç gelen karakter, olay, yer ve anla ilgili görüş ve düşüncelerimizi yazalım.

🐞 Bir düşünceye katılıp katılmadığımızı nedenleriyle açıklayan yazılar yazalım.

Benim yerimde olsan
başka türlü düşünürsün.
TERENCE

Herkes aynı şeyi düşünüyorsa kimse fazla bir şey düşünmüyor demektir.
W. LIPPMANN

Kendi düşündüğünün
her zaman doğru olduğunu sanan kimse ne zavallıdır.
ALAIN

🐞 Bir işin, etkinliğin aşamalarını gösteren yönergeler hazırlayalım.

Parmakı Kuklaları Yapalım.

1- İrice bir yer fıstığı bulalım. Bunun çevresine bir çizgi çizelim.

2- Çizgiyi izleyerek fıstığı iki-ye keselim. Bu sırada kabuğu kırıp ezmemeye özen gösterelim.

3- İçindeki fıstıkları çıkaralım.

4- Kabukları istediğiniz renge boyayalım. Keçe uçlu kalemle bir de yüz çizelim.

5- Tülden saç yapıp başın tepesine yapıştıralım.

* Renkli kâğıttan şapka da yapabiliriz.

Yaptığımız kuklaları parmaklarımıza takıp oynatalım

ETKİNLİK

Yukarıdaki aşamaları anlatan yönergeden yararlanarak bir tavşan yapınız. Kulakları kâğıttan, kuyruğu yünden yapabilirsiniz.

📖 **Sorular yazalım.** Öğrenmek, bilgi edinmek, merakımızı gidermek ve soru yazma becerimizi geliştirmek için sorular yazalım.

ETKİNLİK

ÖNCE NASIL DURUYORDUK?

Öğretmen derse başlayıp sorar:

– Biz dünya üzerinde nasıl duruyoruz, biliyor musunuz?

Çocuklar hep bir ağızdan yanıt verir:

– Hayır öğretmenim!..

– Yer çekimi yasası sayesinde...

Öğrencilerden biri parmak kaldırıp sorar:

– Peki öğretmenim, bu yasanın kabulünden önce nasıl duruyorduk?

Öğretmenin yerinde olsaydınız siz nasıl yanıt verirdiniz?
Mizahi bir dille yanıtlayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

📖 **Eksik bırakılan bir metni tamamlayalım.** Metnin eksik bırakılan bölümünün özelliklerini dikkate alalım. Ona göre kurgular yapalım. Konuya bağlı kalarak istediğimiz biçimde yazalım.

📖 **Formları yönergelerine uygun, tam ve doğru olarak dolduralım.** Önce açıklayıcı bilgileri tam ve doğru olarak okuyalım. Anlaşılmayan yerleri soralım. İstenen bilgileri belirlenen yerlere veya harf kutucuklarına yazalım.

📖 **Okuma** bölümünde elde ettiğimiz kazanımları yazımızda kullanalım.

ATATÜRK VE ÇOCUK

Atatürk, Çankaya'daki evine dönerken yolun kenarında oynayan bir çocuk gördü. Çocuğu bir müddet seyrettikten sonra yanına yaklaşıp omzundan tuttu. Ona:

— Köprüyü, şuraya yaparsan karıncalar daha rahat ve kolay geçerler, dedi.

Çocuk:

— Önce öyle yaptım. Ama yine şu tarafa doğru gidiyorlar. Nedense benim köprümden geçmiyorlar, dedi.

Atatürk şöyle açıkladı:

— Bak yavrum, karıncalar yakın olan yoldan geçmek istiyorlar. Sense yollarını uzatıyorsun. Şuradaki su birikintisini toprakla doldur. Bu çubukları da şuraya yerleştir. O zaman karıncalar senin istediğin yerden geçerler.

Çocuk Atatürk'ün söylediklerini yapınca karıncalar, köprüden geçmeye başladılar.

Atatürk:

— Karıncalar için zaman ve çalışmak çok önemlidir. Başarılı olabilmek için, sen de karıncalar gibi kısa, güvenli ve yararlı yolları seçmelisin, dedi.

Mustafa ÖZDEMİR
(Atatürk'ten Anılar)

müddet

seyretmek

taraf

Yukardaki sözcüklerin anlamdaşlarını uygun yerlere yazarak tümce-
deki boşlukları doldurunuz.

Atatürk, bir çocuğu

Ama yine hep şu doğru gidiyorlar.

A) 1- Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Atatürk, çocuğa neyi önerdi?

.....
.....
.....

Çocuk buna nasıl bir karşılık verdi?

.....
.....
.....

Karıncalar, ne zaman köprüden geçmeye başladı?

.....
.....
.....

2- Atatürk'ün hangi sözü, yazının ana düşüncesi olabilir?

.....
.....
.....

B) Yazıda nasıl bir olay anlatılıyor?

☐ Gerçeğe uygun tasarlanmış bir olay

☐ Yaşanmış bir olay

☐ Düşsel bir olay

II- TÜR YÖNTEM VE TEKNİKLERE UYGUN YAZMA

İncelediğimiz yazı, **Atatürk ve bir çocuk arasında yaşanan gerçek bir olayı** anlatmaktadır. Daha önceyse başka olayları ve düşünceleri, farklı biçimlerde ele alan yazılar işlemiştik.

Öyleyse yazılar, farklı biçim ve içerik özellikleri gösterir.

UNUTMAYALIM

Yazıların konu, anlatım biçimi, dil ve anlatım özellikleri bakımından ayrıldığı özelliklere **tür** denir.

Masal, öykü, roman, anı birer yazı türüdür.

Yazılarımızı türün özelliklerine, yöntem ve tekniklere uygun olarak yazalım.

Bunun için aşağıdaki açıklamaları göz önüne alalım.

ANI, GÜNLÜK

Atatürk ve Çocuk adlı yazının yaşanmış bir olayı işlediğini belirtmiştik. Yaşanan veya tanık olunan olayları, bunlarla ilgili izlenimleri anlatan böyle yazılar **anı** olarak adlandırılır.

Anı, günlük vb. yazılar yazalım.

ANI YAZMA

Biz de yaşadığımız ilginç olayları, iz bırakan yaşantıları anı biçiminde yazabiliriz. Bunun için önce yazacağımız olayı seçeriz.

Bunları abartıya kaçmadan, yerine göre duygu ve mizah öğeleri de ekleyerek kaleme alırız.

Olayları atlamadan, birbirine bağlayarak; zaman sırasına, neden-sonuç ilgisine uyarak yazmaya özen gösteririz.

ETKİNLİK

Bir işi nasıl yapmayı öğrendiğiniz veya bir beceriyi nasıl kazandığınızla ilgili bir anınızı defterinize yazınız. (Yemek yapmak, soba yakmak, giysi ütölemek, bisiklete binmek, mandolin çalmak vb.)

GÜNLÜK YAZMA

Günlük, bir kimsenin günlük yaşamından aldığı anlık olayları yazmasıyla oluşur.

Günlük yaşamdan önemli ve ilginç olaylar, durumlar, izlenimler seçilir. Bunlar konuşma diline uygun, açık ve anlaşılır biçimde yazılır. Bu sırada giriş, gelişim, sonuç bölümleri göz önüne alınır. Yazı bu ilkelere göre gerçekleştirilir. Sonra uygun bir başlık konur, **tarikh atılır**.

ETKİNLİK

Defterinize yaşadığınız iki olaya yer verdiğiniz bir günlük yazınız. Duygu, düşünce ve izlenimlerinizi dile getirmeyi unutmayınız.

ÇAĞRI, KUTLAMA

Çağrı yazısı (davetiye) ; bir kimsenin herhangi bir nedenle bir yere gelmesini istemek için yazılır.

Toplantı, açış, düğün, nişan, doğum günü vb. dolayısıyla çağrı yazıları gerçekleştirilir.

Çağrı yazısının **kaç kişilik** olduğu; **ne zaman** (tarikh ve saat) ve **nerede** bulunulacağı belirtilir.

ÖRNEK

Sayın, Faika DOĞANCA

Sınıfça, "Hababam Sınıfı" adlı yapıttan uyarladığımız oyunu izlemenizden mutluluk duyarız.

Tarih: 01.06.2010

Saat: 15.00

Yer : Okul Konferans Salonu

Bu Çağrı yazısı iki kişiliktir.

Atatürk İlköğretim Okulu
4 A Sınıfı Öğrencileri

ETKİNLİK

Bir tanıdığınızı okulunuzdaki bir **açılışa** çağıran bir yazı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Bayram, yılbaşı, düğün, nişan, yaş günü vb. dolayısıyla kutlama kartları yazılır.

Genellikle kartların ön yüzünde fotoğraf, arka yüzünde de yazı ve adres yazmak için iki ayrı bölüm bulunur.

Yazılar, "Bayramınızı kutlarım; bayramınız kutlu olsun; yaş gününüzü kutlar, başarılar dilerim." gibi kalıplaşmış sözlerden oluşur.

Kutlama yazıları **kartvizite**, **kartpostala** da yazılabilir; **elektronik posta** (**e-posta**) yoluyla da gönderilebilir.

Samsun, .. / /

Yeni yılınız kutlu olsun.

İmza
Serap ÖZYURT

Yıldız Posta Caddesi
Emek Sokağı
No: 2
Daire: 6

Beşiktaş/İSTANBUL

ETKİNLİK

Bir arkadaşınıza göndermek üzere belirleyeceğiniz bir konuda bir kutlama kartı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

MEKTUP

*Mektup yazma
becerisi kazanalım.*

Mektup; bilgi, haber, duygu veya istek bildirmek amacıyla yazılan yazıdır. Yakınlar, tanıdıklar arasında iletişim kurmak için yazılabilir. İş konusunda veya bir incelik gereği de mektuptan yararlanılır.

MEKTUP YAZMA

Mektuba bir seslenme sözüyle başlanır. Virgül konup bir alt satıra geçilir, uygun konuyla giriş yapılır.

Gelişim bölümünde bilgi, duygu, düşünce ve isteklere yer verilir. Sonuçta da kalıplaşmış sözlerle sevgi, saygı, iyi dilek ve selam dile getirilir.

UNUTMAYALIM

Mektup yazarken şu noktaları göz önüne alalım.

- 1- Mektup yazdığımız kişinin yaş, durum, ilgi ve eğilimlerini dikkate alalım.
- 2- Açık, anlaşılır ve düzeyli bir dil kullanalım.
- 3- Temiz, düz, beyaz bir kâğıt; siyah veya mavi yazan kalem kullanalım.

ETKİNLİK

Uzaklara taşınıp oradaki okula devam eden bir arkadaşınıza bir mektup yazınız. Bunun için bir dosya kâğıdı (A 4) kullanınız.

DUYURU, AFİŞ

Bir olguyu, durumu, işi veya etkinliği duyurmak için kısa yazılar yazılır. İlgili kişilerin görebilecekleri yerlere asılır veya yayımlanır. Bunlar birer **duyuru**dur.

DUYURU YAZMA

Duyuru yazısı kısa, açık ve anlaşılır biçimde yazılır. Tarih, yer ve zaman belirtilir.

ÖRNEK

.../.../..... tarihinde, okulumuzun sinema salonunda "Kurtuluş" adlı film oynatılacaktır.

İzlemek isteyenlerin okulumuzun Tiyatro Kulübüne başvurmaları duyurulur.

Sinan Demircan
Temsilci Öğrenci

ETKİNLİK

Bir sınıf etkinliğini duyuran yazı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Bir şeyi tanıtmak veya duyurmak amacıyla, çoğunca da resimlere yer vererek, duvar yazıları hazırlanır. Kalabalığın göreceği yerlere asılır. Bunlar birer **afiş** tir.

Afiş için önce konu belirlenir. Kurşun kalemle bir taslak yapılır. Bu taslaktan hareketle afiş bitirilir.

ETKİNLİK

"Dünya Çocuk Günü"yle ilgili bir afiş yapınız.

AÇIKLAYICI VE BİLGİLENDİRİCİ YAZI

Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazalım.

Bir sorunu açıklığa kavuşturmak, bir konuyu anlaşılır kılmak ve aydınlatmak için gerekli bilgileri vermemiz gerekir. Deney, gezi ve gözlem raporları yazma, çevremizde gerçekleşen olayları açıklama gibi. Bu gibi durumlarda açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazalım.

ETKİNLİK

Fen ve teknoloji dersinde bir deneyle ilgili rapor yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

ÖYKÜ

- 1- Tünlü öyküler yazalım.
- 2- Yazılarımızda betimlemeler yapalım.

Öykü, gerçek veya gerçeğe uygun olarak tasarlanmış yazıdır.

UNUTMAYALIM

- 1- Öykünün olayları ya yaşanmıştır ya da yaşanma olasılığı vardır.
- 2- Öyküde kişi/varlık kadrosu gerçektir. Yani günlük yaşamda vardır.
- 3- Öyküde yer ve zaman bellidir.

ÖYKÜ YAZMA

Öykü yazmak için şunlar yapılır.

- 1- İlginç bir konu bulunur.
- 2- Yer, zaman, kişi/varlık topluluğu belirlenir.
- 3- Anlatıcının kim olacağı saptanır. (Tekil birinci kişi mi yoksa tekil üçüncü kişi mi?)

- 4- Betimlemelerle somut görümler sağlanır.
- 5- Konuşmalarla anlatıma canlılık kazandırılır.
- 6- Giriş, gelişim, düğüm ve sonuç bölümlerine yer verilir.

ETKİNLİK

Yerine apartman yapılacak ahşap bir ev var. Sökülüp dağıtılmak üzere. Kendinizi onun yerine koyup defterinize bir öykü yazınız.

OYUN

Kısa oyunlar yazalım.

Oyun, sahnede canlandırmak üzere yazılan ve karşılıklı konuşmalardan oluşan yazıdır. Oyunda olaylar, oyuncuların söz ve hareketleriyle canlandırılır.

OYUN YAZMA

- 1- Oyunlaştırılacak olay seçilir.
- 2- Kişiler, bunların olaylara yön verecek duygu ve düşünceleri, söz ve davranışları belirlenir. Konuşmalar, karakterleri canlandıracağı için özenle oluşturulur. Bu yüzden ilginç ve etkili olmalıdır.
- 3- Kişilerin özellikleri ön sözde, sahne açıklamalarında belirtilir. Kimi durumlar ve davranışlar yay ayraç () içinde verilir.

ETKİNLİK

Yaşadığınız veya işittiğiniz ilginç bir olayı kısa bir oyun hâlinde defterinize yazınız.

İKNA EDİCİ YAZILAR

İkna edici yazılan yazalım.

Karşımızdakini bir düşüncenin doğru, gerçek veya geçerli olup olmadığına inandırmak, onu etkilemek isteriz. İkna ederek kendi düşüncemizi benimsetmeye çalışırız. Bunun için örnekler, kanıtlar sunar; karşılaştırmalar yapar, bilgiler veririz. Bir şeyin olması veya olmaması hakkındaki düşüncelerimizi belirtiriz.

Bu arada öne sürdüklerimizin başkalarınca kabul edilebilir olmasına dikkat eder; saygılı, düzeyli, içten bir dil kullanırız.

ETKİNLİK

Arkadaşlarınızı sınıfça bir oyun sergilemeye ikna edecek bir yazı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SORGULAYICI YAZILAR

Sorgulayıcı yazılan yazalım.

Herhangi bir konuda ortaya konan görüş, bilgi veya yaklaşımları değerlendirmeliyiz. Çünkü her yazı belli bir bakış açısıyla yazılır. Bu da bizim düşüncelerimizle benzerlik veya farklılık gösterebilir.

Dolayısıyla karşılaştığımız konuyu sorgulamalı; ortaya konan görüşlerin nedenleriyle birlikte verilip verilmediğini, öne sürülen gerçeklerin tutarlı olup olmadığını sorularla incelemeliyiz. Örneklerin yeterliliği veya yetirsizliği hakkında mantıklı bir yaklaşımla katıldığımız (desteklediğimiz) veya katılmadığımız (karşı olduğumuz) noktaları nedenleriyle açıklamalıyız.

ETKİNLİK

Aşağıdaki paragrafı sorgulayan bir yazı yazınız.

Herhangi bir sorun çıktığında ona bir çözüm getirmek gerekir. Bunun için seçenekleri ortaya koymak, bunlardan birine karar vermek durumunda kalırız. Diyelim ki hesap makineniz sürekli bozuluyor, onu aynı onarıcıya götürüyorsunuz. Artık yeni bir hesap makinesi alma zamanı gelmiş demektir.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

İŞ BİRLİKÇİ YAZMA

İş birliği yaparak yazalım.

Arkadaşlarımızla kümeler oluşturup metinler yazarız. Bunun için iş birliği yaparız. Metnin bir bölümünü tek başımıza veya tümünü arkadaşlarımızla birlikte yazabiliriz.

ÖZGÜR YAZMA

Kendi belirlediğimiz bir konuda ve türde yazılan yazalım.

Kendimizi özgürce ifade edebilmek için istek ve eğilimlerimize göre yazılar yazmalıyız. Konularımızı ve yazacağımız türleri kendimiz belirlemeliyiz.

İFADELERİ VURGULAMA

Özellik taşıyan ifadeleri vurgulayalım.

Metinlerde önemli görülen ifadeler olur. Bunları vurgulamak isteriz. Bunun için **altını çizme**, **renklendirme**, **koyulaştırma**, **farklı biçimde yazma** gibi yollardan yararlanırız.

ŞİİR YAZMA

Duygularımızı şiirlerle anlatalım.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiiri uygun sözcüklerle tamamlayınız.

ÇİÇEKLER VE GÖREVLERİ

Jermen nişan takısıdır,

Gül sevgi sembolü.

sepetinin süsüdür menekşe.

..... kırların bekçisi,

Baharın yakasına taktığı

..... gelincik.

Çayır güzellikleri beyaz, pembe, mor, sümbül;

Soylu bir kara lâle,

..... ziyaretçisi karanfil.

Yalvaç URAL
(Müzik Satan Çocuklar)

2.

ETKİNLİK

Aşağıdaki görselden yola çıkarak bir şiir yazınız. Konusunu ve ana duygusunu belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Konu:

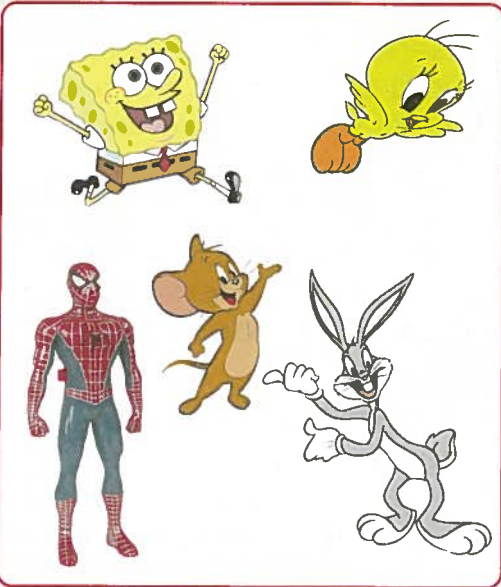
Ana duygu:

3.

ETKİNLİK

Çok hoşlandığınız bir çizgi film kahramanına bir şiir yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

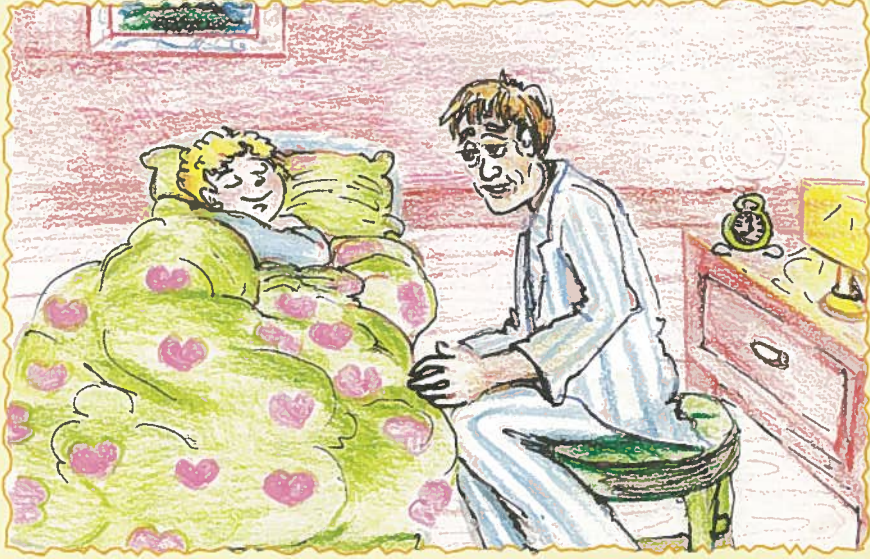
.....

.....

.....

.....

II- YAZIM KURALLARI VE NOKTALAMA İŞARETLERİ

ÇOK FAZLA ŞEY İSTEDİM

Dinle oğlum, sen yatmış uyurken ben bu sözleri yazıyorum! Minimini ellerinden biri yanağına dayanmış, terleyen alnındaki saç demetleri ıslanmıştı. Odana usulcacık girdim. Daha demin gazetemi okurken içimi bir pişmanlık dalgası boğmaya başladı. Yerimden sıçrayarak suçlu suçlu yanına geldim.

Sana kızmıştım. Okula hazırlanırken yüzünü gözünü layıkıyla yıkamadığın için seni azarlamıştım. Öteberini yere düşürdüğün zaman sana hiddetle bağırıştım. Kahvaltı masasında da sana kabahat bulmuştum. Masaya bir şeyler dökmüştün, dirseklerini masaya dayamıştın, lokmaları çabucak yutmuştun. Ekmeğine fazla tereyağı sürmüştün.

Fakat sevgili oğlum! Çok geçmeden gazetem elimden kaydı. Ve içimi müthiş bir korku kapladı. Kusur aramak ve azarlamak alışkanlığı beni kemiriyordu. Seni sevmiyor değildim ki... Fakat senden, yapacağından çok fazlasını bekliyor, seni kendi yaşımla ölçtüğümü anlıyordum. Hâlbuki senin karakterinde ne güzel, ne içten, ne dürüst şeyler var. Senin kendi kendine koşarak beni kucaklaman ve öpmen bunu gösteriyor. Karanlıkta odana geliyor, ağlıyor ve şu anda bütün yaptıklarımın utanıyorum.

Fakat yarından başlayarak hakiki bir baba olacağım. Seninle bir arkadaş gibi olup hep senin gibi düşüneceğim. Ağzımdan acı bir söz çıkmadan önce dilimi ısırarak o sözü durduracağım. "Ne de olsa daha bir çocuk, küçücük bir çocuk!" diyeceğim.

Bugüne kadar ben seni bir çocuk değil, bir yetişkin gibi gördüm. Fakat şimdi seni burada, yatağının içinde büzülmüş olarak görünce henüz bebeklikten çıkmadığını anladım. Daha dün annenin kucağından ayrılmadın mı? Daha dün kadar başın onun omzuna dayanmıyor muydu? Çok doğru, senden çok fazla şey istedim, çok fazla...

W.L. LARNED (Larnıd)
(Dost Kazanma Sanatı)

Aşağıdaki tümcelerde, patlamaya hazır bombalar hâlinde sözcükler görüyorsunuz. Bu tehlikeli sözcükleri kullanmadan, tümceleri aynı anlama gelecek sözcük veya sözler kullanarak yeniden yazınız.

Kusur aramak ve **azarlamak**
alışkanlığı beni **kemiriyordu**

Hâlbuki senin karakterinde **ne** güzel,
ne içten, **ne** dürüst şeyler var.

Ve içimi **müthiş** bir korku **kapladı**.

Öteberini yere düşürdüğün
zaman **hiddetle** bağırmıştım.

A) 1- Aşağıdakilerden babayla ilgili olanları **x** işaretiyle belirtiniz.

- ☐ Oğluna hiç kızmamıştı.
- ☐ Tutum ve davranışlarından pişmanlık duymaktadır.
- ☐ Daima güler yüzlüdür.
- ☐ Oğlunun üzerini kirletmesine hoşgörü gösterir.
- ☐ Oğlunu asla küçük düşürmez.
- ☐ Kusur aramak ve azarlamaktan kaçınmaz.
- ☐ Oğlunun bir çocuk olduğunu bilir ve ona göre davranır.
- ☐ Öz eleştiri yapmaktan kaçınır.
- ☐ Hatalarından dönmeyi bilir.

2- Aşağıdakilerden kişisel olanı (K), kişiler arası olanı (KA) harfleriyle gösteriniz.

☐ Çocuk eğitimi

☐ Çocuğuna hoşgörü gösterme

☐ Harçlığını idareli harcama

☐ Kırmızı ışıқта geçme

☐ Hatalarından ders çıkarma

☐ Bebeklikten çıkma

☐ Görgü kurallarına uyma

☐ Okul gazetesine şiir yazma

B) Anne babalarınca haksız eleştirilere uğrayan çocukların duyguları neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

YAZIM KURALLARI

Yazılarımızda yazım kurallarını uygulayalım.

Yukarıda oğlunu bir çocuk değil de yetişkin erkek gibi gören bir babanın duygu, itiraf ve özeleştirisini dile getiren bir yazı okuduk. Baba; oğluna karşı yaptığı haksızlıkları, üzüntü ve pişmanlıklarını, hatasını düzeltmek için yapacaklarını anlatıyor.

Hepimiz zaman zaman böyle hatalar yapıyor veya böyle hatalara uğruyoruz. Yaşadıklarımızı başkalarına anlatma gereği duyuyoruz. Bunları etkileyici bir dille anlatmak yeterli olmuyor. Çünkü duygu, düşünce ve isteklerimizi yazıyla anlatırken birtakım kurallara uyuyoruz.

Çünkü her dil, birtakım kurallara uyularak yazıya geçirilir. Doğru ve güzel yazmanın koşullarından biri de yazım kurallarına uymaktır.

UNUTMAYALIM

Sözcük, ek, hece ve harfleri yazmaya **yazım**; bunların ortak yazılış biçimini belirleyen kurallara da **yazım kuralları** denir.

Uymamız gereken kimi yazım kuralları şunlardır:

BÜYÜK HARFLERİN KULLANIMI

1- Dil, din ve ulus adları büyük harfle başlar:

- 🐞 Türkçe, Almanca, İspanyolca → Dil
- 🐞 Müslümanlık, Hristiyanlık, Budizm → Din
- 🐞 Türkler, Almanlar, Ermeniler, Azeriler → Ulus

2- Gezegen, uydu, yıldız gibi gök cisimleri büyük harfle başlar:

- 🐞 Dünya, Mars → Gezegen
- 🐞 Ay → Uydu
- 🐞 Çoban Yıldızı, Samanyolu → Yıldız, yıldız kümesi

3- Savaş, devir ve çağ adları büyük harfle başlar:

- 🐞 Çanakkale Savaşı, Birinci Dünya Savaşı → Savaş
- 🐞 Demir Devri, Bakır Devri → Devir
- 🐞 Eski Çağ, Yakın Çağ → Çağ

ETKİNLİK

Aşağıda belirtilenlere örnekler veriniz.

- dil :
- din :
- ulus :
- gezegen :
- yıldız :
- kurum :
- savaş :
- devir :
- çağ :

SORU EKİ (MI/MI/MU/MÜ)NÜN YAZILIŞI

✱ Daha dün annenin kucağından ayrılmadın **mi**?

Bu tümcede soru anlamı **mi** ekiyle sağlanmış ve bu ek ayrı yazılmıştır.

Demek ki soru eki (**mi/mi/mu/mü**) ayrı yazılır.

- ✱ Kendisinden sonra bir ek gelirse onunla birlikte yazılır:
Daha dün kadar başın onun omzuna dayanmıyor **mu**ydu?
- ✱ Bu ek sorudan başka görevler de yapar. O durumda yine ayrı yazılır:
Seni gördüm **mü** neşem artıyor.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri, **mi/mi/mu/mü** eki kullanarak soru biçimine getiriniz.

- ❖ Ama şimdi eve dönelim.
- ❖ İyi bir şey yapıyorsunuz.
- ❖ Bana güvenebilirsiniz.
- ❖ Yakında her şeyi öğreneceksin.

“DA/DE” LERİN YAZILIŞI

- ✱ Kahvaltı masasın**da da** sana kabahat bulmuştum.

Yukarıdaki tümcede iki **da** kullanılmış. Bunlardan biri ek olduğu için bitişik, öteki sözcük (bağlaç) olduğu için ayrı yazılmış.

- ✱ Sözcük olan “**da/de**”, “**bile, dahi**” anlamında kullanılır, ayrı yazılır.
- ✱ Ek olan “**-da/-de**”, “**bulunma, yer**” anlatır, bitişik yazılır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri “**da/de**” lerle tamamlayınız. Bağlaç olanları ayrı, ek olanları bitişik yazmanız gerektiğini unutmayınız.

- ❖ Mağara..... ne olduğunu bilmiyorum.
- ❖ Sen..... evde kalacaksın.
- ❖ Koş, ellerini..... yüzünü..... yıka!
- ❖ Yol..... sessizce yürüdüler.
- ❖ Seni dışarı..... bırakmazlar.
- ❖ Ama hiçbir şey..... demedi.

“Kİ” LERİN YAZILIŞI

✱ Seni sevmiyor değildim **ki**...

✱ Terleyen alnında **ki** saç demetleri ıslanmış.

Yukarıdaki tümcelerde geçen “**ki**”leri inceleyelim.

Birinci tümcede “**ki**” sözcük (bağlaç)tür, ayrı yazılmıştır.

Sözcük olan **ki**, bağlama veya pekiştirme görevi yapar, bazen de kuşku belirtir. Ayrı yazılır.

Ancak kimi sözcüklerle bitişerek kalıp oluşturan birkaç örnek vardır: **sanki**, **oysaki**, **mademki**, **hâlbuki**.

✱ Ek olan **-ki**; ilgi, ilişkin, özgülük anlamı verir. Bitişik yazılır. Genellikle **-de/-da** ekinden sonra kullanılır:

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri “**ki**” lerle tamamlayınız. Ayrı veya bitişik yazılışa dikkat ediniz.

❖ Bu dolapta acaba ne var.....?

❖ Birde baktım..... iki iri köpek.....

❖ Kentte..... hiçbir mağazada bulamadım.

❖ Masanın üstünde..... dergileri aldı.

❖ Yemek boyunca hiç konuşmadı.....

❖ Birden sabah..... olayı anımsadı.

SAYILARIN YAZILIŞI

1- Sayılar metin içinde yazıyla yazılır.

- ✿ Çiçekler iki gün sonra canlandı.
- ✿ Sınıfta yirmi iki sıra vardı.

2- Saat, para tutarı, ölçü, matematiksel ifadelere ilişkin sayılar rakamla yazılır:

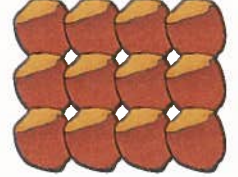
Akşam yemeği
18.15'te.

20 TL biriktirdim.

2 kg patates
aldık.

12 fındıktan 4'ünü
yersek kaç fındık
kalır?

3- Birden çok sözcükten oluşan sayılar ayrı yazılır.

on beş

yetmiş yedi

bin dokuz yüz on dokuz

4- Beş ve beşten çok rakamlı sayılar, sondan sayılmak üzere üçlü öbeklere ayrılarak yazılır ve araya nokta (.) konur.

ETKİNLİK

Sayıların doğru yazıldığı tümceleri **D**, yanlış yazıldığı tümceleri **Y** kısaltmalarıyla gösteriniz.

- ☐ Yarışmaya 45 öğrenci katıldı.
- ☐ Bu ağaçlar 20 m kadar uzar.
- ☐ İki bin dokuz yılı başarılı geçti.
- ☐ Bamyanın kilosu beş liraymış.
- ☐ Kasabanın nüfusu 4500.
- ☐ Adamcağızın binbir derdi vardı.

KISALTMALARIN YAZILIŞI

Bir sözcük veya özel adın, harflerinden biri veya birkaçıyla gösterilip simgeleştirilmesi **kısaltma** olarak adlandırılır.

Kisaltmalarda genellikle şu kurallara uyulur:

1- Kuruluş ve yön adları, genellikle her sözcüğün ilk harfi büyük yazılarak **kisaltılır**:

- ✿ DDY (Devlet Demir Yolları)
- ✿ SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu)
- ✿ D (Doğu), GB (Güneybatı)

2- Ölçülerde uluslararası kisaltmalara uyulur.

l → litre

mm → milimetre

g → gram

Ankara 40 km

3- Öteki kisaltmalarda genellikle ilk harfle birlikte sözcüğü oluşturan temel harfler göz önüne alınır. Kısaltma özel ad, unvan veya rütbeyse ilk harf büyük, tür adıysa ilk harf küçük olur:

İng. → İngilizce

Sok. → Sokak

Dr. → Doktor

dz. → deniz

UNUTMAYALIM

Büyük harflerle yapılan kisaltmalara getirilen eklerde kisaltmanın okunuşu, küçük harflerle yapılan kisaltmalarda sözcüğün okunuşu esas alınır.

DDY'ye

SGK'den

kg'lık

mm'de

km'ye

ETKİNLİK

Aşağıdaki kisaltmaların açılımını yazınız.

❖ T.C.

❖ Sn.

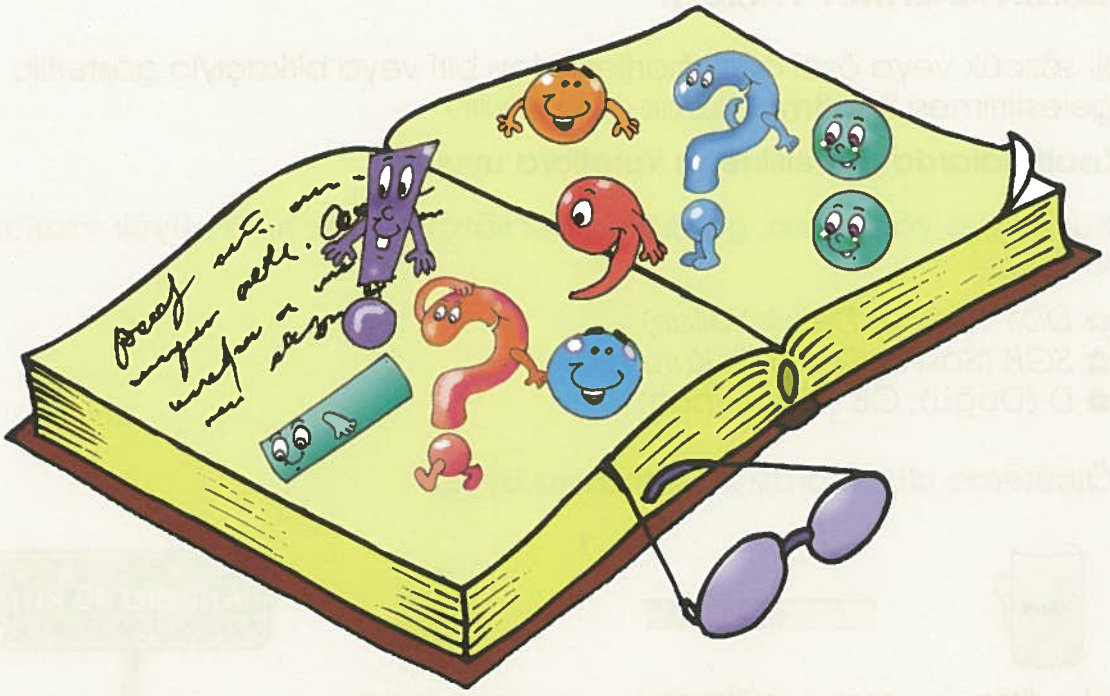
❖ AB

❖ dağ.

❖ SKT

❖ Gön.

MASA ÜSTÜNDEKİ KAVGA

Yazar öyküsünü bitirdi. Çalışma odasının ışığını söndürmeden çıktı yatak odasına. Oda sessizleşmişti. Sessizliği kâğıt bozdu:

—Oh! Çok yoruldum, çok. Fakat yorulmam işe yaradı doğrusu. Kâğıt olarak yaratılmanın yüceliğinin bilincine bir kez daha vardım. Üzerimde bir öykü taşıyorum. Hem de çocuklar için bir öykü. Yaşasın ağaç atamız! Yaşasın tüm çocuklar!

Sözcükler, bir yerlerine toplu iğne batırılmış gibi bağııştılar:

—Heey! Kendine çok pay ayırdın. Öykü sözcüklerle yazılır. Bizler olmasaydık bu öykü oluşabilir miydi?

Virgül kendisini tutamadı:

—Çok iş olmuş, sözcüklerle kâğıt var olmuş da! Biz noktalama işaretleri olmasak bir kâğıt üstünde yan yana sıralanan sözcükler ne anlam taşırlar? Bunu hiç düşündünüz mü?dedi.

Soru işareti araya girdi:

—Virgül kardeşimizin söylediğini inkâr edemezsiniz, dedi.

Nokta, tartışma başladığından beri susuyordu. Şu sıra bile kimseyle konuştuğu yoktu. Kalın bir sesle bağırdı:

—Ben de konuşmak istiyorum! Beni de dinlemelisiniz.

Oda kapısı aralandı. Yazarın karısı girdi içeri. Kaşları çatıktı:

—Ne bu dalgınlık? Işığı söndürmeden gitmiş bizimki. Elektriğe durmadan zam geldiğini, memlekette enerji sıkıntısı olduğunu bilmiyor mu sanki? dedi.

Elektrik düşmesini çevirdi. Odaya karanlık doldu. Masa üstündeki kavga sürdürüleliyordu artık...

Abbas CILGA
-KISALTMA-

1. **ETKİNLİK**

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü dinleme
okuma deyim

Metinde geçen ve aşağıda anlamları verilen sözcüklerin harflerini düzenleyiniz.

çinlib / : Çevreyi ve çevrede olup biteni fark etme, tanıma, algılama.

kirân tekme / : Yadsımak; yaptığı eylemi yapmadığını, söylediği sözü söylemediğini, bildiği şeyi bilmediğini söylemek.

kileyüc / : Büyüklük, ululuk.

2. **ETKİNLİK**

DÜŞÜNELİM YANITLAYALIM

A) Aşağıdakilerden metne göre olanları x ile gösteriniz.

- ☐ Yazar çıkınca, masa üstüne tartışma başladı.
- ☐ Kâğıt, üzerinde öykü taşımaktan yorulmuştu.
- ☐ Sözcükler, öyküyü oluşturmakla övündü.
- ☐ Soru işareti sözcükleri onayladı.
- ☐ Yazarın karısı tartışmaya katılanlara kaşlarını çatı.

B) 1- Metindeki olayın düşsel kişileri nelerdir?

.....

.....

.....

2- Virgülün görüşüne katılıyor musunuz? Bir örnekle açıklayınız.

.....

.....

.....

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Yazılarımızda noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanalım.

Yukarıdaki metinde bir yazının oluşması için noktalama işaretlerinin görevine ve önemine değinen bir yazı okuduk.

Noktalama işaretlerini okuma ve anlamayı kolaylaştırmak, duygu ve düşünceleri vurgulayabilmek, yanlış anlamayı önlemek gibi amaçlarla kullanırız. Bu yüzden yazılarımızda noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanmalı, okurken de bu işaretlere uymalıyız.

NOKTA (.)

Kısaltmaların sonuna konur:

✿ Av. (Avukat) Mah. (Mahalle) Alm. (Almanca) bk. (Bakınız)

VİRGÜL (,)

Yüklemden uzakta kalan özneyi belirtmek için kullanılır:

✿ Recep Bey, askılıktan aldığı siyah paltosunu giymeye çabaladı.

İKİ NOKTA (:)

Kendisinden sonra açıklama yapılacak ifadelerden sonra konur:

- ✿ Diyeceğim şu: Bu oyuncak tam sana göre.
- ✿ gökkuşağı: Düşmekte olan yağmur damlacıklarında Güneş ışınlarının kırılarak yansımaları sonucu oluşan, yay biçiminde, yedi renkli görüntü.

SORU İŞARETİ (?)

Soru bildiren tümce veya sözlerin sonuna konur:

- ✿ Şu sarı kutunun içinde ne var?
- ✿ Beğendiniz mi?

UNUTMAYALIM

"mı/mi/mu/mü" eki -inca/-ince anlamında zaman belirtebilir. Bu durumda soru işareti kullanılmaz:

- ✿ Gözlerimi kapadım mı hemen uyuyorum.

ÜNLEM İŞARETİ (!)

1- Seslenme ve uyarı sözlerinden sonra konur:

- ✿ Küçük hanımlar, küçük beyler! Hepiniz çizgi filmleri seviyorsunuz...
- ✿ Yavaş kızım, düşürüp kıracaksın!

2- Ansızın beliren duyguları ve ruhsal tepkileri anlatmak için kullanılır:

- ✿ Eyvah, ben hata ettim!
- ✿ Yahu, sana ne yediğini sormuyoruz!

KISA ÇİZGİ (-)

Aralarında ilgi bulunan, birbirine bağlanan sözcükler arasına konur:

- ✿ Dağın doğu-güneydoğu yamaçlarında çamlara rastlarsınız.
- ✿ Burada gürgenlerin boyu 15-20 m arasında olur.

UZUN ÇİZGİ (—)

Paragraf başına alınan konuşmaları belirtmekte kullanılır:

- ✿ —Ağaçlara bak ne güzel olmuş.
- Kar yağdığında bunlar hep böyle olur, seyrine doyulmaz.

YAY AYRAÇ (PARANTEZ) ()

Bir önceki kavramı açıklamakta kullanılır:

- ✿ Bu hastalık (sinir bozukluğu) ilaçlarla tedavi edilmezmiş.

TIRNAK İŞARETİ (“ ”)

Alıntılar (bir söz veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler) tırnak içine alınır:

- ✿ Orhan Veli, “Gözümüz saatte söyledik hep” dizesiyle insanların telaşına dikkat çekmiştir.

KESME İŞARETİ (')

Kısaltmaların ve sıra bildiren sayıların aldığı ekleri göstermek için kullanılır:

- ✿ KDV'nin TMO'da TÜPRAŞ'tan 4'üncü sınıf 7'nci basamak

1- Aşağıdaki halka içine alınmış noktalama işaretlerinin görevlerini yazınız.

❁ Tanesini 8 TL'den aldık.

❁ Prof. Dr. Yaşar Gazigil

❁ Çocuk, kapının önündeki taşta oturup arkadaşını bekledi.

❁ Sus, biraz da beni dinle!

❁ Burada geniş bir gürgen-fındık ormanı var.

❁ "Birazdan kendimi toparlarım." diye düşündü.

❁ Fablın kişileri şunlardı : Aslan, ayı, maymun, tilki.

❁ Küçük bir tencerede tarhana (ev yapımı) çorbası pişirdi.

2- Aşağıdaki halka içlerine uygun noktalama işaretlerini koyunuz.

❁ Sabriye Hanım onu başka bir sandalyeye oturttu.

❁ Masanın üstünde yiyecek şeyler vardı birkaç dilim ekmek, zeytin, peynir.

❁ Naciye bacı Bu inekler sizin mi?

❁ Eşim bu adı Kınalı çok severdi.

❁ Bu hafta sıcaklar 30 35° olacak.

❁ Başı dertte olanlarla hiç alay etmemeli. Ne demiş atalarımız?

Gülme komşuna, gelir başına.

❁ Ablam KTÜ de okuyor.

❁ Süt içer misin Gökçe?

BİR KELAYNAK ANLATIYOR

Bilmem adımı hiç duydunuz mu? Söyleyeyim duymadıysanız. Adım, Kelaynak. Kimileri çirkin bir kuş olduğumu söyler. Böyle diyenler, tüylerimin güneşte nasıl parladığını galiba hiç görmemişler. Aslında ben buna aldırmiyorum. Benim derdim başka. Hem de çok başka.

Ailem dünyadan silinip yok olmak üzere. Böyle giderse soyum sopum kalmayacak. Adım bile unutulup gidecek. Bundan daha büyük dert olur mu?

Bir zamanlar bizim büyük hem de çok büyük bir ailemiz vardı. Asya, Avrupa ve Afrika gibi büyük kara parçalarına yayılmıştık. Sayıca çoktuk. Şimdi o kadar azaldık ki 70-80 kadar kaldık.

Bir kısmımız Fas'ta yaşıyor. Bana ve aileme gelince yazın Türkiye'ye geliyor yazı burada geçiriyoruz. Kaldığımız yerin adını da belirteyim: Fırat nehrinin kıyısında bir kasaba var, Urfa'nın Birecik kasabası. İşte burada kalıyoruz yazları. Kış gelince de Afrika'ya göçüyoruz.

Bizim sayımız neden azaldı? Niye hızla yok olmaya başladık? İşte size onu anlatmak istiyorum.

Biz kelaynaklar ekinlere zarar veren çekirgelerle besleniriz. Bu yönden çiftçilerin en büyük yardımcısı sayılırız. Çekirgeler ekinlere bir dadandı mı çiftçiler emeklerinin karşılığını alamaz. Bunun için de çekirgeler ve zararlı böcekleri öldürmek için çiftçiler tarlalarına zehirli ilaç attı. Böcekler bu ilaçlardan zehirlendi. Biz de bu zehirli böcekleri yedik, zehirlendik böylece. Pek çok arkadaşımız, soydaşımız bu yüzden öldü.

Biz kelaynakların yok oluş nedenini daha iyi anlayabilmek için doğadaki besin zincirini iyi kavramamız gerekir. Hepimiz biliriz ki yaşamın sürmesi için yalnızca temiz hava, temiz su yetmez. Bir de beslenmek gerekir. Tüm canlılar bir şeyler yemek zorundadır. Bitkiler, kendi besinlerini kendileri üretir. Kimi hayvanlar da bitkileri yer, bitkilerle beslenen, hayvanlar da öteki hayvanları... İşte bütün canlıların beslenmesi arasındaki bağlantıya **besin zinciri** diyoruz.

Besin zinciri açısından doğadaki canlılar arasında güzel bir denge vardır. Doğadaki dengenin bozulduğunu bir düşünelim. Yaşamak çok güçleşir. Biz kelaynakları örnek vereyim yine. Bizim soyumuzun tükenmesi, yaşadığımız çevreye büyük zarar verecektir. Çekirgeçleri avlayamayacağız. Bu yüzden çekirgeç akınları başlayacak, bitkileri tüketecektir çekirgeçler. Bitkilerin tükenmesi yaşamı etkileyecektir. Kısaca söyleyeyim, doğadaki dengenin bozulması, insanoğlu için büyük tehlikedir. Yalnız insan için mi? Tüm varlıklar için... Benden, bir kelaynaktan bunu size söylemesi.

DOĞAN KARDEŞ
— Kısaltma —

1. **ETKİNLİK**

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü dinleme
deyim

Aşağıdaki sözcüklerin anlamlarını ve anahtar sözcükle ötekilerin anlam ayırtılarını yazınız.

Anlam

Anlam ayırtısı

.....
.....
.....

soy

.....
.....
.....

.....
.....
.....

soy-sop

.....
.....
.....

.....
.....
.....

soydaş

.....
.....
.....

A) Aşağıdaki tümceleri metne göre tamamlayan seçeneği x ile gösteriniz.

❖ Kelaynağın asıl derdi,	☐ adının güzel olmamasıdır.
	☐ çirkin olduğunun söylenmesidir.
	☐ soyunun tükenmek üzere olmasıdır.
❖ Kelaynaklar,	☐ eskiden 70-80 kadardı.
	☐ yazları Birecik kasabasında geçiriyor.
	☐ kışın Asya, Avrupa ve Afrika'ya göç ediyor.
❖ Kelaynakların besin kaynağı,	☐ ekinlere zarar veren çekirgelerdir.
	☐ çiftçilerin ektiği buğdaylardır.
	☐ meyve tohumlarıdır.
❖ Kelaynak, besin zincirinin bozuluşunu	☐ soyunun yok oluşunu açıklamak için anlatıyor.
	☐ temiz hava ve su kalmadığını belirtmek için anlatıyor.
	☐ tarım ilaçlarının zararlı olduğunu vurgulamak için anlatıyor.
❖ Doğadaki denge bozulursa	☐ tüm canlılar etkilenir.
	☐ kuşların soyu tükenir.
	☐ insanoğlu büyük zarar görür.

B) Metnin görselinde kelaynağı gördünüz. Onu bildiğiniz hangi kuşa benzetiyorsunuz?

I- GÖRSEL OKUMA

Görsel okuma; resim, fotoğraf, karikatür, afiş ve tabloları incelemek ve bu yolla bize iletilmek istenenleri yorumlayıp anlamaktır.

Yine film ve tiyatro izlerken, internet kullanırken, bir gazete veya derginin resmini incelerken de **görsel okuma** yaparız.

Görsel okuma yazıya ilgi ve istek duymamızı sağlar, düş gücümüzü artırır, yeteneklerimizi geliştirir, görgü ve bilgilerimize katkıda bulunur.

O hâlde görsel okuma etkinliklerini inceleyelim.

GÖRSEL VE METİN

- 1- Metinle görsel ilgisini sorgulayalım.
- 2- Resim ve fotoğrafları yorumlayalım.

Bir Kelaynak Anlatıyor adlı metinde bir de resim yer alıyor. Bu resim metinle ilgili bir görsel. İçerikle ilgili bir izlenim veriyor.

Metinlerle ilgili görselleri öncelikle incelemeli, içerik hakkında tahminde bulunmalıyız. Metni okuduktan sonra görselle içerik ilgisini sorgulamalıyız.

ETKİNLİK

Aşağıdaki sorular yardımıyla **Bir Kelaynak Anlatıyor** adlı metnin görseliyle içeriği arasındaki ilgiyi sorgulayınız.

- 1- Resim, metnin içeriğine uygun biçimde mi yapılmış?
.....
- 2- Siz, bu metne nasıl bir resim yapardınız?
.....
- 3- Resimde beğendiğiniz ve beğenmediğiniz yönler nelerdir.
.....
- 4- Kullanılan renkler uygun mudur?
.....
- 5- Resim sayfaya uygun mu yapılmış? Başka türlü yerleştirilebilir miydi?
.....

Resim ve fotoğrafları yorumlamak için de şöyle bir yol izleriz:

Önce ilk göze çarpan, daha büyük ve renkli olan öğeyi ele alırız. Sonra yakından uzağa, büyükten küçüğe bir yol izleyerek tüm öğeleri inceleriz. Bunların birbiriyle ilgilerini sorgularız. Varlıkların durum ve davranışlarını, insanların beden dilini göz önüne alırız. Karşılaştırmalar yapar, metinle ve gerçek yaşamla bağlar kurmaya çalışırız. Bunları anlamlandırıp çıkarımlarda bulunuruz. Vardığımız sonuçları değerlendirip anlatırız.

ETKİNLİK

Bir Kelaynak Anlatıyor adlı metnin resmini yorumlayıp anlatınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

GÖRSELDEN HAREKETLE YAZMA

Görselden yola çıkarak
tümceler, metinler yazalım.

Bir görselden hareket ederek tümceler ve çeşitli metinler yazabiliriz. Bunun için görseli yorumlayıp bizde uyandırdığı izlenimlerden yola çıkabiliriz.

ETKİNLİK

1- Bir Kelaynak Anlatıyor adlı metnin resmine bakarak dört tümce yazınız.

❖
❖
❖
❖

2- Aynı resimden hareket ederek, metinle ilgili bilgi ve izlenimlerinizi de kullanarak bir şiir yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

RENKLER

Renkleri tanıyalım,
anlamlandıralım ve
yorumlayalım.

"Kelaynağın tüyleri **yeşilimsi** parlak siyahtır. Gagası ve bacakları **kırmızı**dır. Koyu **gri** tepesinde **turuncu** bir çizgi vardır. Başının arkasında uzun tüyler bulunur."

Yukarıda kelaynak betimlenirken renklerden de yararlanılmıştır. Bilindiği gibi renkler ayırt edici bir özellik taşır. Bu bakımdan insanlar renklere büyük önem vermiş ve türlü anlamlar yüklemiştir. Söz gelimi beyaz temizliği ve saflığı, mavi özgürlüğü, yeşil rahatlığı simgeler.

ETKİNLİK

- 1- Doğadaki renkleri değiştirmek elinizde olsaydı neyi, hangi renkte yapardınız? Niçin? (Söz gelimi karı kırmızı yağdırır mıydınız?)

.....

.....

.....

- 2- İnsanlar, aşağıdaki renklere hangi anlamları yüklüyor? Araştırıp yazınız.

.....

.....

.....

.....

DOĞA

*Doğayı izleyelim,
gördüğümüz değişiklikleri
fark edip yorumlayalım.*

Dünyadaki canlı ve cansız varlıklar bütünü **doğayı** oluşturuyor. Ayrıca insan elinin değip bozmadığı, kendi güzelliklerini koruyan yerler de **doğa** olarak adlandırılıyor.

Doğa bir gelişim ve değişim gösteriyor. Kimi kez bu insan eliyle de olabiliyor. Yaşamımızı sürdürebilmemiz doğayı korumamıza bağlı. Bunun için duyarlı ve sorumlu davranmalıyız. Doğadaki değişiklikleri izlemeli, fark edip yorumlamalıyız.

ETKİNLİK

Çevrenizdeki bir yerde fark ettiğiniz değişiklikleri yorumlayıp anlatınız.

.....

.....

.....

.....

KARİKATÜR

Karikatürde verilen
iletiyi algılayalım.

Bir kimsenin veya olayın gülünç ve çarpıcı yanları yakalanıp öne çıkarılır. Abartılı çizgilerle gülmece niteliği kazandırılır. Böylece **karikatür** elde edilir.

İnsanlar; doğrudan söylemeye çekindiklerini şakaya, mizaha başvurarak dile getirir. Karikatür de bu yollardan biridir. Bu bakımdan karikatürün öne çıkardığı durumu fark etmeli, espriyi çözmeli ve iletiyi doğru anlamalıyız.

ETKİNLİK

Aşağıdaki karikatürü yorumlayıp verilen iletiyi belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SOSYAL OLAYLAR

Çevremizdeki sosyal
olayları anlamlandırıp
yorumlayalım.

Çevremizde birtakım sosyal olaylar vardır: bayram, toplantı, anma, ziyaret, gelenek ve görenek gibi. Toplum açısından bu olaylar anlamlı ve önemlidir. Biz de böyle olaylara anlam verip yorumlar getirmeliyiz.

ETKİNLİK

Çoğu çevrede kaza veya hastalık geçirenlere “geçmiş olsun”a; yeni ev yaptıranlara “ev görme”ye gidilir. Bunlardan biriyle ilgili, bilgi verip yorumda bulununuz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BEDEN DİLİ

Beden dilini yorumlayalım.

Konuşmamıza çoğu kez birtakım hareketlerimiz eşlik eder. Söz gelimi birine bağırp çağırırken el kol hareketleri yaparız, neşeliysek yüzümüz güler. Konuşmadığımız durumlarda da vücudumuz bir şeyler anlatır veya başkalarına öyle gelir. Söz gelimi çenemizi avuç içine alıp parmaklarımızı yüzümüze yapıştırmamız düşünceli olduğumuzu anlatır. Bütün bunlar **beden dili** olarak adlandırılır.

Yüz hareketlerimiz **mimik**, öbür beden hareketlerimiz de **jest** olarak adlandırılır.

Karşımızdakinin jest ve mimiklerini yorumlayalım, doğru anlamlandıralım.

ETKİNLİK

Aşağıdaki mimik ve jestleri yorumlayıp yazınız.

ŞEKİL, SİMGE, İŞARET

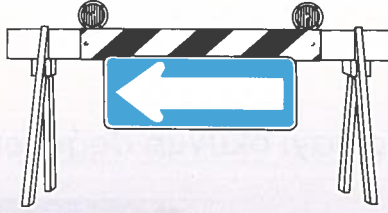

Şekil, simge ve işaretlerin anlamlarını bilelim.

Günlük yaşamımızda türlü şekil, simge ve işaretler görürüz. Bunların birçoğu yönlendirme veya uyarı işleviyle bize yardımcı olur, kolaylık ve güven sağlar. Dolayısıyla onların anlamlarını bilmeli ve onlardan yararlanmalıyız.

ETKİNLİK

Aşağıdaki yönlendirme ve uyarı işaretlerinin anlamlarını belirtiniz.

GRAFİK, TABLO HARİTA, KROKİ

1-Grafik ve tablolarla verilenleri yorumlayalım.

2-Harita ve krokileri okuyalım.

Grafikler; olayları, durumları somutlaştırmak, kolayca görüp anlamak için yapılmış çizimlerdir.

Tablolar olayların, nesnelerin birbiriyle ilgilerini görmemizi sağlar.

Bir yere ilişkin türlü olguları, durumları görüp öğrenmek için **harita**ya bakarız.

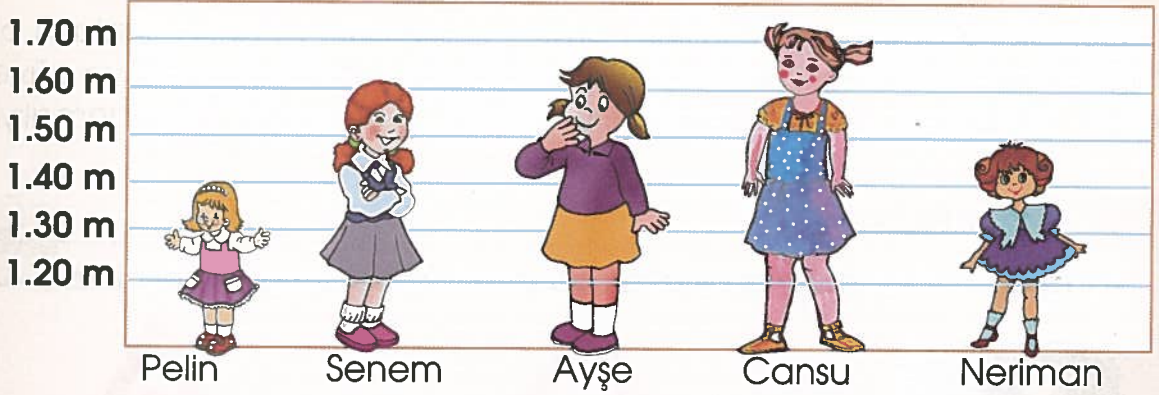
Yine bir şeyin özünü, basit görünümünü **kroki** denen çizimlerden öğreniriz.

Karşılaştığımız grafik, tablo, harita ve krokiyi okuyup incelemeli ve yorumlamalıyız.

ETKİNLİK

1- Aşağıdaki grafik ve tablolarla verilenleri yorumlayınız.

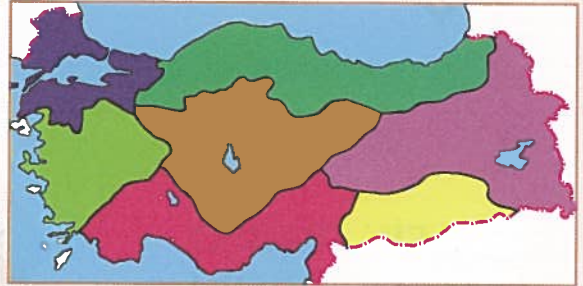

Okul Atletizm Takımı

Derecelerin Sıra Dağılımı (Saniye cinsinden)

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
	13	14	15	16	17	18			21
		14		16					
		14							

2- Aşağıdaki kroki ve haritayı okuyup değerlendiriniz.

REKLAMLAR

Reklamlarla verilen
iletileri yorumlayalım.

Bir ürünü veya hizmeti geniş kitlelere tanıtmak amacıyla **reklam** yapılır. Reklamlar alışverişlerimiz için bize yardımcı olabilir. Öte yandan reklam yoluyla insanlar bir ürünü tüketmeye, gereksinimi yoksa da almaya özendirilir. Bu bakımdan reklamları iyi değerlendirmeli, onlarla verilen iletiyi yorumlamalı, sağlıklı kararlar vermeliyiz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki metni okuyup yorumlayınız.

Evin hanımı televizyon tutkunuydu. Evin bütün odalarında hatta mutfağında bile televizyonu vardı. Programların niteliği onun için önemli değildi. Hatta reklamları bile büyük bir ilgiyle izler, onların sözlerini eş dost söyleşilerinde espri olarak kullanırdı.

Son günlerde, "Çok konuş, çok kazan", "Oyalı Mendil yaz, 4444'e gönder; cep telefonunuza gelsin" gibi reklamlarla karşılaşılıyordu. Bunların her dediğini de şaşmaz biçimde yerine getiriyordu.

Nihayet ay sonunda telefon faturası gelmişti. O da ne?.. Faturada bir yanlışlık olmalıydı...

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

- 1- Kitle iletişim araçlarıyla veritabanları sorgulayalım.
- 2- Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanalım.

Kitle iletişim araçları (televizyon, gazete, dergi vb.) günlük yaşamımızda önemli bir yer tutuyor. Bunlara karşı sorgulayıcı bir tutum içinde olmalıyız. Çünkü bunların amaçları, bakış açıları, ilkeleri farklılık gösterir ve yayımladıkları haber, bilgi ve düşünce de ona göre olur.

Bilişim teknolojileri en geniş bilgileri, en kısa sürede ayağımıza getiriyor. Dolayısıyla gerektiği durumlarda onlardan yararlanmalıyız.

ETKİNLİK

Bir kitle iletişim aracıyla yayımlanan bir bilgi, haber veya programı yorumlayan bir yazı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KÜÇÜK BİR BALIKTAN İNSANLARA MEKTUP

Çöp atıyorsunuz,
Pislik döküyorsunuz,
Şu güzelim masmavi denize.
Siz nasıl insansınız?

Zehir akıyor borulardan,
Kirli atıklar lağımlardan,
Yağ, petrol sızıyor gemilerden.
Siz nasıl insansınız?

Yeter, yaşanmaz oldu artık,
Kirlendi sularımız.
Biz balıklıktan çıktık,
Siz utanmadınız.

Hüseyin YURTTAŞ

1.

ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü dinleme
okuma deyim

Yukarıdaki şiirde çevre kirliliğini çağrıştıran sözcüklerin/sözcük öbeklerinin altını çiziniz.

2.

ETKİNLİK

DÜŞÜNELİM YANITLAYALIM

Şiirin üst yanında ayrılan yere onun içeriğiyle ilgili bir resim yapınız.
Resminizi boyamayı unutmayınız.

II- GÖRSEL SUNU

Yukarıdaki metinle ilgili bir resim yaptınız. Bu bir görsel sunudur.

Duygu, izlenim, tasarım, çalışma veya olayların göze, görmeye yönelik biçimde ifade edilmesi bir **görsel sunu**dur. **Resim, fotoğraf, grafik, tablo, şekil, tiyatro, sinema** görsel sunu yollarındandır.

Aşağıda öğrencilerin görsel sunuyla ilgili notları var. Bunları inceleyip yaşama geçirelim.

Sunum için hazırlık yapalım. Sununun görselini, yerini ve zamanını belirleyelim. Araç gereçlerimizi hazırlayalım. Konumuzla ilgili araştırma, inceleme ve soruşturma yaparak bilgiler toplayalım.

Sunumlarımızda gerçek nesne ve modeller kullanırız. Bunları sınıfa getirerek sununun anlaşılmasını destekleyelim.

Sunum biçimini belirlerken izleyenleri ve ortamı dikkate alalım. Resim, fotoğraf, grafik, şekil, harita, tepegöz, bilgisayar gibi sunu yollarından uygun olanı seçelim.

Bilgileri tablo ve grafiklerle sunalım, harita ve krokiden yararlanalım.

Sununun içeriğine uygun görseller seçip kullanalım.

Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerimizi resim, şekil, simge ve renkler kullanarak görselleştirelim. Gerekirse bunları arkadaşlarımızla paylaşalım.

Bilgi, duygu ve düşüncelerimizi sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanalım.

Duygu, düşünce ve izlenimlerimizi drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla gibi yollarla sunalım.

Sunularımızı değerlendirelim.

ETKİNLİK

Çevre kirliliği konusunda bir sunu yapacaksınız.

- Bunun için bilgisayar yardımıyla bilgiler toplayınız.
- Bununla ilgili yararlanacağınız görsellerin taslaklarını çizin.

I- SES BİLGİSİ

SARIKIZ EFSANESİ

Bursa'nın ünlü sıcak su kaplıcalarını bilmeyenimiz yoktur. Bu sıcak su kaplıcalarına ilişkin Bursa ve yöresinde anlatılan efsane şöyledir:

Bursa'da annesiyle yaşayan saf, temiz; temiz olduğu kadar da mazbut ve utangaç bir kız vardır. Bu kıza Sarıkız derler.

Sarıkız çobanlık yapmaktadır. Bir gün inekleri otlatmak için dağlara çıktığında bir ses duyar:

— Sarıkız, Sarıkız geleyim mi? Kız ürker, hemen eve döner. Anasına bir şey söylemez. Aynı sesi üç dört gün art arda duyar. Sonunda annesine açılır. Annesi buna bir anlam veremez. "Gel deyiver, bakalım ne olacak?" der. Kız ertesi gün:

— Gel, deyiverir. Ses yine sorar:

—Harlayarak mı geleyim, gürleyerek mi geleyim?

—Harlayarak gel!

Birden harlayarak yamaçtan sıcak sular akmaya başlar.

Bursa'nın ünlü kaplıcalarının oluşumu bu efsaneye bağlanmaktadır.

Recep S. TATAR
(Bu Toprağın Efsaneleri)

1.

ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce

dil bilgisi

atasözü

dinleme

deyim

Aşağıda tanımları verilen sözcükleri yazınız. Halkayla gösterilen harfleri düzenleyerek anahtar sözcüğü bulunuz.

— — —

: Bir şeyle özdeş olan, tıpkı, tıpkısı.

— — — — — —

: Söylence; kimi olay, kişi yer vb. üzerine eski çağlardan beri söylenegelen; gerçek üstülüklerle süslenmiş öykü.

— — — — — —

: Kalın ve gür ses çıkararak akmak.

— — — — — —

: Çok sıcak ve gür biçimde harekete geçmek.

— — — — — —

: Ilıca; yerden doğal olarak sıcak çıkan su kaynağı.

— — — — — —

: Düzenli, düzgün, derli toplu, sağlam.

Anahtar sözcük:

2.

ETKİNLİK

DÜŞÜNELİM YANITLAYALIM

A) Aşağıdaki tümcelerin boş yerlerini metne uygun olarak doldurunuz.

- ✿ Bursa'da ünlü bir kaplıcadır.
- ✿ Söylencenin başkışisi temiz ve bir kızdır.
- ✿ Sarıkız, bir gün inek bir ses duyar.
- ✿ , kızın anlattıklarına bir veremez.
- ✿ Sarıkız, " gel!" der.
- ✿ Birden harlayarak sıcak sular akmaya başlar.

B) İnsanlar, doğadaki sesleri nasıl adlandırıyor?

.....

.....

.....

SES, HARF, ALFABE , HECE

Ses ve seslerle ilgili özelliklerini kavrayalım.

Ses

"Harlayarak mı geleyim, gürleyerek mi geleyim?"

Yukarıdaki tümcede geçen **gürlemek** ses anlatan bir sözcüktür. Doğada pek çok ses vardır. Biz de bu seslerin taklidi olan sözcükler kullanırız.

Bir de konuşmamızı oluşturan, konuşmamızın en küçük parçaları olan **ses**ler vardır. Bunlar heceleri, heceler sözcükleri, sözcükler de tümceleri oluşturur. Böylece başkalarıyla iletişim kurarız.

UNUTMAYALIM

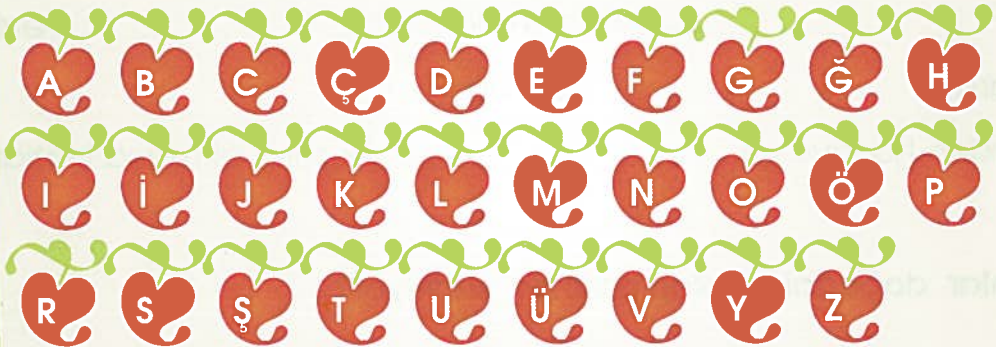
Dilimizde 29 ses vardır.

Harf

Dildeki sesler, birtakım işaretlerle yazıya geçirilir. Bunun için her sesin simgesi olan bir şekil kullanılır. Bu şekiller **harf**lerdir.

UNUTMAYALIM

Dilimizde 29 harf vardır.

Alfabe

Bir dildeki harfler belli bir düzene göre sıralanır. Bu biçim **alfabe** (**abece**) olarak adlandırılır.

Sözlük, ansiklopedi gibi kaynaklardan yararlanmak için harflerin alfabe-deki sırası (**alfabetik sıra**)nı iyi bilmemiz gerekir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri alfabe sırasına koyunuz.

1

kulübe

2

körebe

3

kroki

4

kurak

5

krema

1

içermek

2

içerik

3

iğneli

4

idare

5

içtenlik

Hece

Sözcükler ağızımızdan bir bütün olarak çıkmaz. Sözcükleri söylerken ağızımız birtakım kımıldanışlar yapar. Her kımıldanışta da bir veya birkaç ses çıkar. Aşağıdaki örneği inceleyelim.

Tümcedeki sözcükleri yüksek sesle ve biraz uzatarak söyleyelim.

Kız
1
1

ür	ker
1	2
2	

he	men
1	2
3	

e	ve
1	2
4	

dö	ner.
1	2
5	

Görüldüğü gibi ağızımız; 1. sözcük için 1, ötekiler için ikişer kez kımıldıyor. İşte bu her kımıldanışla çıkan ses veya sesler **hece** olarak adlandırılır.

- 1- Türkçe hecelerde en az bir, en çok dört ses bulunur.
 - 2- Satır sonuna sığmayan sözcükler bölünürken hece bütünlüğü korunur. Bu sözcükler doğru hecelenir ve hece aralarından bölünür, bu sırada satır sonunda bir ses bırakılmaz ve alt satıra tek harf taşınmaz.
 - 3- Bitişik sözcükler de tek bir sözcük gibi hecelenir:
- ke /lay / nak ka / vu / ni / çi

ETKİNLİK

Aşağıdaki heceleri kullanarak sözcükler oluşturunuz. Her sözcük için 10 puan kazanacaksınız. Bakalım kaç puana ulaşabileceksiniz?

de	ye	pe	he
ığ	ek	tek	re
se	il	el	ke
mi	te	ti	le

puan kazandım.

Kalınlık-İncelik Uyumu

Kimi sesler, ses yolunda bir engele çarpmadan çıkar. Bunlara **ünlü** denir. Ünlüler 8 tanedir.

Kimi ünlüler, dilimizin arkaya çekilmesiyle oluşur. Bunlar **kalın ünlüler**dir:

Kimi ünlüler, dilimizin öne sarkmasıyla oluşur. Bunlar da **ince ünlüler**dir.

UNUTMAYALIM

Türkçe sözcüklerde -kimi özel durumlar dışında- bir sözcüğün bütün ünlüleri ya kalın ya da ince olur. Buna **kalinlık-incelik uyumu** denir.

Aşağıdaki örneği inceleyelim.

Anasına bir şey söylemez.

k k k k i i i i i

Görüldüğü gibi sözcüklerin bütün ünlüleri ya kalın ya da ince. Yani hem kalın hem de ince ünlüler bir arada değil.

Sözcüklere ek getirilirken son hecedeki ünlünün özelliği dikkate alınır:

ağaç + lar

ev + ler

UNUTMAYALIM

-yor, -ken, -ki, -leyin, -mıtrak, -gil ekleri tek biçimlidir; kalınlık incelik uyumu göstermez.

ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerin ünlülerini **x** ile gösteriniz

Sözcük	Kalın Ünlü	İnce Ünlü	Kalın/İnce Ünlü
börölce			
gergedan			
davetiye			x
ayıklama			
göçebelik			
astronot			
çimento			

Ünsüz Uyumu

Ses yolunda bir engele çarparak çıkan, bu yüzden ancak bir ünlü yardımıyla söyleyebildiğimiz sesler **ünsüzler** olarak bilinir.

Ünsüzlerin 8'i ağızımızdan sertçe çıkar:
Bunlar sert ünsüzlerdir.

UNUTMAYALIM

Sert ünsüzlere gelen ekler sert ünsüzlerle başlar.

topa**ç** + **tan**

Elif + **ç**ık

çi**ç**ek + **ç**i

tabak + **t**a

dolap + **t**a

makas + **t**an

yarı**ş** + **ç**i

geçit + **t**e

ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri, verilen eklerin uygun olanlarını getirerek tümcede kullanınız.

ilaç+ :

yakıt+ :

güneş+ :

findık+ :

süs+ :

Yumuşama

P, ç, t, k ünsüzleri - kimi durumlar dışında - ünlülerle başlayan ek aldığında **b, c, d, g, ğ** ye dönüşür. Bu durum **yumuşama** olarak adlandırılır.

→ çorap + **i** → çorab**i**

→ ağa**ç** + **i** → ağac**i**

→ simit + **i** → simid**i**

→ çilek + **i** → çileğ**i**

→ renk + **i** → reng**i**

ETKİNLİK

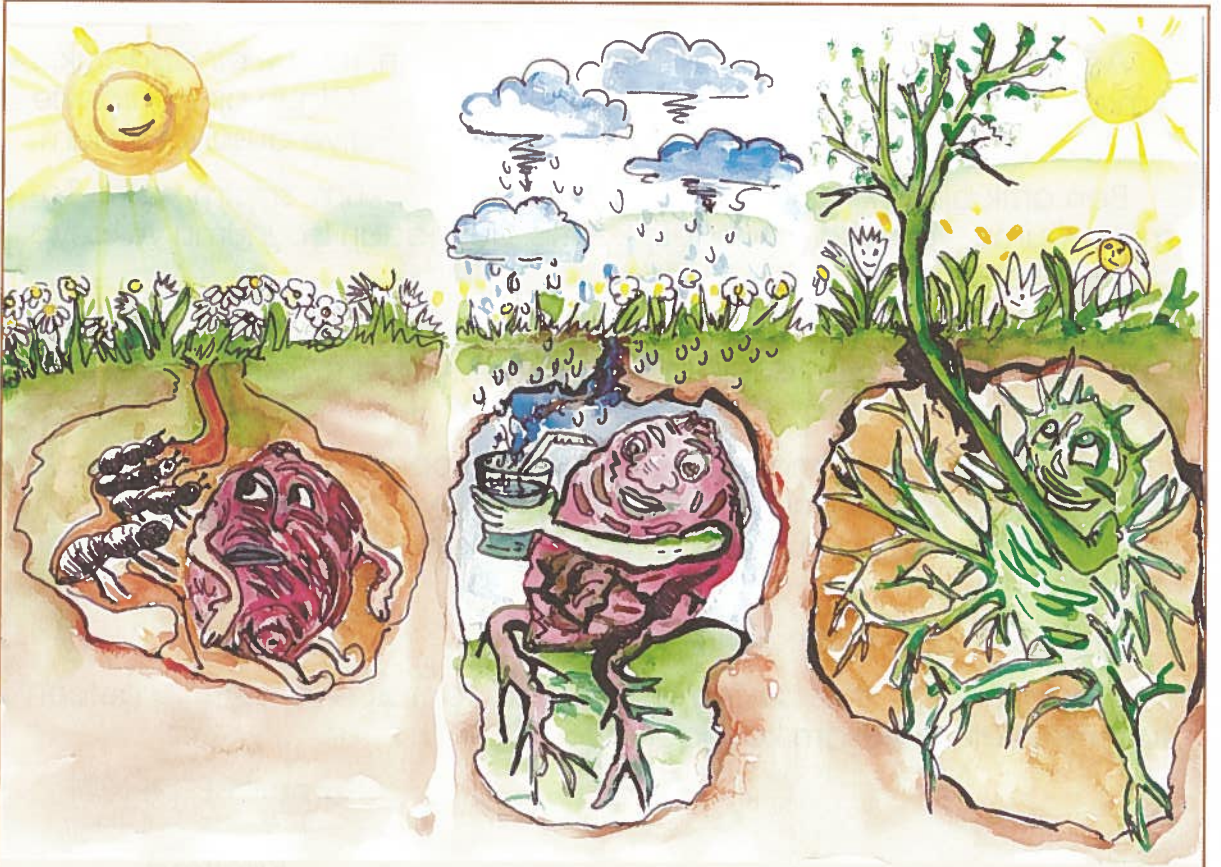
Aşağıdaki sözcükleri, **-ı/-i/-u/-ü** eki getirerek birer tümcede kullanınız.

bakra**ç**+ :

çelik+ :

kebab+ :

kilit+ :

ŞEFTALİ ÇEKİRDEĞİ

Günlerden güzel bir gündü. Çevremde bir hışırtı duyar gibi oldum. Çok geçmedi, büyük bir karınca sürüsü belirdi çevremde. Kapkara bir ordu gibiydiler.

Karınca sürüsü; güneşin sıcak ışınlarını, ilkbahar kokusunu toprağın içine kadar taşımışlardı. Bir süre kabuğumu ısırıp ısırıp bıraktılar. Nihayet diş geçiremeyeceklerini anlayıp vazgeçtiler. Başımı toprağın üstüne çıkarıp taze fidan olarak gökyüzüne merhaba deyinceye kadar karıncalara rastlamadım.

Ama ben şimdi toprağın içindeyim.

Toprağın içine süzülen suları içe içe öyle bir şişmanlamıştım ki sonunda kabuğumu çatlattım. İlk kılcal kolu, incecik kökümü bu çatlaktan dışarıya çıkardım Bu kök büyüyecek, ana kök olacaktı. Ben onun üstünde filizlenmeye başlayacaktım.

İlk tomurcuğum oluşmuştu. Toprağı yara yara ilerliyordu. Sonunda tomurcuğum bir yaprağa dönüştü. Toprağın içinde boğulmayacak kadar hava vardı. Yağmur sayesinde su sorunum da olmuyordu.

Artık dinç bir filizdim. Kendi içimde çekirdeklikten filize dönüşmüştüm. Kendimi yiyip bitirerek başkalaşmış ve biçim değiştirmiştım.

Ağaç olma yolunda önemli bir adım atmıştım. Küçük bir ağaççık... Ama çekirdek döneminden daha hareketliydim. "Olgun bir çekirdekle körpe bir ağaç arasında ne gibi farklar vardır?" diye düşünüyordum.

Ben artık bir çekirdek değildim. Bir filizdim. Köküm, sapım vardı. Tomurcuğumu, yaprakçığımı üste çıkarmış; durmadan boynumu yukarıya doğru uzatıyordum.

Bir gün çok çok büyüyüp bol çiçekli, sulu şeftalileri olan bir ağaç olacak mıyım? Bunları düşünmeden edemiyordum. Benim de mutluluğum buydu işte.

Bütün çabalarım şimdi sonuç veriyordu. Toprak yüzeyine doğru çıktıkça güneşin sıcaklığını hissediyordum. Nihayet başımı uzatıp toprağı araladım. Gün ışığı bütün aydınlığıyla beni kucakladı. Güneş, "Hoş geldin!" dedi.

Şimdi toprağın üstündeyim.

"Toprak ana!" diye bağırmışım. Çünkü toprak ana, serpilip gelişen tüm meyvelerin yaşam kaynağıydı.

Samed BEHRENGİ
(Bir Şeftali Bin Şeftali)
- Kısaltma -

1.

ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü dinleme
okuma deyim

Aşağıdaki görselleri karşılaştırarak soruların yanıtını **x** ile gösteriniz.

Hangisi kılcal?

Hangisi dinç?

A) Aşağıdaki tümceler metne göre **yanlıştır. Niçin?**

✿ Çevremde bir çekirge sürüsü belirdi.

Karınca sürüsü belirmiştir.

✿ Korkup kabuğumu ısırmaktan vazgeçtiler.

✿ Topraktaki besinleri ala ala şişmanlamıştım.

✿ Kaynaklar sayesinde su sorunum olmuyordu.

✿ Çekirdek döneminde çok uyuşuktum.

✿ Bol çiçekli, sulu şeftalili bir ağaç olmayı düşünmek beni tedirgin ediyordu.

✿ Güneş bana "Elveda, küçük şeftali!" dedi.

✿ Çünkü toprak ana sebzelerin yaşam kaynağıydı.

B) Aşağıdakilerden hangileri tek başına kullanılır? **X ile gösteriniz.**

☐ y, g

☐ cum, yi

☐ şeftali, çekirdek

SÖZCÜKLER

Sözcüklerle ilgili, bilgi ve kuralları kavrayalım.

Birbirimizle tümceler kurarak anlarız. Bunun için birtakım anlamlı ve görevli dil birliklerinden yararlanırız. Bunların her biri sözcüktür.

Çevremde	bir	hişirtti	duyar	gibi	oldum	.
1	2	3	4	5	6	

Bu tümceyi oluşturan sözlerin kimilerini inceleyelim.

çevre : Bir kimsenin veya şeyin yakını.

Belli bir anlamı var.

bir : Sayı belirtiyor.

Belli bir anlamı var.

duymak : Kulakla algılamak, işitmek.

Belli bir anlamı var.

gibi : Benzerlik ilgisi kuruyor.

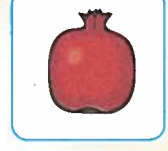
Belli bir anlamı yok, ilgi kurma görevi yapıyor.

UNUTMAYALIM

Tek başına kullanılabilen, anlamlı veya görevli ses birliklerine **sözcük** denir.

ETKİNLİK

Resimdeki varlıkların adlarını altlarına yazınız. Sonra onların birer harfini değiştirerek yeni sözcükler bulunuz. Bunları tümcelerdeki uygun boşluklara yazınız.

- köylerle ulaşımı engelliyor. * Babam, bahçemize ekti.
..... elma çiçeklerini dolaşıyordu. * Bu güzel bir at olacak.
* Bakkal, bize bir de kesti.

SÖZCÜKLERİN YAPISI

Aşağıdaki tümceyi oluşturan sözcüklerin anlamlarını taşıyan en küçük parçaları bulalım. Bunları **A** (anlamlı), kalan parçaları da **AY** (anlamı yok) kısaltmasıyla gösterelim.

Bu	kök	büyü	yecek	ana	kök	ol	acaktı	.
A	A	A	AY	A	A	A	AY	

UNUTMAYALIM

Bir sözcüğün anlamını taşıyan ve artık bölünemeyen en küçük parçasına **kök** denir.

- * Köklerin bir bölümü varlıkları, kavramları anlatır:

- * Bir bölümü de onların eylemlerini karşılar:

duy mak

büyü mek

ol mak

Yine tümcede geçen **büyü-** ve **ol-** sözcüklerine de anlamsız parçacıklar **-(y)ecek, -acak, -tı**) getirilmiştir. Bunlar da ektir.

UNUTMAYALIM

🍷 Sözcük yapmaya veya sözcüklerin tümcedeki görevlerini belirtmeye yarayan anlamsız parçalara **ek** denir.

🍷 Ekler, birleşme yerine kısa çizgi (-) konarak yazılır: **-lar, -m, -cı, -lik.**

Ekler iki tür görev yapar. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim.

1 Kabuğuma diş geçiremediler.

2 Dişim sağlamdır.

3 Dişçi dişlerimi muayene etti.

1. örnekte; **diş** sözcüğü ek almamış, kök durumunda.
2. örnekte; **-m** eki, **diş** sözcüğünün anlamını değiştirmiyor.
3. örnekte; **-çi** eki, **diş** sözcüğünün anlamını değiştiriyor. Yeni anlamlı bir sözcük yapıyor. Artık zihnimizde "kesme, çiğneme organı olan" **diş** değil, **diş sağlığıyla uğraşan hekim** canlanıyor.

UNUTMAYALIM

Getirildiği sözcüğün anlamını değiştirmeyen ekler **çekim ekleri** denir.

Getirildiği sözcüğün anlamını değiştiren, yeni anlamda bir sözcük yapan ekler de **yapım ekleri** denir.

❁ -cı/-ci/-cu/-cü/

duvar - **cı**

simit - **çi**

❁ -lık/-lik/-luk/-lük/

kitap - **lık**

göz - **lük**

❁ -lı/-li/-lu/-lü/

ağaç - **lı**

çiçek - **li**

❁ -sız/-siz/-suz/-süz/

ağaç - **sız**

çiçek - **siz**

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümcelerde ile gösterilen yerlere uygun ekler getiriniz.

❁ İnşaatda dört iş çalışıyor.

❁ Duvar ören kişiye duvar denir.

❁ Bir işçi, kürek harç karıyor.

❁ Öte de arabayla tuğla taşıyor.

❁ Güç kişiler, ağır işleri yap

❁ Bu yüzden yorgun duyan kişi dinlenir.

❁ Öğle doğru sıcak yükselir.

❁ Işın zor daha da artar.

SÖZCÜKLERİN ANLAM ÖZELLİKLERİ

1 Şeftali fidanı kök saldı.

kök: Bitkilerin toprağa bağlanmasını ve beslenmesini sağlayan bölümü.

2 Bu sorun kökten ele alınmalı.

kök: Temel, esas, dip.

3 "Çiçekli" sözcüğünün kökü "çiçek"tir.

kök: Sözcüklerin ekleri atıldıktan sonra kalan bölümü.

Yukarıdaki tümcelerde geçen **kök** sözcükleriyle ilgili şu soruları yanıtlayınız.

❖ Hangi tümcede aklımıza ilk gelen anlamıyla kullanılmış?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3

Bu, sözcüğün **gerçek** anlamıdır.

❖ Hangi tümce aklımıza ilk gelen anlamından epeyce uzaklaşmış?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3

Bu, sözcüğün **mecaz** (değişmece) anlamıdır.

❖ Hangi tümcede bir bilim alanına özgü anlamı var?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3

Bu, sözcüğün **terim** anlamıdır.

UNUTMAYALIM

1- Bir sözcüğün tek başına kullanıldığında ilk akla gelen anlamı **gerçek (temel, ilk)** anlamıdır.

Sözlüklerde bir sözcüğün önce temel anlamı açıklanır. Birinci sırada temel anlamın tanımını görürüz.

2- Bazen sözcük, bir ilgi veya benzetme sonucu temel anlamından uzaklaşır. Çok değişik, pek uzak bir anlam kazanır. Bu, sözcüğün **mecaz(değişmece)** anlamıdır.

3- Sözcükler; **bilim, sanat, spor** veya **herhangi bir meslek** alanında kullanılıyorsa **terim** adını alır:

artı, çarpım, küme → matematik

dolaşım, hücre, kılcal damar → fen

nota, sol anahtarı, dinleti → müzik

yüzme, kulvar, pist → spor

1- **Almak** sözcüğünün verilen açıklamalarına uygun tümceleri **x** ile gösteriniz.

a
l
m
a
k

→ Birlikte götürmek, yanında bulundurmak

→ Tutarak bulunduğu yerden ayırmak.

- ☐ Dolaptan bir bardak **aldı**.
- ☐ Çantayı aldığına iyi etmişsin.
- ☐ Şemsiyeni almayı unutma.
- ☐ Paydosta gidip çocuğu o alır.
- ☐ Şalı omzuna almış.
- ☐ Silgiyi alıp tahtayı sildim.
- ☐ Kravatı kaça aldınız?

2- Aşağıdaki tümcelerde **kırmızı** yazılan sözcüklerin anlamlarını inceleyiniz. Gerçek anlamında kullanılanları **GA**, deyişmece (mecaz) anlamında kullanılanları **DA**, terim olanları da **T** kısaltmasıyla gösteriniz.

- ☐ Hızlı bir rüzgâr **esmeye** başladı.
- ☐ Ağaçlar kırıyla **süslenmişti**.
- ☐ İki sandal devrilip **parçalandı**.
- ☐ **İstiridye** denizlerde yaşayan kirli esmer bir yumuşakçadır.
- ☐ Yumuşak vücutları sert bir kabukla kaplı omurgasız hayvanlara **yumuşakça** denir.
- ☐ Bir tarla kuşu neşeli bir **şarkı** tutturmıştu.

SÖZ VARLIĞIMIZI GELİŞTİRME

- 1- Metindeki ipuçlarından hareketle yeni karşılaştığımız sözcüklerin anlamlarını tahmin edelim.
- 2- Bilmediğimiz sözcüklerin anlamlarını araştıralım.
- 3- Sözcükleri doğru ve yerinde kullanalım. Sözlük ve yazım kılavuzlarından yararlanalım.
- 4- Yeni öğrendiğimiz sözcükleri konuşurken veya yazarken kullanalım.

-Demek sen şimdi, "sözlük" için "söze takılan araç" diyorsun. Çok şakacısın yani...

-Bak, anlatayım! İpucundan yararlanıyorum: -lük eki, ipucudur. Gözlük göze takılıyorsa sözlük de söze takılıyor, demektir.

Sözcüklerin Anlamlarını Bilme

Yazı veya konuşma **sözcük**, **sözcük öbeği**, **deyim**, **atasözü** gibi dil birliklerinden oluşur. Doğru anlama ve anlamlandırmada, iletiyi belirlemede bunların anlamlarını bilmek oldukça önemlidir.

Diyelim ki okuma yapıyorsunuz: Metindeki resim, simge, şekil, kendisinden önce veya sonra gelen sözcük, tümce gibi birçok ipucuyla bize yardımcı olur. Bunlardan yararlanarak, söz bağlamını dikkate alarak yeni karşılaştığımız bir sözcüğün anlamını kestirebiliriz.

Zorlandığımız durumlarda da o sözcüğün veya sözün anlamını araştırmalıyız. Başta sözlük olmak üzere türlü kaynaklara başvurmalıyız. Öğretmenimizden veya güvenilir kişilerden yardım almalıyız.

UNUTMAYALIM

- 1- Sözcükleri doğru ve yerinde kullanmak gerekir. Bunun için elimizin altında sözlük ve yazım kılavuzu bulundurmalı, gerektiğinde onlara başvurmalıyız.
- 2- Yeni öğrendiğimiz sözcük, deyim ve atasözlerini yazılarımızda ve konuşmalarımızda kullanmalıyız.

1- Aşağıdaki tümcelerde **kırmızı** yazılmış sözcüklerin anlamlarını belirtiniz.

- ✿ Bütün yolları yabancı otlar **bürümüştü**. ✿
- ✿ Bahçenin içinde eski bir ev vardı. ✿
- ✿ Sarmaşıklar çatıya kadar **uzanıyordu**. ✿
- ✿ Pencereden yeşil perdeler **sarkıyordu**. ✿
- ✿ Bunun kimseye bir **zararı** dokunmuyordu. ✿
- ✿ Ağaçlar gönüllerince **büyüyüp** gidiyordu. ✿

2- **Sallanmak**, sözcüğünü verilen tanımlara uygun olarak tümcede kullanınız.

- ✿ Bulunduğu yerde gevşeyip kimildamak, yerinden oynamak. ✿
- ✿ Belli bir yerinden bir yere bağlı durumda, o yerin iki yanına gidip gelmek. ✿
- ✿ Salıncak gibi şeylerde kendi kendisini sallamak. ✿
- ✿ Güçlü bir biçimde sarsılmak, titreyerek devinmek. ✿
- ✿ Zamanını boşu boşuna geçirmek, işini yapmaksızın gereksiz şeylerle oyalanmak. ✿

Görsellerden Yararlanma

Söz varlığımızı geliştirmek için görsellerden yararlanabiliriz. Bunların adlarını bularak, çağrıştırdıkları kavramları düşünerek söz varlığımızı zenginleştirebiliriz.

Gerekli durumlarda kavramları eşleştirebilir, kavram ve zihin haritaları oluşturma yollarına başvurabiliriz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki görsellerin adlarını ve çağrıştırdıkları kavramları yazınız.

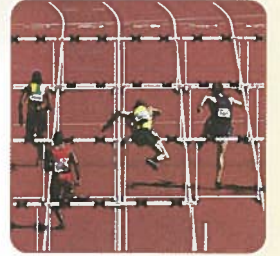
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerin çağrıştırdıkları kavramları yazınız.

gelişim

.....
.....
.....
.....
.....
.....

kaynak

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ETKİNLİK

Bir kavramı, onu oluşturan parçalar ve bu parçaların bağlantılarını anlatan görseller oluşturulur. Bunlara **kavram haritası** denir.

Aşağıdaki kavram haritasını tamamlayınız.

İşlevi
nedir?

Kimler kullanır?

Nelerden yapılır?

Nasıl elde edilir?

tahta					
-------	--	--	--	--	--

Eğlendirmek		Çocukluğunu yaşamamış büyükler
-------------	--	--------------------------------

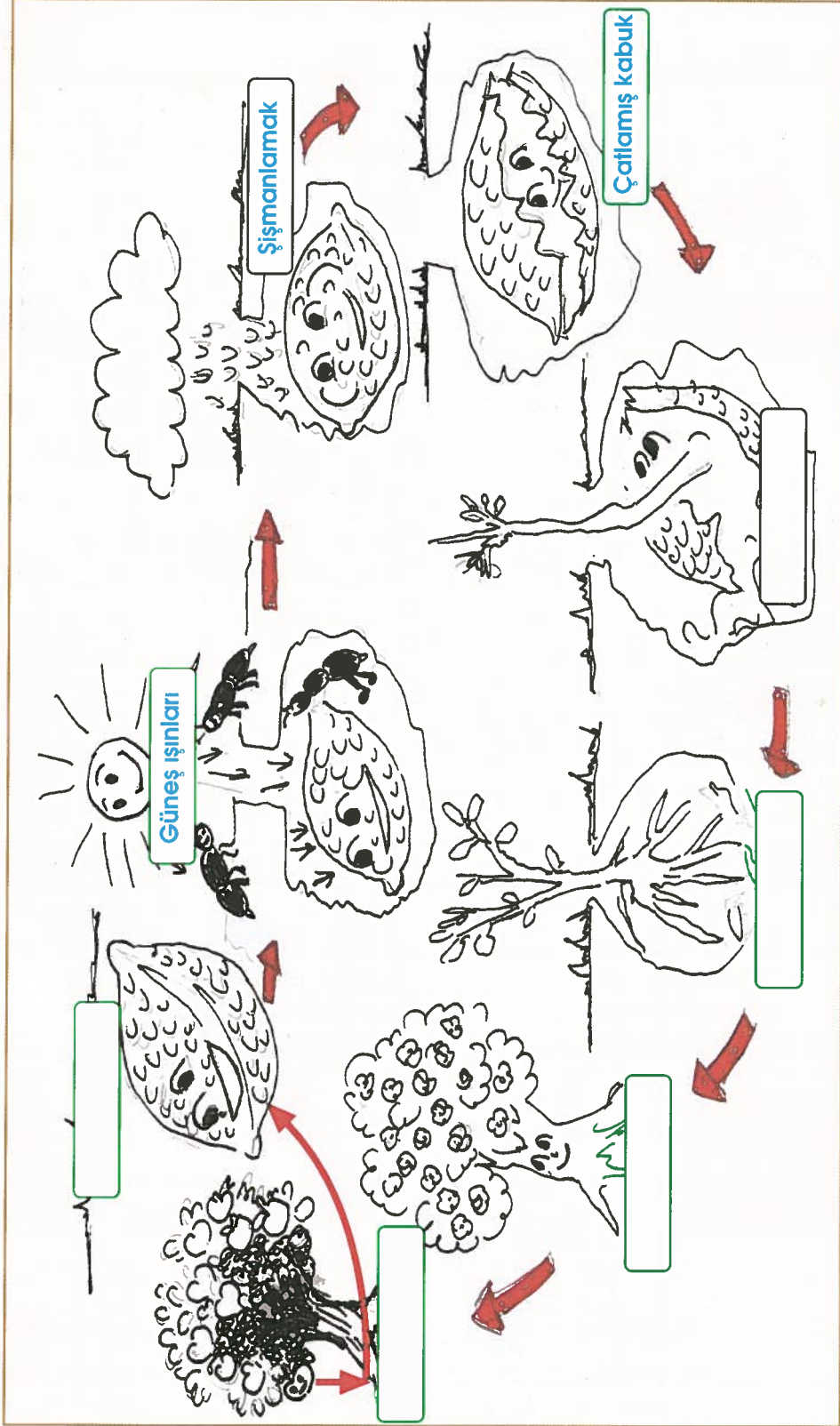
Çocuklar yapar.	Yetişkinler yapar.	Satın alınır.
Bez bebek		
Şeytan uçurtması		

4. ETKİNLİK

Aşağıdaki zihin haritasında boş bırakılan yerleri tamamlayınız.

ŞEFTALİ SERÜVENİ

Hangisi, neyi sever? Numaralama yoluyla eşleştiriniz.

1

2

3

4

5

6

7

8

Anahtar Sözcükler

Konuşmalarda veya yazılarda sıkça yinelenen, çağrışımlar yapan, anımsamayı ve konuyu anlamamızı sağlayan sözcükler vardır. Bunlar, **anahtar sözcük** olarak adlandırılır. Konuşmayı veya metni çözümleyip anlamamız için çok önemlidir.

1. ETKİNLİK

Şeftali Çekirdeği adlı metnin anahtar sözcüklerini bulunuz. Bu sözcüklerin çağrıştırdığı kavramları yazınız.

.....			
.....			
.....			
.....			

2. ETKİNLİK

Yıllar önce bir kitapta okumuştum, bu bahar başıma geldi. Oğluma bir kırmızı bisiklet aldık.

Binmeyi öğrenene kadar dengesini sağlasın diye arkaya iki küçük tekerlek taktırmaya gittik.

Çok görüp geçirdiği belli, bıçkın bir usta, lastiklere hava basarken:

Yedek tekerleği boş verin dedi. İki tekerle binmeyi denesin. Yardımcı olursunuz, bir saatte öğrenir. Yoksa yedekleri atması aylar alır. Düşse de aldırmanın, düşse kalka öğrenir sürmeyi...

Öğüdü tuttuk ve açık alanda ilk denemelere giriştik. Önce pedal basmayı, fren sıkmayı anlattım, sonra seledede dengede oturmayı...

Oturdu.

—Hiç korkma, ben daima yanında olacağım ve seni tutacağım! dedim.

Can DÜNDAR
(Kırmızı Bisiklet)

Yukarıdaki metnin anahtar sözcüklerini bulup yazınız.

.....			
-------	-------	-------	-------

İKİ KURBAĞA

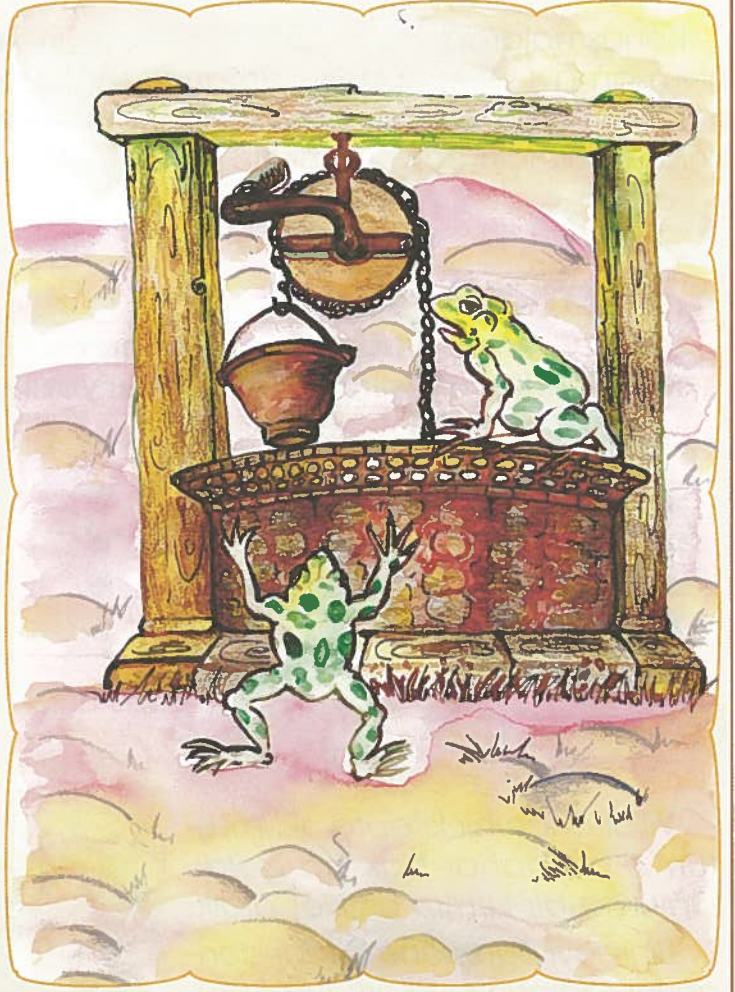
Yaz boyunca bir damla yağmur yağmamış; göller, nehirler kurumuştur. Susuzluktan dili damağı kuruyan iki kurbağa, içinde nasılsa su bulunan bir kuyu gördü. Fakat ne yapacaklarını pek bilemiyorlardı.

Bir tanesi dedi ki:

—Aman ne berrak, ne soğuk su! Gel, hemen atlayalım Hem istediğimiz kadar su içeriz hem de kuyudaki suların hepsi bizim olur.

Çok daha akıllı ikinci kurbağa böyle düşünmüyordu:

—Dediğin belki doğru, dedi. Ama kuyunun kuruğunu düşün. O zaman sadece susuz kalmaz, kuyudan nasıl çıkacağımızı da bilemeyiz.

EZOP

Derleyen: Nejat MUALLİMOĞLU

1.

ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
atasözü dinleme
okuma deyim

Aşağıdaki sözcüklere dörder örnek veriniz.

AKARSU

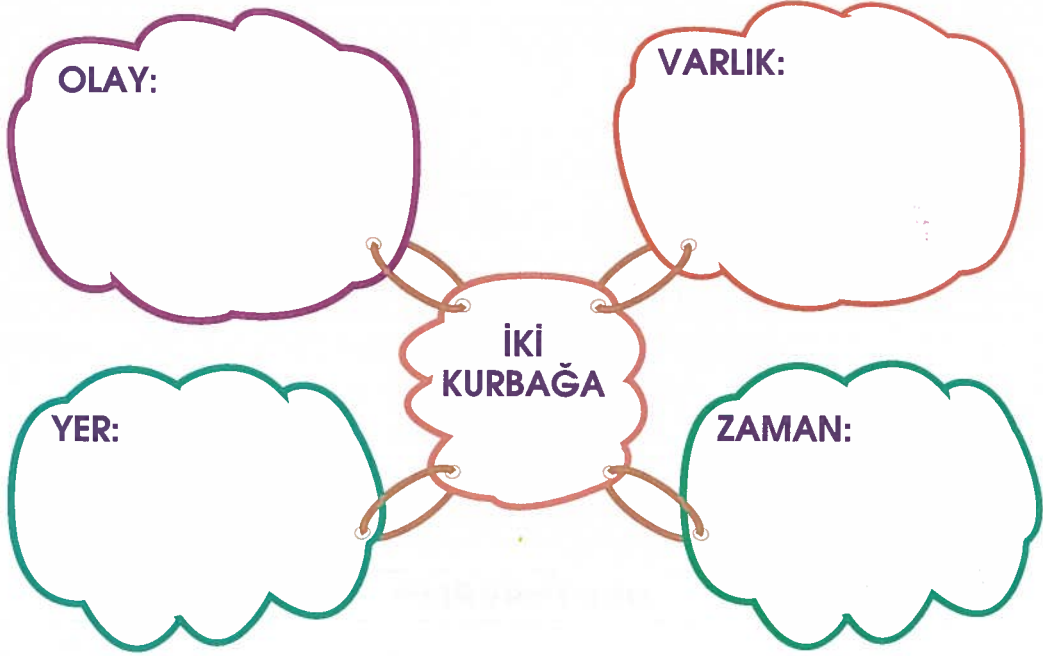
YAĞIŞ

DURGUN SU

SUYUN DURUMU

A) 1- Görseller kullanarak metnin öykü haritasını çıkarınız.

2- Aşağıdaki atasözlerinden hangisi bu metnin ana düşüncesi **olamaz**?

- ☐ Dibi görünmeyen sudan geçme.
- ☐ Bin ölç, bir biç.
- ☐ Her inişin bir yokuşu vardır.

B) 1- Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerin yerine kullanılabilen ve anlamca tam tersi olan birer sözcük bulunuz.

SÖZCÜK	AKILLI	BERRAK	DOĞRU	HEPSİ
Yerine kullanılabılır				
Anlamca tam tersi				

SÖZCÜKLER ARASINDA İLGİLER

Sözcükler arasında anlam veya ses bakımından benzerlikler veya farklılıklar vardır. Bu durum, bir sözcükle başka bir sözcük arasındaki ilgiyi gösterir.

Başlıca anlam veya ses ilgileri şunlardır:

1-Anlamdaş (Eş Anlamlı) Sözcükler

✿ "Kuyudaki suların **hepsi** bizim olur."

Yukarıdaki tümcede **hepsi** sözcüğü yerine **tümü** sözcüğünü koyalım. Anlamca bir değişiklik olup olmadığına bakalım.

✿ "Kuyudaki suların **tümü** bizim olur."

Görüldüğü gibi tümcenin anlamı değişmedi. Çünkü bu iki sözcük birbirinin anlamdaşıdır.

UNUTMAYALIM

Yazılış ve söylenişleri farklı, anlamları aynı olan; dolayısıyla birbirinin yerine kullanılan sözcüklere **anlamdaş (eş anlamlı) sözcükler** denir.

Bir sözcüğün bir tümcedeki anlamdaşını başka bir tümcede kullanamayabiliriz.

❖ **Başını** yastığa koydu.

❖ **Kafasını** yastığa koydu.

Bu iki tümcede **baş** ve **kafa** sözcükleri birbirinin yerine kullanılabilir.

❖ "Dağın **başını** duman almış." diyebiliriz.

❖ "Dağın **kafasını** duman almış." diyemeyiz.

✿ Her sözcüğün anlamdaşı yoktur.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklere birer anlamdaş yazınız. Sonra da yazdığınız sözcüğü tümcede kullanınız.

göndermek

doğru

el

adet

ahlak

gücenmek

af

bildik

afacan

2. ETKİNLİK

Metinde numaralandırılmış sözcüklerin anlamdaşlarını kutulara yazınız.

İhtiyar ¹ kadın hatıralarına ² dalmıştı. Zil çalınca güçsüz ³ elleriyle kapıyı açtı. Komşusu Zekiye teyzeyi gördü. Onun misafir ⁴ olarak geldiğini anladı.

Karşıt (zıt) Anlamlı Sözcükler

"Aman ne berrak, ne **soğuk** su?"

Yukarıdaki **soğuk** sözcüğü yerine **sıcak** sözcüğünü koyalım. Ne gibi bir anlam değişikliği oluştuğuna bakalım.

"Aman ne berrak, ne **sıcak** su?"

Gördüğünüz gibi tümce tam tersi bir anlam kazandı. Çünkü **soğuk** ve **sıcak** sözcükleri, anlamca birbirinin karşıtıdır. Dolayısıyla böyle bir anlam değişikliğine yol açmıştır.

UNUTMAYALIM

Anlamca birbirinin tersi olan sözcüklere **karşıt (zıt) anlamlı sözcükler** denir.
Her sözcüğün karşıt anlamlısı yoktur.

ETKİNLİK

Fıkarda kırmızıyla belirtilen sözcüklerin karşıt anlamlarını yılanların üzerine yazınız.

Bir tavuk, kümesin **önünde** birkaç yılan yumurtası buluyor. Hemen **üzerine** kuluçkaya yattıyor. Bir kırlangıç, tavuğun yaptığını görüyor. Diyor ki:

"**Aptal** tavuk! Onlar yılan yumurtası. Yavrular, yumurtadan çıkıp **büyüyecek**, **önce** seni öldürecek."

Sesteş (Eş Sesli) Sözcükler

✿ **Yaz** boyunca bir damla yağmur yağmamıştı.

yaz : Mevsim adı

✿ Şiirini bitişik yazıyla **yaz**.

yaz : Yazmak eylemini isteme sözü

Yukarıdaki tümcelerde geçen **yaz** sözcükleri aynı seslerden (**y/a/z**) oluşuyor. Ancak aralarında hiçbir anlam ilgisi yok. Bu iki sözcük sesteştir.

UNUTMAYALIM

Yazılış ve söylenişleri aynı, anlamları ayrı olan sözcüklere **sesteş (eş sesli) sözcükler** denir.

Sesteş sözcükler, bir sözcüğün değişik anlamları değildir. Aralarında ses benzerliğinden başka hiçbir ilgi olmayan bambaşka sözcüklerdir. Sözlüklerde de ayrı maddeler hâlinde yer alır.

✿ Her sözcüğün sesteşi yoktur.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümcelerin boşluklarını sesteş (**eş sesli**) sözcüklerle tamamlayınız.

- ✿ Halam giysilerinin söküklerini
Atlar bir yokuşa tırmanıyordu.
- ✿ sütünü içmeye devam etti.
Büyük babam bir şeylere
- ✿ Annem sofraya getirdi.
Karda çok hoş oluyor.

SÖZ VARLIĞINDAN YARARLANMA

- 1- Anlatımlarımızdaki söz varlığımızdan yararlanalım.
2- Deyim, atasözü ve özdeyişler kullanmaya özen gösterelim.

Sözcükler

Yazarken, konuşurken konuyla ilgili bildiğimiz veya bunların anımsattığı sözcükler kullanalım.

Deyimler

✿ *Susuzluktan dili damağı kuruyan iki kurbağa bir kuyu gördü.*

Yukarıdaki kırmızı yazılan sözle ilgili seçeneklerin doğrularını X ile gösteriniz.

☐ Birden çok sözcükten oluşmuş.	☐ Bir sözcükten oluşmuş.
☐ Hep, "Susuzluktan ağı kurumak" anlamında kullanılır.	☐ Başka anlamlarda da kullanılır.
☐ Sözcükleri değiştirilirse bozulur.	☐ Sözcükleri değiştirilerek de kullanılabilir.

Yanıtlarınız birinci sütundakilerse doğru. Bu özellikler deyimlere özgüdür.

UNUTMAYALIM

En az iki sözcükten oluşan, çoğu değişmece (mecaz) anlamlı, kalıplaşmış sözlerle **deyim** denir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki deyimleri tanımlarıyla eşleştiriniz.

1 Başına kakmak

2 Başı altından çıkmak

3 Baş başa vermek

4 Başı göğşe ermek

5 Başına çorap örmek

6 Başını taştan taşa vurmak

Birkaç kişi, birbirinin düşüncesinden yararlanmak üzere toplanıp bir konuyu görüşmek

Layık olmadığı şeyi uğraşa uğraşa elde ederek çok sevinip böbürlenmek.

Yaptığı iyiliği yüzüne vurarak incitmek.

Fırsatı bir daha ele geçiremeyeceği veya çaresiz kaldığı için çok üzülüp dövünmek.

Kötü bir şey, bir kişinin düşünüp planlamasıyla gerçekleşmek.

Birini yıkıma sürüklemek için belli etmeksizin plan hazırlamak.

Atasözleri

"Dibi görünmeyen sudan geçme."

Anlamca kalıplaşmıştır. Yukarıdaki sözün özelliklerine göz atalım:

1- Hep, "Her yönünü iyice bilmediğin bir işe girişme." anlamında kullanılır.

✿ Yapıca kalıplaşmıştır. Ne sözcükleri ne de sözcüklerinin yeri değiştirilebilir. Söz gelimi şu biçimlerde kullanılamaz:

✿ Altı görünmeyen sudan geçme.

✿ Dibi görünmeyen dereden geçme

✿ Dibini anlayamadığın sudan uzak dur.

✿ Geçme dibini görünmeyen sudan.

2- Atalarımızca uzun deneyimler, gözlemler sonunda söylenmiştir. Ama kimin söylediği belirsizdir.

3- Öğüt veren, yol gösteren bir ilke gibidir.

UNUTMAYALIM

Uzun denemeler ve gözlemler sonucu söylenmiş, öğüt veren veya yol gösteren, kısa ve özlü sözlere **atasözü** denir.

Özdeyişler

Bir duygu, düşünce veya ilkeyi anlatan, söyleyeni belli, kısa ve özlü sözlere **özdeyiş** denir.

ÖRNEK

✿ İki şeyin değerini elden gitmeden anlamak zordur: Biri sağlık, öteki gençlik. Hz. ALİ

✿ Eğitimin kökleri acı, meyveleri tatlıdır. ARİSTOTALES

ETKİNLİK

Aşağıdaki atasözleri ve özdeyişlerin anlamlarını yazınız.

✿ Akıl akıldan üstündür:

✿

✿ Güneş balçıkla sivanmaz:

✿

✿ Yorgunların dinlenmesi için geceler yeter. (GOETHE)

✿

✿ Ya bir yol bulacağız ya da bir yol açacağız. (HANNIBAL)

✿

İĞDE AĞACI

① Atatürk doğayı ve ağacı çok severdi. Ankara'daki çorak topraklı Orman Çiftliğini ormanlık hâline o soktu. Ağaçların dikilişini, büyüüşünü adım adım kolladı. Akköprü tarafından çiftliğe giden yolun etrafındaki boş topraklar meyvelik olmuştu. Bir gün bu meyvelikten geçerken birdenbire şoförüne:

– Durl! dedi.

Arabadan inerek orada bulunanlara:

– Burada bir ığde vardı, ne oldu? diye sordu.

– Kimse ığdeyi bilmiyordu. Atatürk'ün biraz önceki neşesi kalmamıştı. Yol boyunca hep ığde aradı:

– ığde, yaşlanmış ve çelimsiz bir ağaçtı. Fakat yaşıyordu. Baharda güzel kokular yayıyordu, diye sızlandı.

② Atatürk İstanbul'daki büyük ağaçları gördükçe:

– Bunlar da güzel ama ben yapraklarının ve dallarının her yıl ne kadar büyüdüğünü gördüğüm ağaçlarımı seviyorum, dedi.

Vatani yeşil ve bayındır görmek için çok çalıştı. Yalova'yı, Florya'yı o değerlendirmişti. Bursa'yı bir kaplıca şehri yapmak için uğraşıp durmuştu. Planlı Ankara onun fikriydi.

③ Çankaya'daki bahçesini yapan memur şu anıyı anlatmıştı:

Bahçeyi dolaşıyorduk. Çok ihtiyar ve geniş bir ağaç, Atatürk'ün geçeceği yolu kapıyordu. Ağacın bir yanı havuz, bir yanı dik bir yokuştu. Atatürk ağaca yaslanarak güçlüklerle karşı tarafa geçti. Atıldım:

– Emrederseniz hemen keseyim efendim, dedim.

Yüzüme baktı:

– Sen hayatında böyle bir ağaç yetiştirdin mi ki keseceksin, dedi.

Falih Rifki ATAY
(Babanız Atatürk)
İlköğretim 4

Metinde geçen ve tanımları verilen sözcükleri bulmaca içinde bularak boyayınız. (Sözcükler yön değiştirebilir.)

K	E	K	O	L	L	A	M	A	K	M	A	K
S	A	A	T	M	S	İ	Z	L	E	R	K	Y
A	S	P	İ	R	İ	Z	E	A	Ç	K	İ	A
R	O	L	Ğ	E				N	İ	O	Y	P
A	E	İ	D	N				K	A	C	R	R
Ç	İ	C	E	K				A	D	A	N	A
A	B	A	Y	İ	N	D	İ	R	A	K	İ	K

- 1- Geliştirilip güzelleştirilmiş, iyi duruma getirilmiş, bakımlı.
- 2- Zayıf, güçsüz, ince yapılı.
- 3- Üzerinde bitki yetişmeyen veya bitkisi ve verimi iyi olmayan toprak.
- 4- Dalları dikenli, yaprakları gümüş renginde ve tüylü, güzel kokulu sarı çiçekler açan bir ağaç.
- 5- Olmasını, ortaya çıkmasını beklemek; gözlemek.

A) 1- Metin renklerle üç bölüme ayrılmıştır. Birbirlerinden bağımsız olarak düşünüp her bölüme birer başlık bulunuz.

1

2

3

2- Aşağıdaki tümceleri metindeki oluş sırasına göre numaralandırınız.

- ☐ Bahçeyi dolaşıyoruz.
- ☐ Kimse iğdeyi bilmiyordu.
- ☐ Atatürk ağaçlara yaslanarak güçlkle karşı tarafa geçti.
- ☐ – Emrederseniz hemen keseyim efendim, dedim.
- ☐ Ağaçların dikilişini, büyüüşünü adım adım kolladı.

B) Aşağıdaki sözcükleri; “Varlık/kavram adı”, “Varlık adı yerine kullanılmış.” “Varlığın niteliğini belirtiyor.”, “Eylem bildiriyor” ifadeleriyle değerlendiriniz.

- ✿ iğde, çiftlik, doğa:
- ✿ sordu, kapıyordu, geçti:
- ✿ çorak, çelimsiz, yeşil:
- ✿ bunlar, ben, kimse:

SÖZCÜK TÜRLERİ

Sözcük türlerini işlevine uygun kullanalım.

Sözcükler tümcelerde farklı görevler üstlenir. Şimdi bu görev (işlev)leri inceleyelim.

ADLAR

✿ "Atatürk doğayı ve ağacı çok severdi."

Yukarıdaki tümcede -resimlerini de gördüğünüz- renkli yazılmış sözcükler birer varlığı anlatmaktadır. O varlıkların dilimizdeki karşılıklarıdır. Birer addır.

UNUTMAYALIM

Varlıkların, kavramların dilimizdeki karşılıkları olan sözcüklere **ad (isim)** denir.

İnsanlar, her varlığa veya kavrama birer ad verir. Bu adlar, onların dildeki karşılığıdır. Bir varlığı veya kavramı anmak, dile getirmek istesek bu adları kullanırız.

Adlarla İlgili Özellikler

1- Adlar, ya her bir varlığa tek tek ya da aynı türden varlıkların hepsine birden verilir.

Söz gelimi bizim adlarımız, doğduğumuzda her birimize tek tek verilmiştir. Oysa ağaç, kelebek, menekşe, biber gibi adlar; o türden varlıkların hepsini birden karşılar.

Varlıkların, kavramların her birini tek tek karşılayan adlara **özel ad**; ortaklaşa kullanılan adlara da **ortak ad (tür adı)** denir.

- 2- Kimi adlar **teklik** (sayıca bir tane) belirtir. Bu adlara **-lar/-ler eki (çokluk eki)** getirmeyiz. Kimi adlar **çokluk** (sayıca birden çok olma) belirtir. Bunlarsa çokluk eki getiririz.

fidan
tekil

fidanlar
çoğul

ev
tekil

evler
çoğul

- 3- Kimi adlar, duyu organlarımızla algıladığımız (somut) varlıkları; kimi adlar da zihnimizde oluşturduğumuz soyut kavramları karşılar:

bahçe

yaprak

araba

SOMUT

sevgi

düş

güçlük

SOYUT

- 4- Adlar, tümcede öteki sözcük (öge)lerle türlü ilgiler kurar. Buna göre kimi kez eksiz olur, kimi kez de görevine uygun ek alır.

UNUTMAYALIM

Tümcede adların başka sözcüklerle kurduğu ilgiyi gösteren biçimlerine **adların durumları** denir.

Adların başlıca durumları şunlardır:

Yalın Durum

Ek: Eksiz

Örnek: orman, bahçe

Etkilenme (Belirtme) Durumu

Ek: -ı/-i/-u/-ü

Örnek: orman-ı, bahçe-yi

Yönelme (Yaklaşma) Durumu

Ek: -a/-e

Örnek: orman-a, bahçe-y-e

Bulunma Durumu

Ek: -da/-de/-ta/-te

Örnek: orman-da, bahçe-de

Ayrılma (Uzaklaşma) Durumu

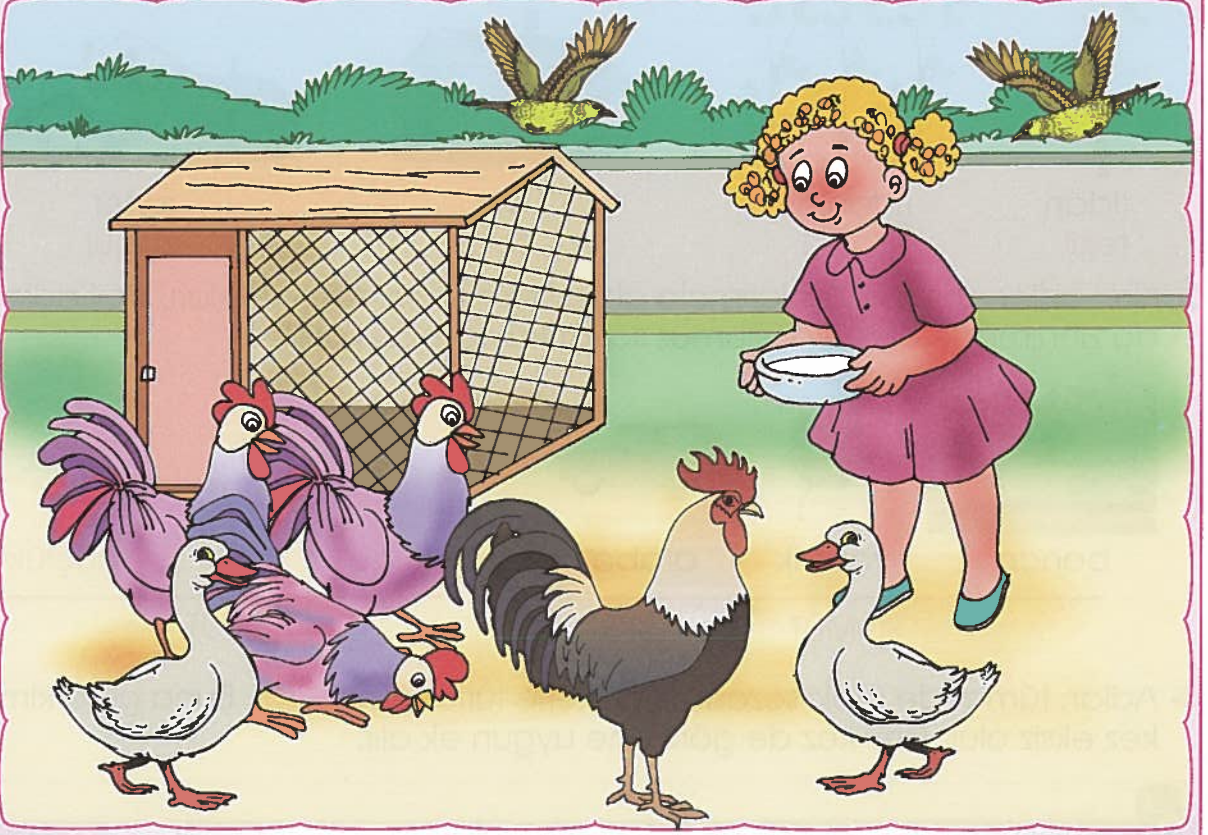
Ek: -dan/-den/-tan/-ten

Örnek: orman-dan, bahçe-den

Tamlayan Durumu

Ek: -ın/-in/-un/-ün

Örnek: orman-ın, bahçe-in

Yukarıdaki resme bakarak tümcelerini boşluklarını doldurunuz. Hangi eki niçin kullandığınızı düşününüz.

❁ Ayşe'nin çevresini sarmış.

❁ Ayşe, yem veriyor.

❁ Onların bir var.

❁ O da bir şey söylüyor.

❁ Bence yem istiyor.

❁ iki kuş uçuyor.

❁ Kuşların açık.

ADILLAR (ZAMİRLER)

"*Sen* hayatında böyle ağaç yetiştirdin mi?"

Tümcede **sen** sözcüğü niçin kullanılmıştır? **x** ile gösteriniz.

- ☐ Arabacının adıdır. ☐ Bir seslenme sözüdür. ☐ Bahçeyi yapan görevlinin adı yerine kullanılmıştır.

UNUTMAYALIM

Adların yerine kullanılan sözcükler birer **adıl (zamir)**dir.

Adılların başlıca işlevleri şunlardır:

- 1- Kişi adı yerine kullanılır: **ben, sen, o, biz, siz, onlar.**
- 2- Varlığın adını göstererek (işaret ederek) karşılar: **bu, şu, o.**
Bunu yeni diktik, **şu** çiçek açtı.
- 3- Adın yerini belirsiz biçimde veya soru yoluyla tutar:

-**Herkes** denize giriyor.

-**Şu** konuşan **kim**?

-**Kimse** koşmuyor.

-**Ne** okudunuz?

ETKİNLİK

Boşluklara uygun adıl (zamir)lar yazarak tümceleri tamamlayınız.

Kirpi güldü:

- Vay efendim demek giysimden hoşlanmadınız.

Fare yanıt verdi:

- giysi değil, diken yumağı.

- Ben özel terzime diktirdim. bunların bir tür kalkan olduğunu bilmez.

- diktirirsen diktir. benim gri giysilerimi bilir.

- Peki, bu giysiler yaptığınız işe uygun mu?

Elbette! toz toprak içinde saatlerce kalırız.
..... öyle beyaz renkler gitmez. Bir de şunu ekleyeyim: Aynı zamanda
..... çok hafiftir.

SIFATLAR

✿ "Atatürk, İstanbul'daki **büyük** ağaçları gördü."

Yukarıdaki tümcede **büyük** sözcüğü; ağacın boyunu, yani niteliğini anlatıyor.

UNUTMAYALIM

Varlıkların niteliklerini veya belirtilerini anlatan sözcüklere **sıfat** denir.

✿ Boy, biçim, durum, renk özellikleri birer **nitelik** tir. Nitelik anlatan sözcükler **nasıl** sorusuna yanıt verir:

minik kuş

yuvarlak masa

kırmızı gömlek

dik yol

Yer, sayı, belirsizlik gibi durumlar da belirti anlatır:

şu ağaç

üç çocuk

✿ **Kimi** hayvanlar etle beslenir.

✿ **Her** ağacı korumalıyız.

✿ **Başka** insanlarla tanıştık.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki varlıkların niteliklerini yazınız.

..... yaprak

..... saç

..... domates

..... karpuz

..... karpuz

..... pantolon

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki varlıkların belirtilerini yazınız.

..... çiçek

..... çocuk

..... araba

..... fındık

..... çocuk

EYLEMLER

* Vatani yeşil ve bayındır görmek için çok **çalıştı**.

çalışmak: İş bildiriyor.

iş: Üretmek, bir sonuç almak için güç harcayarak yapılan çalışma, etkinlik.

* Yüzüme **baktı**.

bakmak: Durum bildiriyor.

durum: Varlığın içinde bulunduğu konum.

* İğde **yaşlanmıştı**.

yaşlanmak: Oluş bildiriyor.

oluş: Yavaş yavaş değişerek bir durumdan başka bir duruma geçme.

Çalışmak, bakmak, yaşlanmak sözcükleri birer eylem bildiriyor.

* Eylemleri yapan, gerçekleştiren bir varlık söz konusudur. Buna **eylemin kişisi** denir. Toplam 6 kişi vardır; **ben, sen, o, biz, siz, onlar**. **Ben** gördüm. **Sen** gördün. **O** gördü. **Biz** gördük. **Siz** gördünüz. **Onlar** gördüler.

* Eylem, belli bir **zaman** dilimi içinde gerçekleşir. Anlatım sırasında **eylemin zamanını konuşma anına** göre belirleriz.

KONUŞMA ÖNCESİ

KONUŞMA ANI

KONUŞMA SONRASI

Eylem konuşma anından önce yapılmıştır.

- Geçmiş
- Önce
- Dün

Karşı tarafa **geçti**.
Karşı tarafa **geçmiş**.
Güzel Dilimiz Türkçe

Eylem konuşma esnasında yapılmaktadır.

- Şu an
- Şimdi
- Bugün

Karşı tarafa **geçiyor**.

Eylem, konuşma anından sonra yapılacaktır.

- Gelecek
- Sonra
- Yarın

Karşı tarafa **gececek**.

ETKİNLİK

1- Aşağıdaki resimleri inceleyiniz. Bunlarla ilgili üçer tümce kurunuz. Tümcelerinizdeki eylemlerin altını çiziniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

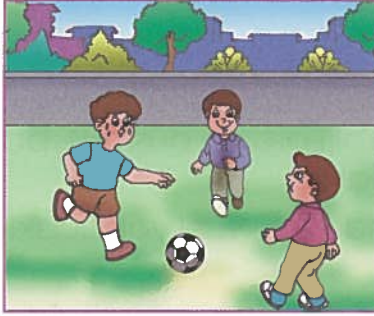
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

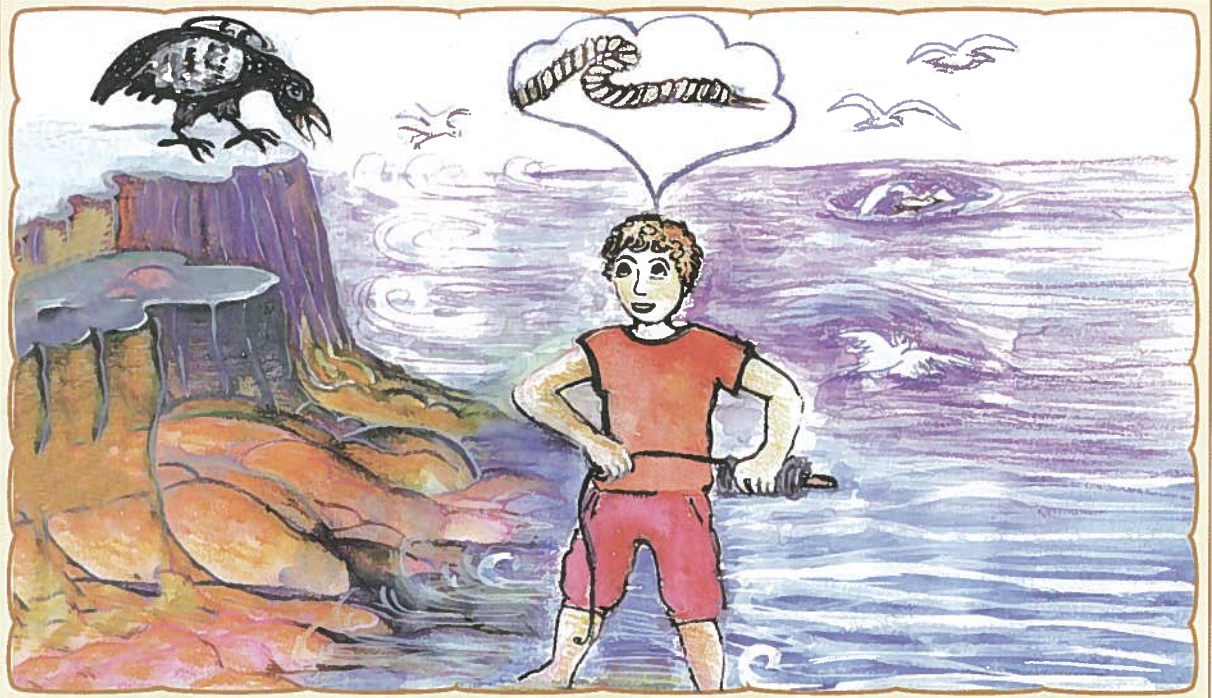
.....

.....

.....

2- Tümcelerdeki iş, durum, oluş bildiren sözcüklerin altını çiziniz. Bunlardan hangisini bildirdiklerini yazınız.

- ❁ Bir ağacın altında kaval çaldı.
- ❁ Yaprığın üzerinde bir böcek kıpırdıyordu.
- ❁ Kütükler orada dura dura çürümüşü.
- ❁ Bu yöntem birkaç kez denendi.
- ❁ Koşarken gömleklerinin etekleri uçuşuyordu.
- ❁ Otlar, sonbahar yağmurlarıyla canlanmıştı.

ALAKARGA İLE ALİ

Alakarga bir midye daha yuttu. Denize baktı. Dalgalar gittikçe büyüyordu. Açıkta birkaç martı birbiri ardına düşmüş, bağışarak uçuyorlardı. Anlaşılan yine kavga ediyorlardı.

Ali büyük bir merak içindeydi. Nasıl yapacaktı? Acaba bir kalın ip alsa onu yakalayabilir miydi?

—Aklından geçenlere bakılırsa beni yakalamak istiyorsun. Bunu sana hiç salık vermem.

Ali utanmıştı:

—Afedersin! İyi ama benim aklımdan geçenleri nasıl anladın?

Alakarga bir kahkaha attı.

—Nasıl mı anladım? Bu bizim silahımız. İnsanların ne yapacağını bilmezsek hiçbirimiz sağ kalamayız.

— Çok affedersiniz!

— Sana bir şey anlatayım mı? Bak bizi nasıl tutsak etmek isterler? Kimi, řu balık tuttuğunuz iğneli misinanın ucuna bir mısır bağlar. Öteki mısırların arasına saklar. Sanırlar ki biz mısırları yiyip içimize atarken o iğneli mısırı da yiyeceğiz ve yakalanacağız.

Bazıları da dallara yapışkan sürer. Neymiş, sanki biz saka kuşlarıyız, gelip o dallara konacağız ve ayaklarımız yapışacak. Sizler bizi ne sanıyorsunuz? Aptal mı?

Ali, alakargayla baş edemeyeceğini anlıyordu. O bir kuştu. Kendisi de bir insandı. Evet, kuşları sevmek güzel bir davranıştı.

Adnan ÇAKMAKOĞLU
(Aydede)

1. ETKİNLİK

SÖZ VARLIĞIMIZ

tümce dil bilgisi
okuma atasözü
deyim

1- Aşağıdaki sözcüklerin anlamlarını araştırıp yazınız, sonra da resimlerini çiziniz.

midye:

.....

.....

.....

.....

misina:

.....

.....

.....

.....

2- Aşağıdaki sesteş sözcükleri birer tümcede kullanınız.

bağlar:

.....

bağlar:

.....

saka:

.....

saka:

.....

3- Aşağıdaki deyimlerin anlamlarını yazınız.

baş etmek:

salık vermek:

.....

2. ETKİNLİK

DÜŞÜNELİM YANITLAYALIM

Metni, alakarganın misinanın ucundaki iğneyi yuttuğu ve olaya martıların da karıştığı biçimde kurarak kısaca yeniden yazınız. Kendi tümcelerinizi kullanmayı unutmayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ANLAMLI VE KURALLI TÜMCELER

Anlamli ve kurallli tümceleri kuralım.

Duygu, düşünce veya isteklerimizi anlatmaya yarayan sözcük dizisi veya sözcüğe **tümce (cümle)** dendiğini biliyorsunuz.

Tümcenin yapısına giren sözcükler veya sözcük öbekleri, birtakım görevler üstlenir. Tümce kurulurken bu göreve uygun biçimde de sıralanır.

Aşağıdaki tümceyi inceleyelim.

<u>Açıkta</u>	/	<u>birkaç martı</u>	/	<u>bağışarak</u>	/	<u>uçuyordu.</u>
Eylemin yapıldığı yer		Eylemi yapan		Eylemin biçimi		Yapılan eylem

Görüldüğü gibi tümce dört parça (öge)dan oluşuyor. Bunlardan **yapılan eylem (yüklem)** en **temel öge**dir. Tümce onun üzerine kurulur; o, tümceden atılırsa geriye anlamsız bir sözcük yığını kalır.

Açıkta birkaç martı bağışarak...

→ Bir yargı bildirmiyor.

Bir **temel öge** de **eylemi yapan (özne)**dir.

Öteki iki ögeyse tümceyi **tamamlayıcı ögeler**dir.

Tamamlayıcı ögeler; yer, nesne veya belirtici anlamlar bildirir.

Türkçede **temel söz dizilişi ilkesi** şöyledir:

UNUTMAYALIM

Yukarıdaki ilkeye uygun tümcelere **kurallı (düz) tümce** denir. Tümce çalışmalarında bu ilkeyi unutmamalı, buna uygun tümceler kurmayı iyi bilmeliyiz.

ETKİNLİK

1- Aşağıdaki sözcük ve resimleri kullanarak tümceler oluşturunuz.

salata

bakkal

bir

2- İçinde aşağıdaki soruların yanıtlarını bulabileceğimiz tümceler kurunuz.

KİM?

NE?

NEYİ?

NEREYE?

NEREDE?

NEREDEN?

NE ZAMAN?

NASIL?

NİÇİN?

TÜMCE KURMA (OLUŞTURMA)

Tümceyle ilgili soruların bir bölümü **tümce oluşturma**yla ilgilidir. Bize karışık olarak sözcükler verilir. Bunlardan anlamlı ve kurallı tümceler oluşturmamız istenir.

Bu durumda önce yüklemi, sonra özneyi, sonunda da tamlayıcıları buluruz. Yüklemi sona, özneyi başa, öteki öğeleri de anlam ilgilerine göre araya yerleştiririz.

Aşağıdaki örneği inceleyelim:

Verilen sözcükler:

1 daha

2 bir

3 yuttu

4 alakarga

5 midye

Yapılacak iş: Anlamlı ve kurallı tümce oluşturmak.

- Aşamalar:**
- 1 Yapılan işi bulmak → yuttu
 - 2 İş yapanı bulmak → alakarga
 - 3 Tamamlayıcıları bulmak → bir + midye + daha

Sıralama: 4 Alakarga 2 bir 5 midye 1 daha 3 yuttu.

ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri uygun biçimde sıralayarak anlamlı ve kurallı tümceler kurunuz.

1 yollardan	2 gitmiş	3 gizlice	4 köye	5 arka
1 sevinçliydi	2 döndüğünde	3 babası	4 çok	5 eve
1 uyudular	2 kadar	3 ormanın	4 sabaha	5 içinde
1 kedi	2 bunu	3 bir	4 yapabilir	5 bile

TÜMCENİN YARGIYI BİLDİRİŞİ

Tümce yargıyı aşağıdaki biçimlerde bildirir:

- 1- *Denize baktı.* → Eylem gerçekleşmiş. → olumlu
 Ayaklarımıza yapışacak. → Eylem gerçekleşecek. → olumlu
- 2- *Denize bakmadı.* → Eylem gerçekleşmemiş. → olumsuz
 Ayaklarımıza yapışmayacak. → Eylem gerçekleşmeyecek. → olumsuz
- 3- *Nasıl yapacaktı?* → Yanıt almak istiyor. → olumlu soru
 Nasıl yapmayacaktı? → Yanıt almak istiyor. → olumsuz soru

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümceleri; **olumlu tümce, olumsuz tümce, olumlu soru tümcesi veya olumsuz soru tümcesi** ifadeleriyle değerlendiriniz.

- O saatte sokaklar bomboştu.
- Kimi aradığını söylemedi mi?
- Hiçbirinin kapısı kilitli değil miydi?
- Yağmur mu yağacak?
- Oraya vardığımda kimsecikler yoktu.
- Bir kedi avluda güneşleniyordu.
- Evde kahvemiz kalmamıştı.
- Bunlar dalgaların sesi mi?

TÜMCE TAMAMLAMA

Eksik bırakılan bir tümceyi uygun sözcüklerle bütünlemeye **tümce tamamlama** denir.

Tümce tamamlamada anlam, sözün akışı, öğelerin dizilişi göz önüne alınır.

Yakalanmamız için bazıları da dallara sürer.

Bu tümce aşağıdakilerden hangisiyle tamamlanmalıdır?

kapan

şeker

yapışkan

yapışkanlı

Görüldüğü gibi anlamca en uygun sözcük **yapışkan**dır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümcelerin boşluklarını uygun sözcüklerle doldurunuz.

🐝 Küçük, pırıl gözleri

🐝 Tepeden tırnağa beni

🐝 bir hazırlayayım da ye.

🐝 Dayım kasabanın ucunda oturuyordu.

🐝 Buraya iki hafta olmadı.

TÜMCENİN YORUMU

Doğru anlamak, iletişim kopuklukları veya çatışmaları yaşamamak için tümceleri yorumlamalıyız.

Bunun için söz konusu tümceyi oluşturan **sözcükleri**, **sözcük öbeklerini**; **bunların birbiriyle ilgilerini** ve kullanılan **ekleri** değerlendirmeliyiz. Böylece tümcenin anlamını, iletisini, tümceye egemen olan duyguyu veya düşünceyi anlamalıyız:

"Evet, kuşları sevmek güzel bir davranıştır."

Tümce;

✿ Bir **olma** belirtiyor. ➡ güzel bir davranış (Kuşları sevmenin nasıl olduğu)

✿ **Olanı** bildiriyor. ➡ kuşları sevmek (Güzel bir davranışın ne olduğu)

✿ Olumlu yargı bildiriyor. (Olumsuz **değil**le yapılır.)

✿ **Evet** sözcüğü, tümceye **onaylama** anlamı veriyor.

1.

ETKİNLİK

Akşamüzeri güneş batmıştı. Kurbağalar viraklayarak "iyi geceler" diyordu. Arılar kovanına çekiliyordu. Küçük çocuklar, uyku vakti geldi diye ağlıyordu. Çiçekler yapraklarını toplamış, başlarını yere eğmişti. Kuşlar, kanatlarını gagalarının altına saklamıştı. Çayırda koyun otlatan çoban otların arasına kıvrılmıştı.

Aşağıdaki soruları metne göre yanıtlayınız.

- 1- Güneş ne zaman batmıştı? – Güneş
- 2- "İyi geceler" diyenler nelerdi? – "İyi"
- 3- Küçük çocuklar niçin ağlıyordu? – Küçük
- 4- Arılar nereye çekiliyordu? – Arılar
- 5- Çiçekler neleri toplamıştı? – Çiçekler
- 6- Otların arasına kıvrılan kimdi? – Otların
- 7- Kuşlar kanatlarını nereye saklamış? – Kuşlar,

2.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tümcelerin boşluklarını şaşkınlık veya yalnızlık sözcükleriyle değerlendiriniz.

- 1 1 1 1 1 1 Sınıf kalabalık olsa ne olur?
- ✿ Hiçbir şey yolunda değil?
- ✿ Kesinlikle umduğum gibi değil.
- ✿ Tek başıma kalmalıyım.
- ✿ Nihayet küçük kız da evlenip gitti.
- ✿ Nerede bulacağımı da söylemedi ki...

DİNLEME

ETKİN DİNLEME

Dersi derste öğrenmek, öğrenmenin temelidir.

Verimli ders çalışmanın, derslerde başarılı olmanın ve performansı en üst düzeye çıkarabilmenin temelinde etkin dinleme vardır. Dersi etkin dinleyemezsek öğrenemeyiz, öğrenemezsek başaramayız. Bunun için en başta dersi derste öğrenmenin yollarına bakmalıyız. Etkin dinleme yapmalıyız.

Nasıl daha etkin dinlenir? Birinin bizi çok iyi dinlemesini istiyorsak, "Gözünü dört aç, bizi iyi dinle! deriz." Acaba dinlemek için gözünü dört açmak yeterli mi? Yoksa bunun bir yolu mu var?

Fatih KALKINÇ
(Okul Evde Başlar)

DİNLEME KURALLARINI UYGULAMA

Etkin dinlemeyle ilgili bir yazı okuduk. Öğrenmenin, başarılı olmanın etkin dinlemeyle ilgisini gördük.

Burada da belirtildiği gibi, öğrenmenin en önemli yollarından biri dinlemedir. Dinlediklerimizi anlamak için de birtakım kurallar vardır. Şimdi bunları görelim.

Hazırlık: Dinleme için hazırlık yapmalıyız. Bilgiler toplamalı, sorular hazırlamalı, notlar almalı, araç gereçlerimizi hazırlamalıyız.

Amaç belirleme: Dinleme amacımızı saptamalıyız. Niçin dinleyeceğimizi, sonunda neler öğreneceğimizi belirlemeliyiz.

Yöntem belirleme: Not alma, görselleştirme, soru sorma gibi amacımıza uygun bir yöntem belirlemeliyiz.

Yoğunlaşma: Dikkatimizi dinlediklerimize yoğunlaştırmalı, anlamı kavramaya çalışmalıyız.

Görgü: Dinlerken görgü kurallarına uymalıyız. Konuşmacının sözünü kesmemeli, söz istemeli, saygılı davranmalı, kendimizi konuşmacının yerine koymalıyız.

DİNLEDİĞİMİZİ ANLAMA

Dinleme okumaya benzer. Her iki eylem için de anlama ilkeleri benzerlik gösterir. Dinlediğimizi anlama konusunda şunları yapmalıyız:

- ❁ Dinlediğimizi anlamada ön bilgilerimizi kullanmalıyız. Sunulan görsellerden yararlanmalıyız.
- ❁ Başlıktan hareketle konunun içeriğini tahmin etmeli, konuya uygun farklı başlıklar bulmalıyız.
- ❁ Dinlediklerimizi zihnimizde canlandırmalıyız. *Kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl* ve *niçin* (1K 5 N) sorularını yanıtlamalıyız.
- ❁ Dinlediklerimizdeki öykü öğelerini belirlemeliyiz. Varlıkları, olayları sınıflandırmalıyız.
- ❁ Dinlediklerimize ilişkin sorular sormalı, böyle sorulara yanıtlar vermeliyiz.
- ❁ Dinlediklerimizde ortaya konan sorunları belirlemeli, bunlara farklı çözümler üretmeliyiz.
- ❁ Dinlediklerimize yaşantımızdan, günlük yaşamdan örnekler vermeliyiz.
- ❁ Dinlediklerimize ilişkin karşılaştırmalar, çıkarımlar yapmalıyız. Olayların nasıl gelişeceğini ve son bulacağını belirlemeliyiz.
- ❁ Dinlediklerimizde yeni karşılaştığımız sözcüklerin anlamlarını tahmin etmeliyiz. Gerekli araştırmaları yapmalıyız.
- ❁ Dinlediklerimizdeki sözcüklerin gerçek ve mecaz anlamlarını; anlamdaşlarını, karşıt anlamlılarını veya sesteşlerini ayırt etmeliyiz.
- ❁ Dinlediklerimizdeki duygusal ve abartılı sözleri, öznel ve nesnel yargıları, gerçek ve düşsel olanı ayırt etmeliyiz.

- ❁ Dinlediklerimizin konusunu, ana düşüncesini, ana duygusunu, yardımcı düşüncelerini, destekleyici ayrıntıları belirlemeliyiz.
- ❁ Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygulamalıyız.
- ❁ Dinlediklerimizi özetlemeliyiz.
- ❁ Konuşmacıyı, konuşma ortamını ve içeriğini değerlendirmeliyiz. Dil, ifade ve bilgi yanlışlarını belirlemeliyiz.
- ❁ Dinlerken vurgu, tonlama ve söyleyişe dikkat etmeliyiz.
- ❁ Dinlediklerimizi başkalarıyla paylaşmalıyız. (Bakınız. **OKUMA**,Okuduğumuzu Anlama)

TÜR, YÖNTEM VE TEKNİKLERE UYGUN DİNLEME

Tür, yöntem ve tekniklere uygun dinleme için aşağıdaki açıklamalara dikkat edilir:

Katılımlı dinleme: Dinleme etkinliğine katılarak, sorular sorarak, sorulara yanıtlar arayarak, açıklamalar yaparak dinleme.

Seçici dinleme: İstedğimiz bilgileri seçme, ilgi ve gereksinmelerimizi dikkate alarak dinleme.

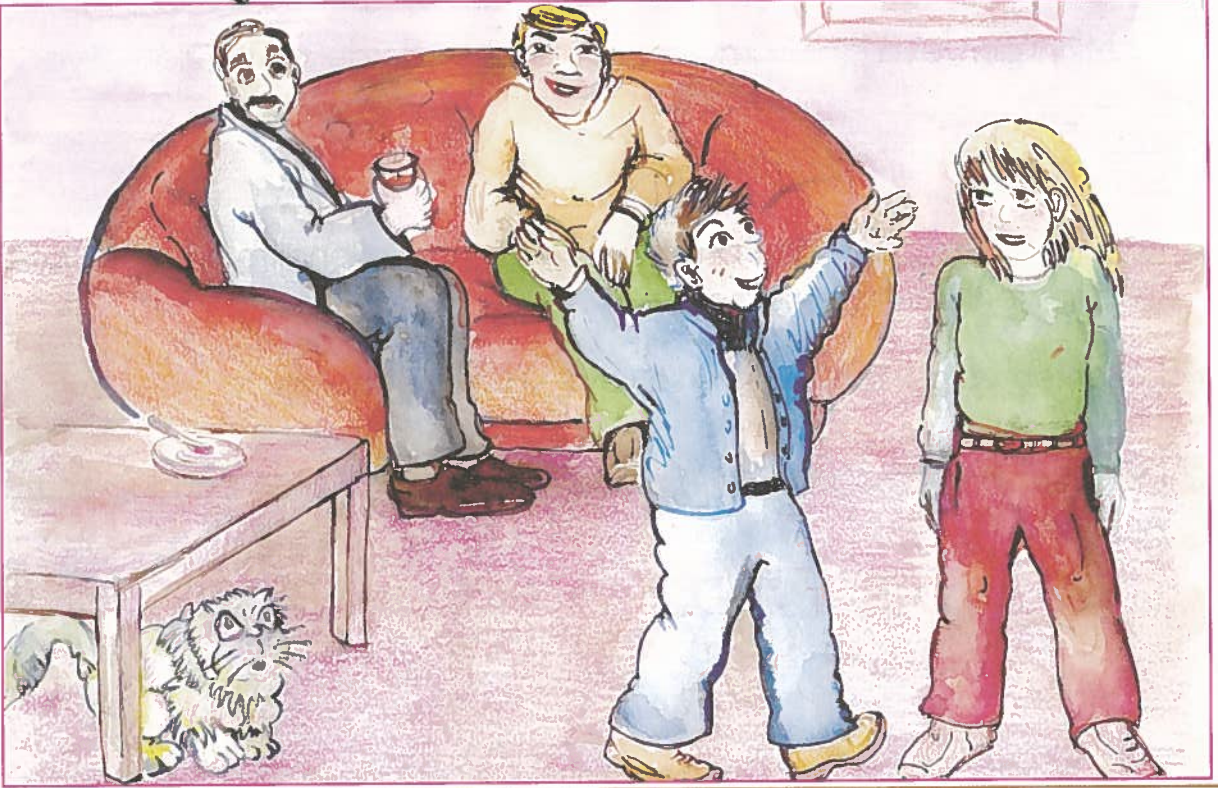
Sorgulayarak dinleme: Konuyla ilgili sorular oluşturarak ve bunlara yanıtlar arayarak dinleme.

Bilgi edinmek için dinleme: Haber, sunu, belgesel gibi programlar dinleme ve izleme.

Eğlenmek için dinleme: Masal, öykü, şarkı, tekerleme, tiyatro vb. dinleme ve izleme.

Dinletilere katılma: Şiir ve müzik dinletilerine katılma.

Küme konuşmaları, kitle tartışmaları: Küme konuşmalarını ve kitle tartışmalarını dinleme.

BİRAZ ŞAKA YAPTIM

Evde, "İngilizce öğrendim, İngilizce konuşuyorum öğretmenle." diye atıp tutuyordum, babam da inanıyor seviyordu.

Adadaki evimizin karşısındaki köşke o yaz bir İngiliz ailesi taşınmıştı. Babam:

— İlle de İngilizlere gideceğiz, güle güle oturun diyeceğiz. Sen onlarla İngilizce konuşacaksın! diye tutturdu. Daha önce öyle palavra atmıştım ki, "Olmaz, konuşamam" diyemiyordum. Sonunda babam elimden tuttu, birlikte İngilizlerin oturduğu köşke gittik. Bahçeden geçip köşkün kapısını çaldık. Bir genç kız kapıyı açtı.

Ben de yarı İngilizce, yarı Türkçe: "Nerede mister, ver is sör?.." diye laflar söyledim. Kız anladı galiba, bizi salona aldı, ev sahibi İngiliz de geldi.

Babam:

- Haydi söyle, konuş oğlum! dedi.
- Ne söyleyeyim?..
- Komşu olduğumuzu, ziyarete geldiğimizi söyle!

Ter döküyorum utançtan. Bildiğim kırık dökük birkaç İngilizce sözcük vardı, onlar da aklımdan uçup gitti. O sırada, öğretmenimizin ezberlettiği öykü aklıma geldi. Bu, köyden kaçan bir küçük fareyle kedinin öyküsüydü. Hemen ezberimdekileri sıraladım...

İngiliz, benim yarım yamalak İngilizce anlatımımından o denli memnun olmuştu ki bize bisküvi ve çay ikram etti. Bu kez o İngilizce konuşmaya başlayınca ben gülerem:

— Yes, yes! diyordum.

— "Gudbay" deyip köşkten çıkınca babam:

Neler söyledin de adamı o kadar güldürdün? dedi.

— Baktım, adam somurtuyor; biraz şaka yaptım, dedim.

Aziz NESİN
(Vatan Sağ Olsun)
-Kısaltma-